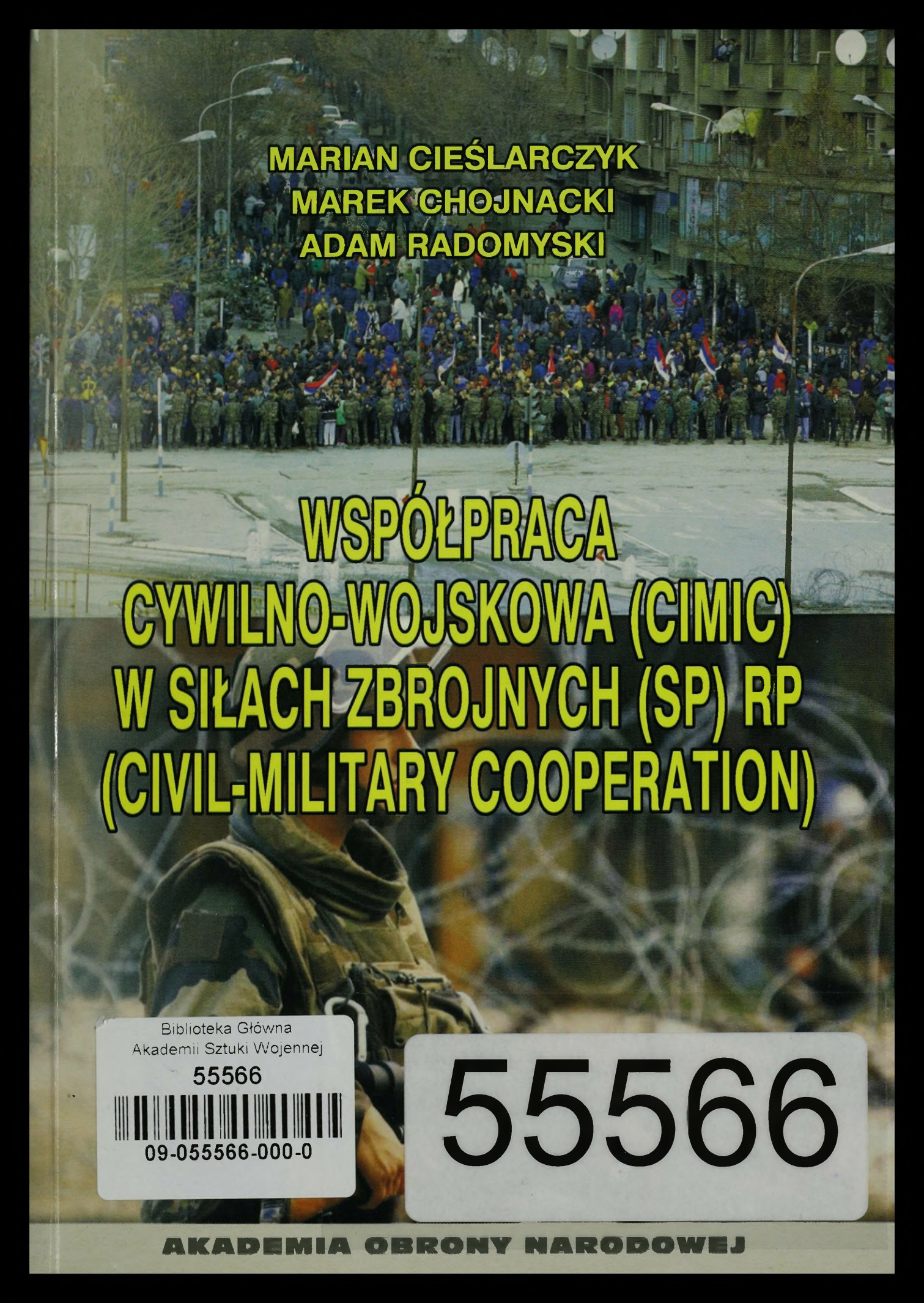

**MARIAN CIEŚLARCZYK
MAREK CHOJNACKI
ADAM RADOMYSKI**

**WSPÓŁPRACA
CYWILNO-WOJSKOWA (CIMIC)
W SIŁACH ZBROJNYCH (SP) RP
(CIVIL-MILITARY COOPERATION)**

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

55566

09-055566-000-0

55566

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

AON 5467/02

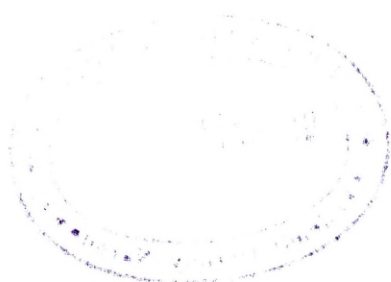

Marian CIEŚLARCZYK
Marek CHOJNACKI
Adam RADOMYSKI

**WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA (CIMIC)
W SIŁACH ZBROJNYCH (SP) RP**

(CIVIL-MILITARY COOPERATION)

55566

Projekt okładki
Adam Radomyski

Redaktor techniczny
Beata Klarowska

Korekta
Marzena Piecyk

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel. 681-40-55, tel./faks 681-37-52
Zam. nr 1523/2002

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA DOKTRYNALNE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ (CIMIC)	8
1.1. Klika refleksji ogólnych	8
1.2. Podstawowe pojęcia z zakresu współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)	10
1.3. Cele, zasady, funkcje, zadania oraz środowisko operacyjne współpracy cywilno-wojskowej	14
2. WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W DZIAŁANIACH PROWADZONYCH W RAMACH ARTYKUŁU V	26
3. WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W DZIAŁANIACH PROWADZONYCH POZA ARTYKUŁEM V (Crisis Response Operations)	29
4. STRUKTURY ORGANIZACYJNE CIMIC, ROLA I MOŻLIWOŚCI DZIAŁANIA	35
4.1. Struktury CIMIC i możliwości działania	36
4.2. Rola współpracy cywilno-wojskowej w procesie decyzyjnym NATO	43
4.3. Rola i miejsce CIMIC w strukturach komponentu powietrznego wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF)	45
4.4. Funkcje komponentu powietrznego CIMIC wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF)	46
4.5. Współpraca cywilno-wojskowa w komponencie powietrznym w działaniach pozawojennych	52
5. FUNKCJONOWANIE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	53
5.1. Uwarunkowania strukturalne	53
5.2. Zakres działania komórek CIMIC w SZ RP	57
ZAKOŃCZENIE	61
BIBLIOGRAFIA	64
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	65

WSTĘP

Nie można powiedzieć, żeby problematyka współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) była już wystarczająco dobrze znana w siłach zbrojnych RP. Fakt ten zwalnia autorów skryptu od szerszego uzasadniania potrzeby jego powstania. Nie mniej jednak we wstępie chcielibyśmy podzielić się z potencjalnym czytelnikiem kilkoma refleksjami, jakie towarzyszyły nam w czasie przygotowania niniejszego opracowania. Jest ono adresowane nie tyle do specjalistów w zakresie CIMIC, ale głównie dla pozostałej kadry zawodowej naszych SZ, szczególnie zaś dla studentów Akademii Obrony Narodowej.

Zacznijmy od dosyć oczywistego stwierdzenia, że członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim nakłada na Polskę obowiązek osiągnięcia przez nasze siły zbrojne interoperacyjności oraz dokonania głębokich przeobrażeń ich struktur organizacyjnych. Wpływają na to również zmiany funkcji i priorytetów współczesnych sił zbrojnych, które szczególnie wyraźnie zaczęły uwidoczniać się po 11 września 2001 roku.

Zarówno w dokumentach normatywnych, ale także w codziennych rozmowach używa się skrótu CIMIC (Civil-Military Cooperation). Odnosi się on głównie do zagadnienia współpracy cywilno-wojskowej w jej węższym znaczeniu, traktując CIMIC przede wszystkim jako system działania. W takim znaczeniu przede wszystkim opisywany jest on w doktrynach NATO.

Warto jednak zauważyć, że doktryny CIMIC są prawie permanentnie doskonałe. Wskazuje to, że „wkuwanie” odpowiedniego zakresu wiedzy z tego obszaru nie wystarczy. Trzeba zrozumieć CIMIC jako zjawisko psychospołeczne i organizacyjne, ale także jako złożony system działania. Dopiero wtedy możemy sprawnie i efektywnie funkcjonować w tym systemie w wielu złożonych i trudnych do przewidzenia sytuacjach. Zagadnieniom tym zamierzamy poświęcić kolejne opracowanie. W tym miejscu ograniczymy się do stwierdzenia, że spotykamy w naszym kraju i w jego siłach zbrojnych dwa zasadnicze sposoby myślenia o współpracy cywilno-wojskowej – szerokie i wąskie. Jakże często w rozmowach posługujemy się jednocześnie węższym i szerszym znaczeniem tego terminu. Nie sprzyja to sprawnemu komunikowaniu się, a tym samym nie ułatwia działania i współdziałania podmiotów odpowiedzialnych za formalnoprawny i organizacyjny aspekt rozwoju CIMIC w naszym kraju.

Doświadczenia historyczne wskazują, że współdziałanie elementów cywilnych i wojskowych widoczne było już od początków istnienia i rozwoju sił zbrojnych. Zmieniał się jednak zakres działania i współdziałania tych elementów rzeczywisto-

ści w obu znaczeniach – tj. w węższym i szerszym znaczeniu tego pojęcia. Współczesne warunki, w których nasze siły zbrojne lub ich komponenty mają możliwość uczestniczenia w różnego rodzaju operacjach sojuszniczych sprawiają, że dzięki temu wzbogacane jest ich doświadczenie, również w zakresie planowania i organizowania współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC).

Począwszy od 1997, kiedy NATO zgłosiło gotowość wsparcia misji pokojowych realizowanych przez OBWE, użycie sił zbrojnych w tych operacjach zaczęło wymagać znacznie szerszej współpracy na forum cywilnym i wojskowym. Szczególnie w czasie prowadzenia operacji na terenie byłej Jugosławii uwidoczniła się pilna potrzeba zacieśnienia współpracy cywilno-wojskowej. Wyzwanie to zostało szybko podjęte przez władze Sojuszu. W tym względzie uznano za konieczne dokładne sprecyzowanie obszarów wspólnego działania strony cywilnej i wojskowej. Prawną podstawą do podjęcia działalności na terytorium byłej Jugosławii, zarówno w odniesieniu do sił zbrojnych jak i międzynarodowych organizacji cywilnych stało się podpisane w dniu 21 listopada 1995 roku, porozumienie pokojowe w Dayton.

Doświadczenia z działalności IFOR/SFOR a także misji wojskowej ONZ w Bośni i Hercegowinie wskazują, że stare mechanizmy i założenia współpracy cywilno-wojskowej nie są w stanie sprostać wymaganiom współczesnego konfliktu. Sytuacja ta wymusza prawie permanentne doskonalenie założeń doktrynalnych CIMIC. Nowe misje wymagają od NATO racjonalnie zaplanowanego wsparcia organizacji cywilnych. Jednocześnie dowódcy Sojuszu mają obowiązek w coraz większym stopniu brać pod uwagę o wiele większą złożoność czynności planistycznych, które muszą uwzględniać całą gamę czynników: społecznych, politycznych, kulturalnych, gospodarczych, religijnych oraz innych występujących w obszarze operacji.

Duża złożoność i różnorodność występujących czynników wymaga w coraz większym stopniu fachowego doradztwa już na etapie czynności planistycznych. Nowa koncepcja współpracy cywilno-wojskowej odzwierciedla duży rozmach w podejściu NATO do problemu bezpieczeństwa. W koncepcji tej wskazuje się na wzrastające znaczenie funkcji wsparcia bojowego i rolę środków, za pomocą których dowódcy tworzą i utrzymują formalne więzi z władzami narodowymi, ludnością, organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi na obszarze ich zainteresowania.

W zdecydowanej większości współczesnych operacji konieczne jest uwzględnianie wzajemnie oddziaływających na siebie trzech podstawowych elementów: a) wojsk sojuszniczych, b) ludności i instytucji cywilnych (rządowych i pozarządowych) oraz c) miejscowych sił zbrojnych. Sukces wojskowy może być osiągnięty bez konieczności użycia potencjału militarnego. Czasami wystarczy tylko określenie wspólnych celów i metod współdziałania z ludnością cywilną, organizacjami i władzami na danym terenie. Ma to szczególne znaczenie w przypadku operacji wspierania pokoju (Peace Support Operations – PSO).

W sytuacjach, w których współdziałanie obu stron jest trudne lub niemożliwe, CIMIC staje się elementem kluczowym w planowaniu i w racjonalnym korzystaniu z lokalnych zasobów przez siły militarne. Mimo bardzo istotnej roli CIMIC w czasie prowadzenia działań (operacji), największe znaczenie przypisywane jest CIMIC-owi w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów.

Sprawnie działający CIMIC tworzy fachowe połączenie pomiędzy wojskami sojuszniczymi a władzami i organizacjami cywilnymi stwarzając dobre warunki dla osiągnięcia właściwej skuteczności operacji prowadzonych przez siły Sojuszu na terytorium krajów członkowskich, jak i poza nim.

Działania Sojuszu, usprawniając współpracę cywilno-wojskową wpłynęły również na zmiany stosunku do CIMIC w SZ RP. Obserwowane kiedyś marginalne wręcz podejście do problematyki CIMIC musiało ulec zmianie. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w projektowanych strukturach organizacyjnych poszczególnych rodzajów sił zbrojnych.

Tworzenie i sprawne funkcjonowanie struktur organizacyjnych CIMIC nie jest możliwe bez posiadania odpowiednio przygotowanego personelu. Wiele wskazuje, że w tym zakresie mamy jeszcze wiele do zrobienia. Również dowódcy różnych szczebli sygnalizują deficyt wiedzy na ten temat.

Niekorzystna sytuacja w tym względzie jest spowodowana przede wszystkim odczuwanym brakiem w SZ RP systemu przygotowującego kadre do realizacji zadań w ramach CIMIC. Mamy tu na myśli niedostatek planowego i systematycznego szkolenia kadry. Zbyt często jeszcze kojarzy się CIMIC wyłącznie z udziałem, angażowaniem wojska w zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska oraz likwidacji ich skutków. Nasuwa się więc wniosek, że jednym z pierwszych zadań organizowanych komórek CIMIC jest praca związana z ich legitymizacją, między innymi poprzez wykazywanie otoczeniu potrzeby ich istnienia i rozwoju. Komórki CIMIC powinni tworzyć oficerowie i pracownicy cywilni o wielu różnorodnych specjalnościach, takich jak: prawo (w tym również międzynarodowe), media, socjologia, psychologia (szczególnie społeczna), kulturoznawstwo, negocjacje, public relations, lingwistyka i innych.

Dostrzegając więc realne potrzeby przybliżenia potencjalnemu czytelnikowi minimum wiedzy teoretycznej, pozwalającej lepiej zrozumieć CIMIC jako zjawisko psychospołeczne i organizacyjne oraz złożony system działania, ale także rozumiejąc potrzebę przybliżenia zainteresowanym osobom rozwiązań doktrynalno-organizacyjnych, zdecydowaliśmy się na podjęcie próby opracowania tego skryptu. Mamy nadzieję, że zwarte w nim treści będą pomocne w rozwiązywaniu problemów współpracy cywilno-wojskowej w trakcie zajęć dydaktycznych oraz ćwiczeń prowadzonych w ramach programu kształcenia w AON. Jeśli opracowanie nasze okaże się również przydatne dla praktyków, satysfakcja autorów będzie tym większa.

1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA DOKTRYNALNE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ (CIMIC)

1.1. KLIKA REFLEKSJI OGÓLNYCH

Po wprowadzeniu do problematyki współpracy cywilno-wojskowej w niniejszym rozdziale przybliżone zostały podstawowe założenia Doktryny CIMIC.

Kluczem do osiągnięcia stabilnego, bezpiecznego i samowystarczalnego środowiska, w którym konflikty zostają zakończone, jest całościowe podejście do pojawiających się oddziaływań różnych podmiotów międzynarodowych.

Charakter wyzwań związanych ze współczesnymi konfliktami sprawia, że żadna ze stron (podmiotów) nie dysponuje wystarczającymi zasobami umożliwiającymi podjęcie działań zapewniających społeczne oraz polityczne przejście do stabilnego, bezpiecznego środowiska, a w konsekwencji – do rozwiązania kryzysu.

Skomplikowane sytuacje kryzysowe mają zwykle charakter społeczno-polityczny. Skierowanie sił policyjnych w celu rozwiązania danego konfliktu i zaangażowanie organizacji humanitarnych dla zmniejszenia cierpień, pełni w nich ważną rolę, często wpływając na zmniejszenie impetu rozwoju sytuacji kryzysowej¹.

W tym aspekcie rzetelne, systemowe rozwiązanie wymaga wzajemnie uzupełniających się możliwości i zdolności różnych organizacji oraz struktur zaangażowanych w sytuacjach kryzysowych dla osiągnięcia pożądanego i wspólnego celu.

Współpraca cywilno-wojskowa była postrzegana początkowo jako swoisty pomost łączący dwa różne elementy (środowiska), które współpracowały ze sobą, wpływając na sytuację lokalną. Jednak bardziej rozpowszechnione jest spojrzenie na współpracę cywilno-wojskową jako na środowisko, w obrębie którego wszystkie elementy starają się wypośrodkować cele natury militarnej, politycznej, społecznej i gospodarczej według trzech nadrzędnych zasad humanitarnych uznawanych przez większość organizacji międzynarodowych niosących pomoc, za kluczowe w ich działalności. Za podstawowe zasady humanitarne² uznawane są:

Humanitarność, której celem jest łagodzenie cierpienia gdziekolwiek ma ono miejsce oraz poszanowanie i respektowanie godności i innych praw człowieka i grup społecznych.

Bezstronność, która wyraża się w eliminowaniu dyskryminacji w czasie udzielania pomocy humanitarnej. Pomoc ta powinna być udzielana każdemu bez

¹ A. Rozbicki, Wszechstronne podejście we współpracy cywilno-wojskowej, Przegląd Wojsk Lądowych 2002, nr 5, s. 100.

² AJP-09 Doktryna NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt.

względu na narodowość, przekonania polityczne czy ideologiczne (rasę, religię, płeć lub odrębność etniczną). Powinna opierać się jedynie na stopniu pilności danej potrzeby.

Neutralność, mówiąca o realizacji pomocy humanitarnej bez uprzedzeń w stosunku do stron, które spowodowały cierpienie ludzi oraz na działaniu bez uprzedzeń do politycznych, militarnych, religijnych czy ideologicznych lub etnicznych kontrowersji. W myśl tej zasady udzielający pomocy nie może pozwolić sobie na popieranie którejkolwiek ze stron.

Współcześnie można przyjąć, że prawie każda operacja wojskowa prowadziła i najprawdopodobniej będzie prowadzić do kontaktu pomiędzy siłami zbrojnymi rozmieszczonymi w rejonie operacji a lokalną ludnością i jej rządowymi przedstawicielstwami. Ponadto, siły zbrojne dążą do nawiązywania kontaktów z różnorodnymi organizacjami międzynarodowymi oraz pozarządowymi, które prowadzą swoją działalność w rejonie operacji wojskowych. Najczęściej działalność tych organizacji sprowadza się do dostarczania żywności, udzielania schronienia i pomocy medycznej oraz dostarczania miejscowej ludności wielu różnych rzeczy niezbędnych do życia. Organizacje posiadające mandat³ ONZ lub OSCE mogą również prowadzić działalność na rzecz odbudowy infrastruktury, instytucji publicznych w rejonie konfliktu.

CIMIC jest pojęciem nowym w naszej terminologii wojskowej co sprawia często, że jest różnie postrzegany i interpretowany w środowisku. W najprostszym ujęciu CIMIC stanowi akronim od angielskiego terminu „Civil Military Cooperation” i oznacza po prostu współpracę cywilno-wojskową w konsekwentnie zmierzającą do osiągnięcia wspólnego i głównego celu działań (operacji). CIMIC stał się współcześnie przyczyną wielu istotnych zmian, które najprawdopodobniej zachodzić będą w strukturze sztabowej poszczególnych wojskowych komponentów NATO oraz w procedurach dowodzenia siłami sojuszu⁴.

Angażowanie się NATO w dotąd nietypowe dla niego zadania pozawojenne – w tym także we współpracę cywilno-wojskową – znalazło swoje odzwierciedlenie treści licznych dokumentów oraz w koncepcjach strategicznych NATO. Potrzeba funkcjonowania odrębnej doktryny cywilno-wojskowej została potwierdzona w doktrynach operacyjnych wielonarodowych połączonych sił Sojuszu. Jeszcze w listopadzie 1995 roku admirał L. Smith, dowódca IFOR (misji w Bośni i Hercegowinie) twierdził, że „nikt nie słyszał o CIMIC, nie było pomysłu na tę współpracę, a teraz bez niej nie można żyć”⁵.

³ Mandat (łac.) – pismo władzy wyższej (TU: ONZ) do jednostek podległych, Encyklopedia powszechna, PWN, Warszawa 1996, s. 17.

⁴ Współpraca Cywilno-Wojskowa CIMIC, Materiały z konferencji, MON, Dep. Społ-Wych., Warszawa 1999, s. 8.

⁵ W. Phillips, Civil-Military Cooperation, Vital to peace implementation in Bosnia, NATO Review, Nr 1, Spring 1998 r. (cyt. dalej jako: W. Phillips, Civil-Military Cooperation...), s. 24.

W 1997 roku uznano, za bardzo pilną i palącą sprawę jest jasne sprecyzowanie obszarów wspólnego działania wojskowo-cywilnego w Bośni. Znalazło to swoje odbicie w zadaniach postawionych przed CIMIC przez Naczelnego Dowódcę Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie, który w tym względzie określił następujące zadania:

- nawiązanie i utrzymywanie stosunków z ludnością cywilną, agencjami i organizacjami, a także wspieranie swobodnego poruszania się oraz minimalizowanie potencjalnego zagrożenia członków misji;
- zapewnienie (udzielanie) pomocy eksperckiej dla agend i organizacji cywilnych w celu przywrócenia i rekonstrukcji infrastruktury do działania lokalnej władzy i działalności ekonomicznej ludności;
- tworzenie warunków do kontynuowania procesu pokojowego po opuszczeniu rejonu konfliktu przez siły międzynarodowe⁶.

Po doświadczeniach wynikających z udziału w misjach na Bałkanach, NATO zaczęło intensywnie rozwijać CIMIC jako zasadniczy element współdziałania wojskowo-cywilnego. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w rozwinięciu na szczeblu taktycznym i operacyjnym struktury CIMIC (w SFOR obsada personalna CIMIC osiągnęła około 180 osób). W SHAPE od 1997 roku pracami odpowiedniej struktury powołanej do realizacji współpracy cywilno-wojskowej kieruje pułkownik brytyjski, William Phillips⁷.

1.2. PODSTAWOWE POJĘCIA Z ZAKRESU WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ (CIMIC)

W kontekście działań prowadzonych przez organizacje międzynarodowe na terenie (obszarze) operacji wojskowych dochodziło często do konfliktów między stroną cywilną i wojskową a dotyczyły one głównie żądań lub roszczeń, których przedmiotem były najczęściej drogi i szlaki kolejowe, porty morskie i lotnicze, rejonów rozwinięcia stanowisk dowodzenia, baz wojskowych i łączności.

W celu rozładowania tych potencjalnych konfliktów pomiędzy dwoma stronami (cywilną i wojskową) zostały powołane do życia komórki współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC). W większości państw natowskich, komórki CIMIC są bardzo dobrze zorganizowane i mają warunki do sprawnego działania w każdym rodzaju operacji wojskowych. W literaturze przedmiotu, w zależności od zastosowanego podejścia, spotyka się różne definicje CIMIC-u. Według poglądów zaprezentowanych na konferencji naukowej zorganizowanej w Departamencie Społeczno-Wychowawczym MON w dniu 23.03.1999 r. określono, że *„treścią CIMIC są wszelkie relacje pomię-*

⁶ W. Wójtowicz, *Współpraca cywilno-wojskowa w operacji pokojowej w Bośni*, Warszawa 1998 r. (cyt. dalej jako: W. Wójtowicz, *Współpraca...*), s. 13.

⁷ J. Pawłowski, A. Ciupiński, *Umieędzynarodowiony konflikt wewnętrzny*, AON, Warszawa 2001 r. (cyt. dalej jako: J. Pawłowski, A. Ciupiński, *Umieędzynarodowiony...*), s. 189–190.

*dzy władzami wojskowymi wojsk NATO i władzami narodowymi, w zakresie cywilnym i wojskowym podejmowane w czasie pokoju, kryzysu i wojny, które dotyczą wzajemnych stosunków pomiędzy wojskami sojusznymi a rządami państw i ludnością cywilną w obszarach, gdzie wojska sojusznice działają*⁸.

Poglądy zachodnie, oparte w większości na doktrynie i doświadczeniach amerykańskich, kładą nacisk na użyteczną stronę współpracy cywilno-wojskowej.

I tak: wg JP 3-57 „CIMIC w Operacjach Połączonych Sił”, CIMIC obejmuje wszelkie działania. Jako typowe wskazuje się tutaj:

- doradztwo;
- pomoc w zapewnieniu opieki społecznej, wspieranie programów żywnościowych i zdrowotnych;
- pomoc w utrzymaniu porządku;
- szkolenie administracji publicznej w celu zastosowania i utrwalenia procedur demokratycznych podejmowanych przez dowódców na terenie prowadzonych przez nich operacji w celu nawiązania i utrzymania związków pomiędzy dowodzonymi siłami a środowiskiem cywilnym (instytucje rządowe, pozarządowe oraz ludność cywilna)⁹.

Celem tych związków jest wykorzystanie możliwości wspomnianych instytucji w procesie realizacji otrzymanego zadania i ułatwienie osiągnięcia postawionego celu. W kategoriach taktycznych CIMIC stanowi łącznik między siłami sojuszu a środowiskiem cywilnym (agencje rządowe, instytucje, ludność cywilna)¹⁰.

Z kolei w doktrynie operacyjnej wielonarodowych połączonych sił Sojuszu – AJP-1(A) w rozdziale 21 CIMIC definiowany jest jako: *„Zasoby i przedsięwzięcia, które wspierają związki pomiędzy dowódcami NATO i władzami narodowymi, cywilnymi i wojskowymi, i populacją cywilną na obszarze, gdzie użyte są lub planuje się użyć siły militarne NATO. Takie przedsięwzięcia obejmują współpracę z organizacjami pozarządowymi i agencjami międzynarodowymi”*¹¹.

Ostatni projekt doktryny natowskiej doktryny CIMIC (AJP-09), która ma wejść w życie do końca 2002 roku, definicja współpracy cywilno-wojskowej został sformułowana w następujący sposób: *„CIMIC to koordynacja i współpraca o charakterze wspierającym misję, prowadzona pomiędzy Dowódcą NATO i ludnością, łącznie z władzami krajowymi i lokalnymi, jak również organizacjami i ośrodkami międzynarodowymi, krajowymi i pozarządowymi”*¹².

Można przyjąć, że obecnie mamy do czynienia z dwoma (lub więcej) nie do końca ukształtowanymi modelami lub tylko tendencjami rozwojowymi współpracy cywilno-wojskowej. W wielofunkcyjnych operacjach ONZ jest ona koordynowana przez urzędników cywilnych, reprezentantów lub wysłanników sekretarza general-

⁸ Współpraca Cywilno-Wojskowa CIMIC, Materiały z..., s. 7.

⁹ AJP-09 Doktryna NATO... wyd. cyt.

¹⁰ Zgodnie z JP 3-57, CIMIC w Operacjach Połączonych Sił.

¹¹ Zgodnie z AJP-1(A), Rozdział 21, § 2103.

¹² Zgodnie z projektem doktryny CIMIC – AJP-09, 102, s. 3.

nego. Natomiast w NATO, które coraz aktywniej uczestniczy w procesie przywracania pokoju, CIMIC traktowany jest jako forma i środek zabezpieczenia działań wojskowych. W tym drugim przypadku to dowódca wojskowy jest w rejonie misji postacią pierwszoplanową i to on określa i realizuje współpracę podległych mu kontyngentów wojskowych z towarzyszącą misji liczną rzeszą reprezentantów organizacji międzynarodowych, lokalnych i pozarządowych. Struktury CIMIC pełnią funkcje doradcze wobec dowódcy¹³.

Współpraca cywilno-wojskowa ma miejsce zarówno w przypadku Operacji Obrony Zbiorowej (CDO) określonych w art. 5 Traktatu jak i Operacji Reagowania na Sytuacje Kryzysowe (CRO) wykraczających poza postanowienia tego artykułu. W obu przypadkach dowódcy są zobowiązani do wzięcia pod uwagę wszelkich czynników społecznych, politycznych, kulturalnych, religijnych, środowiskowych i humanitarnych w procesie planowania i prowadzenia operacji wojskowych.

Ponadto, dowódcy muszą uwzględnić obecność licznych, często rozbudowanych organizacji pozarządowych i międzynarodowych realizujących swoje własne cele przy zastosowaniu wewnętrznych metod i zamierzeń, które należy zharmonizować z celami NATO. Wyzwania w tym zakresie może zwiększyć poprzez obecność mediów i oczekiwania społeczności tak międzynarodowej jak i lokalnej. Stąd też efektywne powiązania z szerokim spektrum organizacji cywilnych oraz społeczności lokalnych, instytucji rządowych i sił wojskowych może okazać się kluczem do rozwiązania wszelkich konfliktów i sporów. Powiązania takie będą obejmowały mechanizmy wspólnego planowania szczebla strategicznego.

CIMIC jest więc narzędziem dowódcy w nawiązywaniu i utrzymywaniu tych powiązań w obrębie przydzielonego obszaru operacyjnego.

Analiza treści poszczególnych definicji wskazuje jednoznacznie, że CIMIC można traktować jako system działań stron: cywilnych i wojskowych realizowanych w określonym celu. Istotę CIMIC w ujęciu systemowym przedstawia rysunek 1.

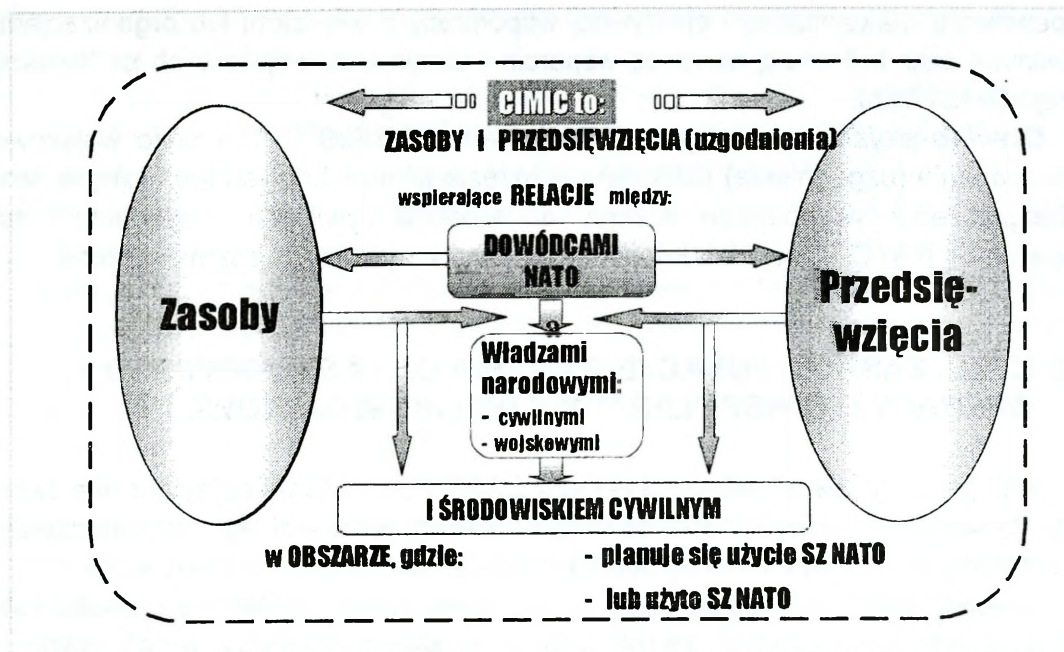
Jednym z podstawowych elementów przedstawionego wyżej systemu działania, jakim jest CIMIC, są relacje i więzi społeczne. Bliższa charakterystyka tego elementu mogłaby być przedmiotem oddzielnego opracowania. To bowiem właśnie relacje i więzi społeczne w dużym stopniu decydują o jakości podejmowanych w ramach CIMIC działań, współdziałań, oddziaływań i współoddziaływań.

W celu zrozumienia i właściwego postrzegania złożonej problematyki CIMIC należy dodatkowo zdefiniować kilka podstawowych pojęć funkcjonujących w tym obszarze.

Działalność CIMIC¹⁴. Działalność wojskowa wspierająca realizację zadania poprzez dążenie do osiągnięcia celów będących w zakresie odpowiedzialności władz cywilnych, organizacji pozarządowych i międzynarodowych zamierzających go osiągnąć poprzez pomoc w realizacji celu wojskowego.

¹³ J. Pawłowski, A. Ciupiński, *Umiejętności międzynarodowe...*, s. 190.

¹⁴ AJP-09 Doktryna NATO... wyd. cyt.

Źródło: M. Cieślarczyk z zespołem, Współpraca cywilno-wojskowa ... wyd. cyt., s. 13.

Rysunek 1. CIMIC jako system działania

Operacje CIMIC¹⁵. Operacja militarna, której zasadniczym celem i efektem jest wsparcie władzy cywilnej, ludności przy uzyskaniu ich pomocy w czasie realizacji celu militarnego operacji.

Cywilno-militarna więź (CML)¹⁶. CML to więź w okresie kryzysu, wojny czy pokoju między siłami zbrojnymi NATO a władzami cywilnymi, organizacjami i ludnością w rejonach gdzie mają być rozmieszczone siły NATO. Celem takiej więzi jest nawiązanie współpracy dla potrzeb wsparcia planowania oraz prowadzenia operacji przez siły militarne.

Wsparcie na rzecz środowiska cywilnego (SCE)¹⁷. SCE to całokształt porozumień, działań operacyjnych i innych zadań (powinności) wypełnianych w okresie pokoju, kryzysu lub wojny przez dowództwo NATO na rzecz wsparcia władz cywilnych lub organizacji, ukierunkowanych na zabezpieczenie podstawowych potrzeb humanitarnych ludności cywilnej znajdującej się na obszarze objętym działaniami.

Wsparcie sił zbrojnych (STF)¹⁸. STF to całokształt wszystkich porozumień i działań niezbędnych do zrealizowania w okresie pokoju, kryzysu lub wojny dla

¹⁵ Tamże, s. 8.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

zapewnienia maksymalnej i efektywnej współpracy z władzami lub organizacjami cywilnymi oraz ludnością na rzecz wsparcia i utrzymania wojskowych sił Sojuszu w rejonie konfliktu.

Cywilno-wojskowe zarządzanie środkami (CMRM)¹⁹. CMRM to wojskowe porozumienia (uzgodnienia) potrzebne w okresie pokoju, kryzysu lub wojny w celu zabezpieczenia swobodnego dostępu do środków cywilnych, niezbędnych dla wsparcia sił NATO w kraju lub krajach gdzie te siły są lub będą rozmieszczone.

1.3. CELE, ZASADY, FUNKCJE, ZADANIA ORAZ ŚRODOWISKO OPERACYJNE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ

Jeśli już „z grubsza” wiemy czym jest CIMIC i poznaliśmy pojęcia z nim związane to spróbujmy teraz ustalić, do czego on służy, jakie jest jego przeznaczenie. W doktrynie NATO wymienia się podstawowy cel CIMIC, który precyzuje, że:

*„Celem CIMIC jest ustanowienie i utrzymanie pełnej współpracy ludności i instytucji cywilnych w obrębie obszaru odpowiedzialności dowódcy, w celu stworzenia takich warunków cywilno-wojskowych, które dadzą mu możliwie, największe korzyści moralne, materialne i taktyczne...”*²⁰.

W wyniku tak przyjętego celu CIMIC pozbawia się potencjalnego przeciwnika uzyskania przez niego wymienionych korzyści.

Oceniając jednak działania CIMIC, które są realizowane w jakimś czasie można wyodrębnić dwa rodzaje celów: krótkoterminowy i długoterminowy (długofalowy)

Za krótkoterminowe cele współpracy cywilno-wojskowej można przyjąć:

a) Uwolnienie od konfliktów wojskowo-cywilnych lokalnej infrastruktury poprzez nawiązanie i utrzymanie współpracy pomiędzy wojskami NATO, ludnością cywilną oraz organizacjami i instytucjami cywilnymi znajdującymi się w ramach rejonu odpowiedzialności operacyjnej danego dowódcy sił Sojuszu.

b) Oszacowanie potrzeb w zakresie podstawowych usług i pomocy humanitarnej na rzecz ludności cywilnej i koordynowanie dostaw ww. usług i pomocy poprzez instytucje rządowe, organizacje cywilne oraz jednostki wojskowej.

Celem długofalowym CIMIC jest stworzenie i utrzymanie odpowiednich warunków, które stanowią będą podstawę w osiągnięciu trwałych rozwiązań i porozumień współpracy cywilno-wojskowej w sytuacjach kryzysowych, będących jednocześnie istotnym wsparciem dla osiągnięcia celów Sojuszu.

Nawiązując w kontekście celu CIMIC do Doktryny NATO należy przypomnieć, że zgodnie z jej założeniami w działaniach bojowych współpraca cywilno-wojskowa jest zawsze podporządkowana misji realizowanej przez siły zbrojne (SZ). Właściwe

¹⁹ Tamże, s. 9.

²⁰ Tamże, s. 11.

relacje między siłami zbrojnymi a środowiskiem cywilnym powinny zawsze uwzględniać cele ich misji.

Warto jednak podkreślić, że w przypadku: katastrof, klęsk żywiołowych i niesienia pomocy humanitarnej, współpraca cywilno-wojskowa może stać się centralną częścią misji SZ. W dużym uproszczeniu możemy więc przyjąć, że CIMIC jest traktowany jako: *swoisty interfejs pomiędzy wielonarodowymi połączonymi siłami sojuszniczymi a władzami cywilnymi (ogólnie biorąc – środowiskiem cywilnym)*.

CIMIC tworzy więc płaszczyznę porozumienia i współdziałania dowódców z ludnością i władzami lokalnymi na poziomach operacyjnym i taktycznym, zarówno w ramach Artykułu V, jak i w innych operacjach będących odpowiedzią na zaistniały kryzys. Rola CIMIC jest najwyraźniej widoczna w etapie (fazach) zapobiegania i rozwiązywania konfliktów.

W czasie konfliktów pewne warunki, niezbędne do osiągnięcia sukcesu militarnego mogą być osiągnięte bez użycia siły, lub poprzez tylko groźbę jej użycia. Jest to możliwe w zasadzie tylko w sytuacji pełnej harmonizacji celów i metod dowódcy wojskowego z tymi, które stosowane są przez ludność i instytucje znajdujące się na terenie objętym operacją (działaniami). Znajduje to potwierdzenie szczególnie w Operacjach Wsparcia Pokoju, gdzie względy cywilne narzucają surowe i drastyczne uwarunkowania i ograniczenia dla działań militarnych. Tam gdzie harmonizacja celów jest niepożądana lub niemożliwa (np. terenie wrogiego teatru działań) lub w czasie konfliktu o dużej intensywności, CIMIC wciąż będzie odgrywał bardzo ważną rolę ze względu na nadal istniejące potrzeby w zakresie:

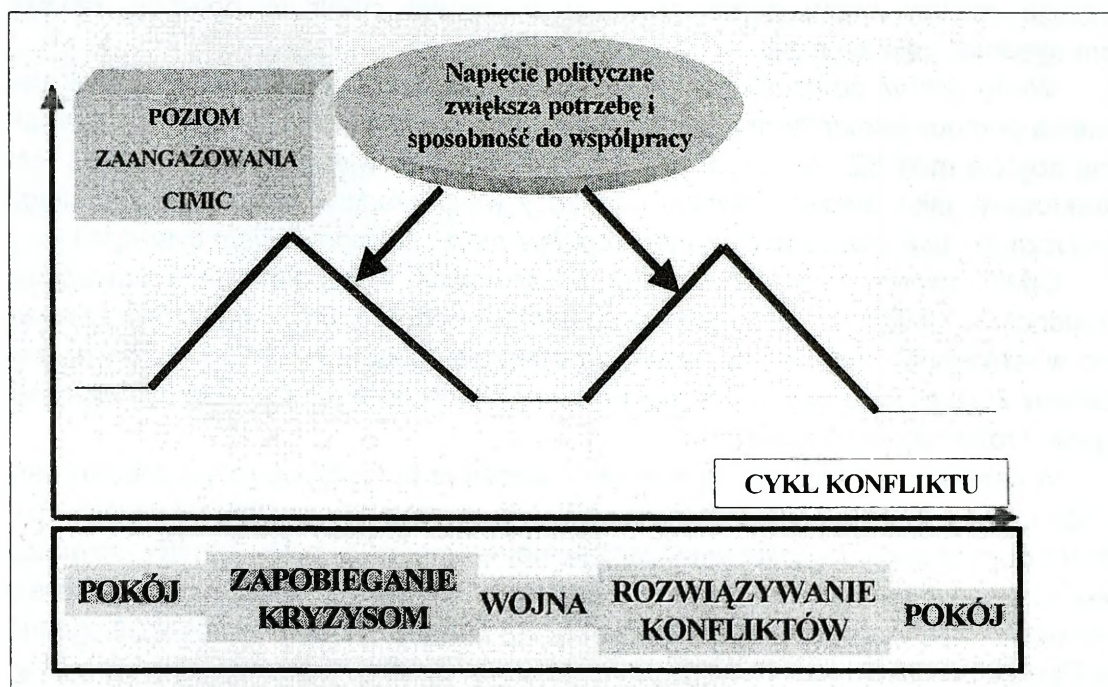
- zdobycia, pozyskania surowców lokalnych;
- działania w ramach obowiązującego prawa międzynarodowego;
- usprawnienia ewentualnego przejścia w kierunku rządu cywilnego.

Jednakże uwzględniając bardzo ważną rolę CIMIC w całym spektrum konfliktu to należy przyjąć, że dla dowódcy wojskowego najważniejszym zadaniem realizowanym przez CIMIC jest zapobieganie i rozwiązywanie pojawiających się konfliktów.

W tym okolicznościach napięcie polityczne pociąga za sobą konieczność realizacji współpracy, czyli posiadania sprawnie działającego CIMIC, który jest zwykle nieobecny w okresie pokoju co ilustruje rysunek 2.

Podstawą do planowania, organizowania oraz realizacji przedsięwzięć współpracy cywilno-wojskowej są powszechnie przyjęte w NATO zasady.

Zasady CIMIC to ogólne reguły, które mają wpływ na prowadzone działania w czasie całego spektrum konfliktu. Dzielią się one na dwie kategorie:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: AJP-1 (A) Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu, s. 203.

Rysunek 2. Udział i zaangażowanie CIMIC w cyklu konfliktu

1. Zasady dotyczące militarnej sfery działalności CIMIC. Dotyczą one wewnętrznych, wojskowych procesów, umożliwiających rozwój i powstanie planu wsparcia CIMIC oraz regulujących jego wykonanie.

2. Zasady dotyczące więzi cywilno-wojskowych. Dotyczą ustanawiania i utrzymywania efektywnej więzi cywilno-wojskowej z cywilnymi władzami, agencjami, organizacjami i ludnością.

Zasady dotyczące aspektu militarnego CIMIC²¹

• **Prymat Misji.** Zasada ta określa, że działalność CIMIC jest prowadzona w ramach wsparcia misji militarnej²². CIMIC jest funkcją wsparcia bojowego, która musi być planowana i realizowana w zgodzie z ogólnym zamiarem dowódcy. Wykonanie zadania militarnego jest zawsze priorytetem. Zasada podkreśla, że osoby, które decydują o użyciu poszczególnych środków muszą wystrzegać się podejmo-

²¹ Zob. K. Przyk, Współpraca cywilno-wojskowa dziś i jutro, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, Listopad 2000.

²² Będą to zwłaszcza misje o charakterze humanitarnym lub wspierające akcje usuwania skutków katastrof w ramach CEP (Civil Emergency Planning).

wania decyzji, które chociaż są godne pochwały i moralne to nie przyczyniają się do realizacji zadania militarnego.

- **Ukierunkowanie.** Ukierunkowanie operacji i działalności CIMIC leży w obowiązku dowódcy. Realizacja zadań CIMIC tak jak inne działania wspierające muszą być skupione na osiągnięciu maksymalnego efektu. W tym względzie każdy dowódca musi być świadomy wpływu, jaki wywiera działanie militarne na środowisko cywilne i odwrotnie jak czynnik cywilny może oddziaływać na realizację zadania. Dlatego dowódcy muszą być zdatni do ukierunkowania i nadania odpowiedniego priorytetu działaniom CIMIC, w taki sposób aby przy utrzymaniu skuteczności działań militarnych uniknąć konfliktów i nieporozumień ze stroną cywilną.

- **Ekonomiczność.** Wyraża się ona w dążeniu przez dowódców do minimalizacji użycia środków wojskowych przy jednoczesnej maksymalizacji użycia środków cywilnych. W czasie wykorzystywania środków cywilnych dowódcy nie powinni dopuścić do ich nadmiernego wyeksploatowania poza granicę niezbędną do zaspokojenia potrzeb ludności cywilnej. W myśl tej zasady dowódcy muszą się wystrzegać tworzenia długotrwałej zależności ludności i władz cywilnych od zasobów wojskowych. Raz zapewniona pomoc może być trudna do wycofania lub redukcji co może doprowadzić do napięć w relacjach ze stroną cywilną lub może opóźnić rozwój władz cywilnych powodujący długotrwały spadek zaufania do wojska.

- **Koncentracja.** W myśl zasady środki przeznaczone na działalność CIMIC są ograniczone, dlatego też powinny być skoncentrowane do zabezpieczenia najważniejszych zadań, które decydują o końcowym powodzeniu działań (misji). Postępowanie przy uwzględnieniu właściwej koncentracji, służy również umacnianiu i podwyższaniu autorytetu wojska w oczach strony cywilnej poprzez demonstrowanie poświęcenia i troski wojska o interesy cywilne. Brak skoncentrowania aktywów CIMIC powoduje ich minimalizację i mało widoczne oddziaływanie na stronę cywilną. Może to również narazić misję na przedłużenie w czasie oraz uniemożliwić osiągnięcie jej celu w stosunkowo krótkim czasie.

- **Zobowiązania humanitarne.** Zasada określa, że dowódcy ponoszą prawną odpowiedzialność za przestrzeganie międzynarodowych porozumień dotyczących konfliktów zbrojnych oraz prawa wojennego. W tym względzie dowódcy, w każdej sytuacji powinni poszukiwać rozwiązań i sposobów redukcji negatywnego oddziaływania działań wojennych i gdy tylko jest to możliwe powinni zapewniać maksymalne wsparcie i pomoc miejscowej ludności. Ma to fundamentalne znaczenie dla budowy legalności prawnej misji. W tym kontekście zawsze godność i prawa jednostki jak i grupy muszą być respektowane i chronione w zgodzie z zasadami prawa międzynarodowego i mandatem misji.

Zasady dotyczące aspektu cywilno-wojskowego²³

• **Świadomość kulturowa.** Wyraża się ona w zachowaniu wrażliwości na punkcie cywilnych zwyczajów i sposobów życia ludzi na obszarze objętym działaniami (misją). W tym względzie nieprzemyślane działanie skierowane przeciwko lokalnym zwyczajom czy prawom może stworzyć wysoce niekorzystną sytuację i znacząco obniżyć szansę na sukces operacji wojskowej. CIMIC odgrywa znaczącą rolę w zapewnieniu kulturowej świadomości wśród żołnierzy poprzez nauczanie i prowadzenie szkoleń w tym zakresie.

• **Powszechne (wspólne) cele.** Zasada wskazuje na konieczność określenia dla strony cywilnej i wojskowej powszechnych (wspólnych) celów realizowanych przez obie strony. Jest to sposób na wyeliminowanie wzajemnych nieporozumień, trudności, wypracowanie kompromisów. Dlatego też dowódcy powinni integrować te cele ze swoimi planami i działalnością operacyjną. Główne zadanie CIMIC w tym względzie mają polegać na doradzaniu dowódcy i minimalizowaniu czasu, który musiałby on poświęcić na tego rodzaju sprawy.

• **Podzielona odpowiedzialność.** Wyraża się w analizie wspólnych celów, która prowadzi do porozumienia dzielącego odpowiedzialność na stronę cywilną i wojskową, której efektem jest nawiązanie i utrzymanie trwałych i korzystnych dla obu stron relacji i związków. Konieczność dokonywania analizy celów wynika z odmienności i różnic struktury i systemów pracy cywilnych organizacji i agencji, z którymi siły wojskowe muszą współpracować. W tym zakresie CIMIC musi jak najszybciej określić wymiar i zakres współpracy ze stroną cywilną oraz zdefiniować poszczególne role i zakresy odpowiedzialności obu stron (cywilnej i wojskowej).

• **Korzyści cywilne.** Zasada stanowi, że w przypadku niechęci cywilnych organizacji do współpracy z wojskiem siły sojusznicze muszą być zdolne do zaoferowania im czegoś, czego oni potrzebują lub z czego mieliby oczywistą korzyść. Współpraca w tym zakresie może przyjmować wiele form od siły ludzkiej poczynając poprzez środki logistyczne, łączności, wyposażenie i sprzęt ochrony na zwykłych informacjach kończąc. W przypadku, w którym strona wojskowa nie ma niczego do zaoferowania dla usatysfakcjonowania strony cywilnej, występuje brak podstaw do wzajemnej współpracy²⁴.

• **Zgoda.** Wyraża się w ustawicznych działaniach, wysiłkach skierowanych na zapewnienie woli zgodności i porozumienia się z organizacjami cywilnymi, z którymi musi współpracować strona wojskowa. Przymus (wymuszenie) w tym względzie stosowane przez stronę wojskową daje słabe i krótkotrwałe efekty. Dlatego też dowódcy muszą być gotowi do poświęcenia swego czasu i energii na działania dążące do utrzymania zgodności działania obu stron, która może często być zachwiana lub zerwana z powodu wręcz trywialnych przyczyn.

²³ AJP-09... wyd. cyt.

²⁴ Doświadczenia wskazują, że kluczowymi obszarami mogącymi być wykorzystywanymi jako oferta do współpracy są logistyka i łączność.

• **Przejrzystość.** Sukces i powodzenie operacji i działań CIMIC wymaga wzajemnego zaufania pomiędzy stroną cywilną i wojskową oraz pewności co do potrzeby pełnego zaangażowania się w działania. Dlatego też praca CIMIC powinna być jasna i przejrzysta oraz eksponować wysokie kompetencje w czasie rozwiązywania poszczególnych problemów aby tym samym zdobyć zaufanie środowiska cywilnego. Przejrzystość działań CIMIC wpływa także na zapobieganie i rozładowywanie wzajemnych nieporozumień, ponieważ wpaja wiarę, umacnia zaufanie i wzmacnia wzajemne zrozumienie. CIMIC musi ściśle współpracować z komórkami o charakterze wywiadowczym w celu uzyskania możliwie najdokładniejszych informacji, które mogą być przekazywane organizacjom cywilnym (np. informowanie o ruchu uchodźców).

• **Łączność.** Utrzymanie efektywnej łączności z cywilnymi władzami, agencjami, organizacjami oraz ludnością jest niezbędne dla utrzymania zgody i współpracy. Wyeliminowanie różnic pomiędzy stronami wymaga poświęcenia dużej ilości czasu. Stwarza to przesłanki do pokonania wszelkich trudności między obiema stronami. Kluczem do minimalizowania tego typu trudności jest utrzymanie otwartych i stałych kontaktów. Dlatego też centra CIMIC powinny być rozwijane w taki sposób aby uniknąć potencjalnych zakłóceń i nieporozumień. Każda organizacja cywilna, która zamierza przybyć w rejon operacji powinna być zachęcana do włączenia się w już funkcjonujący system CIMIC.

Podstawowe funkcje współpracy cywilno-wojskowej

Podstawowe funkcje CIMIC zostały pogrupowane w trzy płaszczyzny jego oddziaływania, które tworzą obraz całkowitego wkładu CIMIC postrzeganego jako organ wspierający dowódcę. Wśród wspomnianych trzech funkcji są powszechnie wymieniane:

1. Cywilno-militarna więź (łączność – CML).
2. Wsparcie dla środowiska cywilnego (SCE) obejmujące całość wsparcia ze strony wojska na rzecz władz cywilnych, organizacji i ludności.
3. Wsparcie dla sił zbrojnych (STF) obejmujące zapotrzebowanie na środki cywilne potrzebne do wsparcia działań militarnych.

Więź cywilno-wojskowa stanowi podstawę, na bazie której rozwijana jest działalność CIMIC. W określonych przypadkach: tworzenia klimatu zaufania, zapewnienia efektywnej więzi lub usprawniania realizacji mandatu misji CML może stać się niezależnym rodzajem działania z indywidualnymi i odrębnymi dla siebie celami. W większości jednak przypadków CML będzie fundamentalną częścią planowania i procesu rozwoju jednej lub więcej podstawowych funkcji CIMIC. Nawiązanie kontaktu określonymi organizacjami i instytucjami w możliwie najwcześniejszym etapie planowania jest niezbędne dla odniesienia sukcesu misji. Nawiązanie kontaktu jest możliwe jedynie poprzez realizowanie odpowiedniej polityki w zakresie publicznej informacji oraz operacji informacyjnych.

Wsparcie na rzecz środowiska cywilnego może obejmować szerokie spektrum działań CIMIC począwszy od umów, uzgodnień i porozumień na naprawie i odbudowie głównej i najważniejszej infrastruktury państwa kończąc. Wsparcie dla środowiska cywilnego (SCE) obejmuje swoimi działaniami całą gamę: środków i materiałów militarnych, informacji, personelu, środków łączności, urządzeń oraz specjalistów do wykonania ekspertyz i przeprowadzenia szkoleń. W przypadkach katastrof humanitarnych, w których organizacje humanitarne utracą zdolność działania, siły NATO mogą stać się odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa (ochrony) transportu z dostawami pomocy humanitarnej. Przejęcie odpowiedzialności przez NATO za SCE może również mieć miejsce w wypadku, gdy organizacje humanitarne na wskutek przedłużającej się sytuacji kryzysowej są niedostatecznie wyposażone do dalszego kontynuowania swojej działalności.

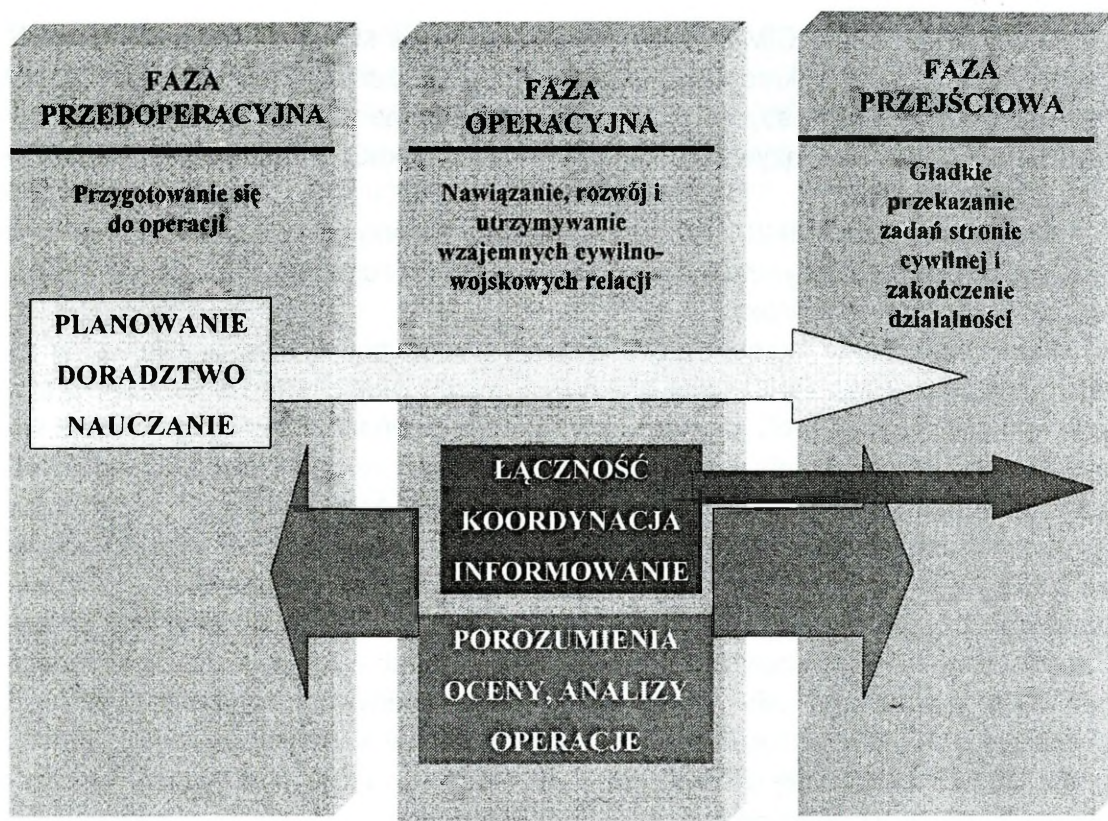
Wsparcie dla sił zbrojnych (STF) wyraża się w tym, że dowódca NATO na terenie prowadzonych działań, w zależności od okoliczności będzie potrzebował znacznego wsparcia cywilnego. W tym względzie siły zbrojne mogą popaść w częściowe uzależnienie od cywilnych źródeł i środków zaopatrzenia oraz w zakresie bezpieczeństwa. Jednym z głównych obszarów działania CIMIC w tym zakresie na korzyść dowódcy będzie dokonywanie wszelkich analiz i ocen, które dostarczą dowódcy niezbędnych informacji do zrekompensowania negatywnych oddziaływań wynikłych bezpośrednio z użycia wojska. W swoich działaniach CIMIC będzie zmuszony często do poszukiwania wsparcia ze strony cywilnej, polegającego na przedstawianiu sił Sojuszu jako w pełni legalnych, postępujących zgodnie z prawem oraz działających w najlepszym interesie całego społeczeństwa będącego w obszarze objętym działaniami militarnymi.

Zadania w zakresie współpracy cywilno-wojskowej

W ramach CIMIC realizowane jest szerokie spektrum zadań, w którym ich gro realizowanych jest przez personel CIMIC na szczeblu operacyjnym. Personel formułuje główne zasady, w ramach których są prowadzone działania taktyczne. Dla celów doktrynalnych zadania CIMIC zostały określone dla trzech oddzielnych, ale przenikających się wzajemnie faz: ***przedoperacyjnej, operacyjnej oraz przejściowej***²⁵. Zostały one przedstawione na rysunku 3.

FAZA PRZEDOPERACYJNA. Personel CIMIC z dużym wyprzedzeniem w stosunku do rozpoczęcia operacji musi przygotować odpowiednie studium (analizę) terenu przyszłych działań. Jest ona szeroko wykorzystywana w czasie nauczania i szkolenia sił Sojuszu. W okresie bezpośrednio poprzedzającym rozpoczęcie operacji zadaniem CIMIC jest przygotowanie sił sojuszniczych do funkcjonowania w warunkach cywilnych, które napotkają na terenie działań. Proces ten będzie obejmował trzy funkcje: planowanie, doradztwo i szkolenie.

²⁵ AJP-09..., s. 12.

Źródło: AJP-09, Doktryna NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt, s. 14.

Rysunek 3. Zadania realizowane przez CIMIC w poszczególnych fazach

Planowanie. Sztab CIMIC jest odpowiedzialny za wykonanie planu CIMIC dla dowódcy. Zwykle stanowi on załącznik (aneks) do zasadniczej części rozkazu operacyjnego. Podstawą do opracowania planu CIMIC są oceny oparte na wynikach ze szczegółowego rozpoznania. Jest to możliwe ze względu, że wiele organizacji cywilnych będzie już najprawdopodobniej funkcjonowało w obszarze działań. Wskazane jest również prowadzenie rozpoznania i dokonywanie ocen przez reprezentację dowódcy ds. CIMIC. Poprawnie dokonana ocena CIMIC powinna obejmować:

- Geografię oraz polityczną i kulturową historię danego obszaru;
- Stan rządu, administracji publicznej i usług społecznych;
- Media;
- Przemysł;
- Rolnictwo i gospodarcze możliwości regionu;
- Zaangażowanie, możliwości i struktura organizacji międzynarodowych i pozarządowych działających na danym obszarze.

Doradztwo. Sztab CIMIC jest odpowiedzialny za stałe informowanie dowódców i ich sztabów w zakresie sytuacji cywilnej w obszarze działań. Na tym etapie jest szczególnie ważne aby dowódcy otrzymywali jasne porady, które mogą wykorzystać w czasie nawiązywania kontaktów i współpracy z miejscową ludnością i instytucjami cywilnymi.

Szkolenie. Sztab CIMIC jest odpowiedzialny za przygotowanie informacji, które w trakcie szkoleń przygotowują siły sojusznicze do zrozumienia sytuacji cywilnej na terenie planowanych działań.

FAZA OPERACYJNA. Zasadniczym zadaniem współpracy cywilno-wojskowej w tej fazie działań jest zabezpieczenie efektywnej współpracy cywilno-wojskowej w trakcie realizacji planu CIMIC zatwierdzonego przez dowódcę. Dlatego też wydaje się być konieczne nawiązanie i utrzymanie wzajemnych relacji, zarówno formalnych jak i nieformalnych. Przewidując płynny charakter struktur cywilnych i politycznych w okresach napięć, CIMIC musi dokonywać ciągłej oceny, z której wynikać powinno gdzie i z kim należy nawiązać kontakty. Z chwilą gdy zostaną one nawiązane należy je rozwijać do poziomu (stanu) współpracy. W niektórych przypadkach będzie to proste w innych bardziej skomplikowane. Z tych względów relacje te muszą być podtrzymywane w celu zapewnienia pełnej i efektywnej współpracy. W fazie operacyjnej powszechnie wymienia się sześć podstawowych funkcji realizowanych przez CIMIC. Zalicza się do nich: komunikacja, informacja, koordynacja, porozumienia, ocena oraz operacje.

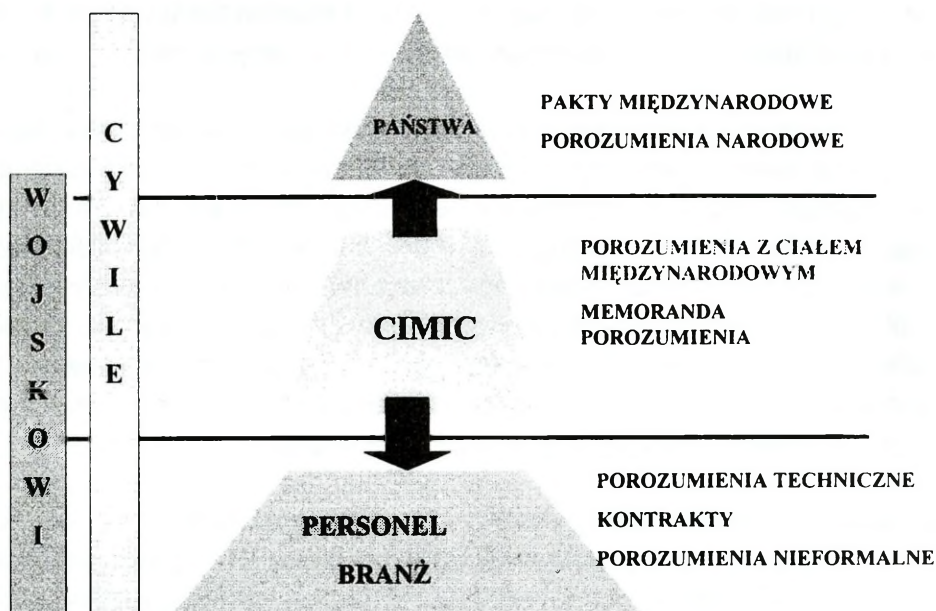
- **Komunikacja.** Efektywna i ciągła komunikacja stanowi fundamentalną funkcję CIMIC. Bez właściwej komunikacji na żadnym szczeblu dowodzenia niemożliwa jest racjonalna współpraca. Dlatego CIMIC musi zapewnić środki komunikacji oraz utrzymywać je jako powszechnie dostępne. Środki te mogą obejmować organizowanie powszechnie dostępnych Centrów CIMIC, wymianę oficerów łącznikowych, regularne spotkania, zapewnienie tłumaczy i zastosowanie kompatybilnego wyposażenia w systemy łączności.

- **Informacja.** CIMIC powinien spełniać również funkcję centrum wymiany informacji cywilno-wojskowych. Dostarcza ono dowódcom aktualnych informacji dotyczących informacji o organizacjach cywilnych znajdujących się na terenie działań. Zadaniem CIMIC jest także zapewnienie cywilnym organizacjom podobnych informacji o siłach militarnych, z zachowaniem ograniczeń wynikających z ochrony tajemnicy.

- **Koordynacja.** Różne przyczyny mogą stać się tłem lub płaszczyzną narastania konfliktów pomiędzy współpracującymi stronami cywilną i wojskową. Zadaniem CIMIC jest więc stworzenie warunków do właściwej koordynacji działań pomiędzy tymi dwoma stronami.

- **Porozumienia.** Stałą cechą stosunków cywilno-wojskowych jest potrzeba aby nawzajem każda ze stron zapewniła sobie produkty i usługi. Powyższe powinności muszą w większości przypadków być przedmiotem formalnych porozumień.

W tym względzie funkcja CIMIC ma dwojaki charakter. Pierwszym zadaniem jest doprowadzenie do spotkania zainteresowanych agencji cywilnych i wojskowych. Drugie zadanie dotyczy udzielenia stosownej porady. Personel CIMIC jest również odpowiedzialny za przygotowanie wstępnych wersji porozumień, które definiują bezpośrednie relacje pomiędzy dowódcą sojuszniczym i organami cywilnymi. Hierarchię porozumień prezentuje rysunek 4.

Źródło: C. Ziółkowski, Wdrażanie formuły CIMIC w SZ RP, AON, Warszawa 2002.

Rysunek 4. Hierarchia porozumień

- **Ocena.** Dowódca powinien w każdej sytuacji wiedzieć i mieć świadomość jak siły zbrojne i ich działanie jest postrzegane przez środowisko cywilne. W tym względzie CIMIC jest oczami i uszami dowódcy w zakresie ciągłego oceniania percepcji środowiska cywilnego.

- **Operacje.** W większości przypadków operacje (działania) CIMIC będą prowadzone w celu wsparcia działań militarnych, stanowiąc jedynie jedną z wielu części planu ich realizacji. Jednakże w pewnych sytuacjach (np. w następstwie katastrof naturalnych) użycie sił będzie zdominowane przez problematykę CIMIC. W tej sytuacji prowadzenie działań w dużej mierze będzie zależało od zdolności współpracy w władzami cywilnymi i agencjami niosącymi pomoc w katastrofach i klęskach żywiołowych. Dlatego też funkcja CIMIC musi być ściśle koordynowana ze sztabami, które planują działania operacyjne.

FAZA PRZEJŚCIOWA opiera się głównie na stosunkach nawiązanych w fazie operacyjnej. Zadaniem CIMIC, w tej fazie jest zapewnienie władzom cywilnym pełnego transferu zakresu odpowiedzialności militarnej, zidentyfikowanego dla okresu przejściowego. Inne realizowane do tej pory zadania nie będą wymagały już dalszej realizacji i zostaną zawieszone. W tym aspekcie rola CIMIC polega na zapewnieniu ich zawieszenia i zaprzestaniu ich realizacji przy zachowaniu warunków minimalnego zakłócenia życia cywilnego. Ponadto możliwości CIMIC pomagają dowódcy w osiągnięciu przejściowej fazy w szybszy i efektywniejszy sposób co przyczyni się niewątpliwie do ostatecznego wycofania z danego obszaru sił wojskowych.

Przestrzeganie podstawowych zasad, realizacja wymienionych powyżej zadań i funkcji sprzyja harmonizacji celów i metod działania dowódcy wojskowego z celami oraz metodami działania ludności cywilnej i administracji na terenie operacji znajdującym się w odpowiedzialności dowódcy komponentu NATO. Szersze rozwinięcie tych zasad mogłoby stanowić przedmiot oddzielnych opracowań. Nie mniej jednak w naszych dalszych rozważaniach spróbujemy spojrzeć na zasadnicze założenia doktryny NATO w zakresie CIMIC przez pryzmat środowiska operacyjnego, operacji prowadzonych w ramach terytorium NATO oraz operacji prowadzonych poza artykułem V (Crisis Response Operations).

Środowisko operacyjne współpracy cywilno-wojskowej

Pod względem bezpieczeństwa współczesne środowisko operacyjne charakteryzuje się różnymi formami złożonych, wielostronnych, międzypaństwowych konfliktów doprowadzających również do katastrof humanitarnych, które tworzą wielowymiarowe ryzyko oraz zagrożenia dla regionalnego lub międzynarodowego bezpieczeństwa. Takie konflikty stosunkowo często nie są prowadzone przez regularne armie ale głównie przez ugrupowania paramilitarne i uzbrojone grupy cywilne. W rezultacie takich działań, instytucje rządowe przestają istnieć, łamany jest porządek i ład publiczny, przeważa bandytyzm, chaos a ludność cywilna ratuje się ucieczką z rejonu konfliktu lub z terytorium danego państwa.

Tego rodzaju konflikty charakteryzuje skłonność do stosunkowo długiego czasu ich trwania (kilkanaście lat), a także wywierania wpływu poza granicami regionu lub państwa. Dlatego działania międzynarodowe na rzecz odbudowy pokoju mogą zawierać wysiłki polityczne, dyplomatyczne, militarne i humanitarne w celu lansowania narodowej zgody (pojednania) i odbudowy prawnych struktur władzy.

Działania na rzecz odbudowy pokoju wymagają działań pod jednym politycznym przewodnictwem (np. pod auspicjami ONZ). Ponadto staje się również konieczne zaangażowanie regionalnych i pozaregionalnych organizacji, rządów, ponadpaństwowych organizacji i pozarządowych agencji pomocy humanitarnej.

W celu osiągnięcia pełnego sukcesu w odbudowie pokoju działania muszą zostać podjęte na czas i powinny zostać wsparte przez wszystkie możliwe ugrupowania²⁶.

Operacyjne środowisko NATO zmieniło się znacznie do tego stopnia, że zasięg potencjalnych cywilnych uwarunkowań, z którymi siły NATO muszą się mierzyć uległ drastycznemu rozszerzeniu. Poprzednio ograniczony do wąskiego skupionego na obronie, współczesny obszar działania operacyjnego powiększył się wraz z zawartą w nim złożonością cywilno-wojskowego środowiska.

Sukces w osiągnięciu celów militarnych może być szybki, ale całkowite zakończenie misji i wycofanie sił często będzie uzależnione od postępów i sytuacji na arenie cywilnej, nad którą dowódca wojskowy nie ma bezpośredniej kontroli. W tym właśnie obszarze dużą rolę odgrywać będą struktury, siły i środki CIMIC, które właściwie użyte dają szansę na ustanowienie porozumień, które najlepiej pomogą ostatecznie rozwiązać kryzys. Niektóre porozumienia niezbędne dla osiągnięcia sukcesu militarnego mogą zostać osiągnięte bez użycia lub groźby użycia sił zbrojnych. Można to osiągnąć harmonizując cele i metody wojskowe z tymi, które stosuje ludność i instytucje cywilne. Taka harmonizacja wyraża się w nie dopuszczeniu do wyczerpania lokalnej gospodarki, wsparciu wspólnych celów, minimalizacji użycia sił wojskowych dla cywilnych celów.

Pomimo, że CIMIC odgrywa istotną rolę w całym spektrum konfliktu (jego fazach), najlepiej widoczna jest jego ważność w okresie przeciwdziałania kryzysowi oraz w okresie jego rozwiązywania. W tych sytuacjach presja polityczna tworzy potrzebę współpracy, która zwykle nie istnieje w okresie pokoju oraz w czasie prowadzenia działań bojowych. Jest to szczególnie widoczne w operacjach typu Peace Support Operations, kiedy uwarunkowania cywilne narzucają surowe ograniczenia.

²⁶ Pomimo, tego że zachowanie postawy defensywnej jest sprawą pierwszorzędą to Koncepcja Strategiczna NATO przyznaje, że takie wielowymiarowe ryzyko i wyzwania stanowią potencjalne zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa członków Sojuszu.

2. WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W DZIAŁANIACH PROWADZONYCH W RAMACH ARTYKUŁU V

W ramach działania na terytorium NATO cywilno-wojskowe relacje są określone przez umowy dwu i wielostronne ze szczególnym uwzględnieniem umowy SOFA (NATO Status of Forces Agreements). Państwa członkowskie NATO posiadają w swoich strukturach dobrze zorganizowany CIMIC. W przypadku wybuchu konfliktu (wojny) staje się on częścią ich wewnętrznych planów obronnych. Ponadto Siły Sojusznicze rozlokowane w strukturach NATO mogą oczekiwać, że większość funkcji i zadań realizowanych przez CIMIC zostanie podjęta przez państwo gospodarza. Wsparcie na rzecz środowiska cywilnego SCE będzie leżało w zakresie odpowiedzialności państwa-gospodarza. Tak więc w czasie operacji na terytorium państwa członkowskiego NATO CIMIC ogranicza się do utrzymania łączności i planowania sztabowego w celu zachowania pełnej gotowości do wsparcia w przypadku gdy poprosi o nie państwo-gospodarz.

CIMIC w operacjach z artykułu V działa w skrajnie wymagającym środowisku, które w państwach nie będących członkami Sojuszu nie ma z zasady struktur, procedur przez które w NATO organizowane są przedsięwzięcia cywilno-wojskowe.

Dodatkowo należy uwzględnić czynnik, dużego tempa tego typu operacji, które niekiedy jest tak szybkie, że działania i ich konsekwencje mogą następować w bardzo krótkim czasie znacznie ograniczającym zaplanowanie i koordynację przedsięwzięć CIMIC.

Funkcje CIMIC w operacjach prowadzonych poza terytorium NATO przebiegają w zasadzie zgodnie opisanymi wcześniej trzema fazami. Niemniej jednak operacje tego typu charakteryzują się indywidualnością wyrażającą się tym, iż są to działania jedyne w swoim rodzaju a planowanie i realizacja zadań CIMIC musi być dokładnie przeanalizowane.

W fazie przedoperacyjnej prowadzone są typowe zadania, do których można zaliczyć:

- Oceny aktualnej i potencjalnej sytuacji;
- Zidentyfikowanie kluczowych zagrożeń w tym zakresie;
- Kształtowanie struktury sił CIMIC.

Tym co czyni tę fazę trudną do realizacji jest zasięg operacji. Niektóre operacje z artykułu V na terytorium NATO lub na terytoriach graniczących z Sojuszem mogą wywołać liczny ruch ludności cywilnej i żołnierzy. Koordynacja w tym zakresie będzie musiała być bardzo szeroka i będzie wymagała bardzo trwałego i silnego CIMIC-u. Unikalnym czynnikiem planistycznym będzie fakt, że może wystąpić ma-

sowa migracja uchodźców i przesiedleńców, która może trwać na obszarze operacji przez dłuższy czas. Wysiłki CIMIC będą zmierzały do bezkonfliktowego rozlokowania i przemieszczenia tych osób. Szybka i ustawiczna kontrola oraz wsparcie dla tej ludności może być kluczowym składnikiem wszystkich operacji tego typu.

W tego typu scenariuszu ograniczenia czasowe nie będą pozwalały ścierającym się siłom czekać, aż ludność zostanie zgrupowana w bezpiecznych rejonach. Ruch ludności i jej wsparcie mogą być głównym i długotrwałym wyzwaniem dla sił sojuszniczych.

Innym kluczowym czynnikiem planistycznym i wykonawczym będzie okresowy brak (niedostatek) na tym terenie funkcjonowania organizacji międzynarodowych. Dlatego, że bardzo niewiele z nich będzie brało udział w działaniach lub w ich pobliżu. Dostęp agencji humanitarnych do większości terenów operacji nie będzie możliwy wcześniej niż w końcowej fazie działań bojowych. W odróżnieniu od Bośni gdzie nadal jest obecna duża liczba cywilnych agencji. W części przypadków to wojsko będzie tym pierwszym elementem, który będzie zarządzał całością spraw ludności cywilnej. W konsekwencji, planowanie musi zostać zapoczątkowane odpowiednio wcześniej w celu zapewnienia zorganizowanego i bezpiecznego przemieszczenia się ludności oraz kontrolowania przemieszczających się mas uchodźców i przesiedleńców. CIMIC musi integrować zasoby państwowe do możliwie najwyższego stopnia aby odciążyć logistykę wojskową od spraw cywilnych, gdyż musi ona w pierwszej kolejności wspierać siły wojskowe.

We wczesnym etapie fazy operacyjnej musi zostać osiągnięty przychylny stosunek do działania CIMIC, gdyż większość urządzeń i systemów cywilnych nie będzie istniało. W miarę jak obszar operacji będzie ulegał stopniowej stabilizacji CIMIC musi być przygotowany do przyjęcia i integrowania napływających organizacji humanitarnych i innych organizacji cywilnych. Dodatkowym zadaniem będzie utworzenie banku danych dotyczących uchodźców – fachowców, których można wykorzystać do odbudowy zniszczonej infrastruktury przed powrotem zasadniczej (głównej) masy ludności. Przestrzeganie prawa i porządku będzie jednym z najbardziej skomplikowanych zadań do realizowania przez oddziały sojusznicze. Wynikać to może z braku podstawowych wytycznych CIMIC oraz racjonalnie zaplanowanego wsparcia działań prewencyjnych. Działania wojenne mogą również naruszyć lub zniszczyć cywilną infrastrukturę i systemy podtrzymujące życie na tym terenie (woda, prąd, gaz itp.), w tym celu będzie konieczna szybka poprawa tego stanu rzeczy. Taka sytuacja będzie wymagała szybkiego rozwinięcia centrów CIMIC. Koordynacja dostaw, magazynowanie i należyta dystrybucja wielkiej ilości pomocy humanitarnej jest kolejnym trudnym wyzwaniem dla CIMIC. Tego rodzaju operacje wymagają od CIMIC przygotowania dokładnych planów w zakresie doradztwa w sprawach mediów i utrzymywania właściwego doinformowania lokalnej ludności w zakresie postępów prowadzonej operacji wojskowej. CIMIC w Joint Civil Commissions stanowi jeden z najistotniejszych środków poprzez które dowódca

może być na bieżąco informowany o sytuacji w środowisku cywilnym. Takie informacje umożliwiają mu dokonywać trafnych ocen i wybierać najbardziej efektywne sposoby działania CIMIC²⁷.

W fazie przejściowej są głównie realizowane zadania zgodnie z planami przygotowanymi w czasie operacji, które dotyczą zasad i sposobów przekazania władzy organom cywilnym i zakończenia misji. Funkcje związane z łącznością, koordynacją oraz wymianą informacji będą prowadzone do końca tej fazy.

²⁷ Jest realizowane często, że stosunkowo duże siły CIMIC stanowią część grupy inicjatywnej (przygotowującej) sił Sojuszu przybywającej w rejon operacji.

3. WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W DZIAŁANIACH PROWADZONYCH POZA ARYKUŁEM V (Crisis Response Operations)

W opracowaniach sojuszniczych powszechnie stosowanym terminem są operacje wsparcia pokoju. Spotyka się także określenia takie jak wojskowe operacje inne niż wojna czy działania nie wynikające z artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego. Terminy te używane są w celu odróżnienia opisywanych operacji od typowych działań bojowych na dużą skalę (działań wojennych). Autorzy doktryny sojuszniczej dotyczącej operacji wsparcia pokoju wyróżnili następujące rodzaje operacji (działań):

- zapobieganie konfliktom;
- tworzenie pokoju;
- utrzymanie pokoju;
- wymuszanie pokoju;
- budowanie pokoju;
- pomoc humanitarną²⁸.

Zdaniem ekspertów NATO zapobieganie konfliktom to różne działania, zwłaszcza w ramach nakreślonych postanowieniami rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych, obejmujące misje dyplomatyczne, konsultacje ostrzeżenie, inspekcje, monitorowanie i obserwację oraz prewencyjne rozwinięcie sił w celu zapobieżenia konfliktowi zbrojnemu.

Tworzenie pokoju oznacza działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenia do przerwania działań zbrojnych (walk zbrojnych) i zawarcia porozumienia pokojowego. Jak twierdzą F. Gągor, K. Paszkowski działania te obejmują misje dobrych usług, misje mediacyjne i rozjemcze, a także sankcje i izolowanie dyplomatyczne²⁹. W terminologii międzynarodowej często występuje pojęcie dobre usługi. Zdaniem ekspertów jest to proces, w którym strona trzecia, akceptowana przez wszystkie zaangażowane państwa lub frakcje (w przypadku konfliktu wewnętrznego) ofiarowuje swoją pomoc. Analizując działania związane z tworzeniem pokoju należy zwrócić uwagę także na sankcje. Rezultaty badań dowodzą bowiem, że sankcje są jednym z łagodniejszych środków mających zastosowanie w tego typu operacjach. Zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych

²⁸ Allied Joint Publications-3.4.1, Peace Support Operations, Ratification Draft 1, 2000.

²⁹ F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 46.

nie pociągają one za sobą użycia siły zbrojnej³⁰. Mogą natomiast obejmować całkowite lub częściowe zerwanie stosunków gospodarczych oraz komunikacji kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innej. Sankcje mogą dotyczyć również zerwania stosunków dyplomatycznych.

Utrzymanie pokoju jest to ograniczenie, łagodzenie lub zakończenie działań zbrojnych między państwami lub wewnątrzpaństwowych poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, zorganizowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową, z użyciem sił zbrojnych i komponentu cywilnego w celu uzupełnienia politycznego procesu rozwiązywania konfliktów oraz przywrócenia i utrzymania pokoju. Operacje utrzymania pokoju prowadzone są zwykle zgodnie z postanowieniami zapisanymi w rozdziale VI Karty Narodów Zjednoczonych.

Wymuszanie pokoju obejmuje działania zgodne z postanowieniami rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, polegające na wykorzystaniu środków wojskowych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje takie mogą być prowadzone w przypadku konfliktu między państwowego i wewnętrznego, zwłaszcza w celach humanitarnych lub gdy przestały działać instytucje państwowe.

Budowanie pokoju obejmuje działania po konflikcie zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych w celu uniknięcia ponownej eskalacji konfliktu.

Pomoc humanitarna obejmuje działania prowadzone w celu wsparcia ludności w trudnej sytuacji, zwłaszcza gdy odpowiednie organy władzy nie mogą, albo nie chcą takiej pomocy udzielić. Działania humanitarne mogą być prowadzone zarówno w ramach operacji wsparcia pokoju, jak i jako zupełnie oddzielne zadanie³¹.

Scharakteryzowane powyżej rodzaje działań realizowanych w operacjach pozawojennych dowodzą, że dysponowana przez państwa NATO potęga zbrojna ma obecnie nie tylko bronić ich suwerenności ale zgodnie z nową strategią Sojuszu – przede wszystkim zapobiegać wszelkim konfliktom (włączając konflikty niemiędzynarodowe)³², ograniczać je i w ostateczności likwidować. Zadania sił zbrojnych głównie koncentrują się więc na przygotowaniu do działań innych niż wojna, a szczególnie operacji związanych z utrzymaniem lub wymuszaniem pokoju na świecie. Znaczącą rolę w tego typu operacjach odgrywają siły powietrzne. W zgodnej opinii

³⁰ Artykuł 41 Karty Narodów Zjednoczonych: Rada Bezpieczeństwa może zdecydować jakie środki nieociągające za sobą użycia siły zbrojnej, należy zastosować do wykonania jej decyzji, oraz może zażądać od członków Organizacji Narodów Zjednoczonych zastosowania takich środków.

³¹ Tamże, s. 46

³² Niemiędzynarodowe konflikty zbrojne można zdefiniować jako „wszelkie konflikty inne, aniżeli konflikty narodowe, różniące się od wewnętrznych napięć i niepokoju większym stopniem natężenia przemocy, których obszar działania obejmuje terytorium jednego państwa, a stronami których mogą być: siły zbrojne tego państwa, rozłamowe siły zbrojne lub inne zorganizowane, uzbrojone grupy, odpowiednio dowodzone i sprawujące taką kontrolę nad częścią terytorium państwa, która pozwala na przeprowadzenie ciągłych spójnych operacji wojskowych oraz implementację Protokołu Dodatkowego II do Konwencji Genewskich. Powyższa definicja pozwala na wyodrębnienie i określenie abstrakcyjnego stanu faktycznego, który jako swoisty model wykładni służyć może praktyce międzynarodowej obecnej i przyszłej.

ekspertów cywilnych i wojskowych operacje wsparcia pokoju są obecnie największym wyzwaniem dla sił zbrojnych Sojuszu, doraźnie tworzonych koalicji oraz wielkich mocarstw. Siły powietrzne natomiast są postrzegane jako wyjątkowo skuteczne i elastyczne narzędzie międzynarodowych organizacji odpowiedzialnych za utrzymanie bezpieczeństwa i pokoju. Rola sił powietrznych w operacjach innych niż wojna jest różna i zależy przede wszystkim od samego typu działań podjętych przez wspomniane organizacje i instytucje³³.

Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjęto definicję traktującą te operacje jako: działania wielonarodowych sił zbrojnych mające na celu zapobieganie wojnie i promowanie pokoju³⁴. Wśród różnych typów (rodzajów) działań pozawojennych, wyodrębniono między innymi operacje wsparcia pokoju (peace support operations – PSO's). Przeprowadzona analiza literatury przedmiotu wykazała, że ostatnio coraz częściej stosowane jest także pojęcie „operacje reagowania kryzysowego”³⁵. W tym wypadku należy wyodrębnić działania związane z reagowaniem kryzysowym w ramach artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego oraz niewynikające z tego artykułu³⁶. Wnioski z przeprowadzonych badań wykazały, że drugi przypadek jest ściśle związany z operacjami wsparcia pokoju. W tym konkretnym wypadku można zatem pojęcia te traktować jako tożsame.

Cel operacji pozawojennych, bez względu na ich rodzaj (typ) jest zdecydowanie inny niż w działaniach bojowych na dużą skalę, określanych także mianem wojny. O ile w wojnie siły zbrojne będą dążyć do pokonania przeciwnika, to w wypadku operacji pozawojennych celem działania wielonarodowych połączonych formacji zadaniowych jest stworzenie warunków umożliwiających stabilizację sytuacji w rejonie objętym kryzysem. Wyodrębniając więc podstawowe obszary użycia sił zbrojnych, można jednocześnie określić przypuszczalne (prawdopodobne) obszary udziału sił CIMIC.

³³ Znajduje to odzwierciedlenie w doktrynach narodowych czołowych państw NATO: The Army Field Manual, Vol. 5: Operations other than War, Part 2: Wider Peacekeeping, HMSO Londyn, 1994; FM 100-23, Peace operations, Department of The Army, Waszyngton, 1994; MC 327/1 NATO Military Planning for Peace Support Operations, Bruselss 1998.

³⁴ B. Zdrodowski, M. Marszałek, Operacje pozawojenne sił powietrznych, AON, Warszawa 2002, s. 7.

³⁵ Znajduje to odzwierciedlenie między innymi w:

- Air Interoperability Handbook, AirNotrh, March 2001.

- Allied Joint Publication-9, NATO Civil Military Co-operation Doctrine, Fourth Draft, May 2000.

³⁶ Artykuł 5 stwierdza, że: „strony są zgodne, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się, że jeśli taka napaść nastąpi, każda z nich, w wykonaniu prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego przez artykuł 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy stronie lub stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej napaści zbrojnej i o wszystkich środkach zastosowanych w jej wyniku zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa” – Vademecum NATO. Wydanie jubileuszowe, Bellona, Warszawa 1999.

Zadania i funkcje realizowane przez CIMIC w tego rodzaju operacjach przebiegają również według już wcześniej opisanych trzech faz.

Natura i specyfika operacji Crisis Response daje więcej czasu dla CIMIC-u w fazie przedoperacyjnej, co umożliwi jego zaplanowanie, doradztwo na rzecz poszczególnych ogniw dowodzenia jak również przeprowadzenie szkolenia z siłami sojusznymi.

Zadania CIMIC w fazie operacyjnej takie jak łączność, porozumienia, oceny i działania operacyjne można będzie rozłożyć w dłuższym czasie co pozwoli rozwinąć na szerszą skalę kontakty z władzami lokalnymi funkcjonującymi lub powstającymi w rejonie działań oraz organizacjami cywilnymi, instytucjami, dowództwami i politycznymi przedstawicielstwami.

Pierwszoplanowym zadaniem sił zbrojnym rozmieszczonych w operacyjnej fazie jest zapewnienie bezpiecznego środowiska i warunków do działania organizacji cywilnych. W początkowej fazie tego procesu część zadań cywilnych mogą wykonywać siły wojskowe. Może to wynikać z konieczności ustanowienia, zapewnienia bezpieczeństwa ludności i administracji cywilnej. W tej fazie może być konieczne również zdobycie kontroli nad kluczowymi służbami (usługami), urządzeniami i stanowiskami administracyjnymi lub sektorami gospodarki w celu niedopuszczenia do ich przejęcia przez siły przeciwnika lub organizacje wrogo nastawione do sił sojuszniczych. Siły wojskowe w tym etapie operacji mogą potrzebować od CIMIC wsparcia (pomocy) w radzeniu sobie z dużym ruchem i liczbą uchodźców i migrujących przesiedleńców.

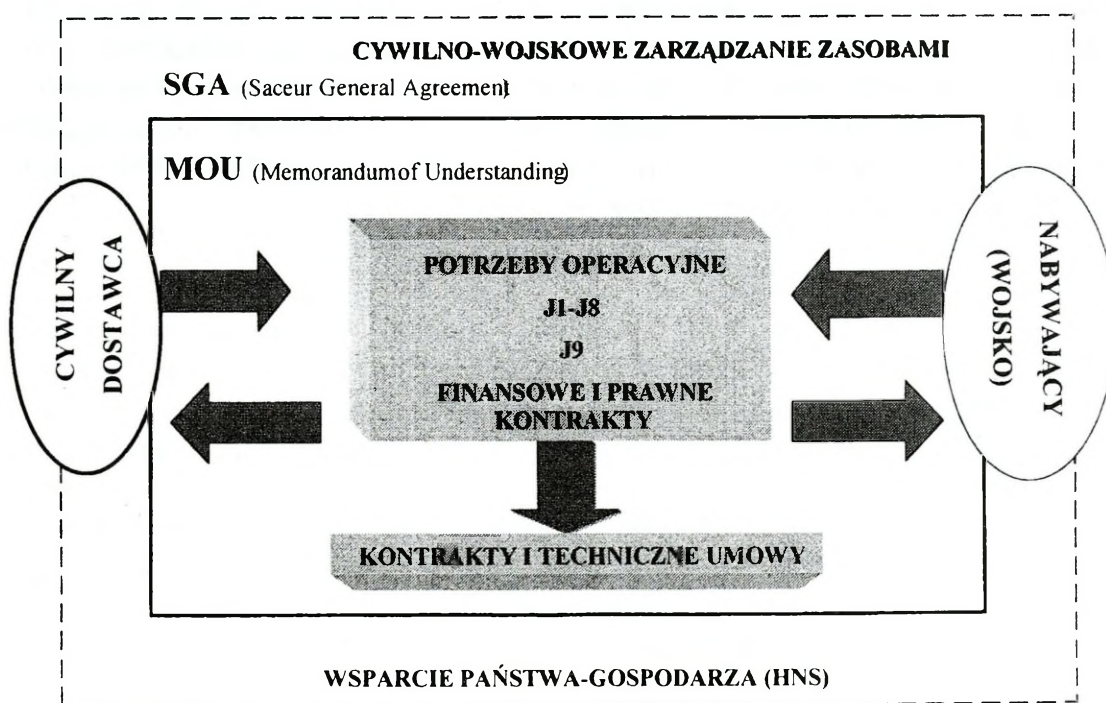
W odróżnieniu od operacji prowadzonych w ramach artykułu V gdzie konflikt przebiega z dużą intensywnością w działaniach innych niż wojna organizacje międzynarodowe winny się znaleźć w rejonie operacji znacznie wcześniej. Po zapewnieniu im bezpieczeństwa przez siły sojusznicze, mogą nie być zdolne od razu wykonywać wszystkie cywilne funkcje. W tym względzie dowódca powinien posiadać możliwości do wykonywania tych zobowiązań wobec ludności cywilnej, które nie mogą zostać zrealizowane przez organizacje cywilne. CIMIC musi w tej sytuacji swoimi działaniami integrować zasoby materiałowe w celu przeciwdziałania nadmiernemu wyczerpaniu zasobów wojskowych niezbędnych do zabezpieczenia działań militarnych. Niezbędne staje się również monitorowanie stanu zużycia zasobów lokalnych przez wojsko aby nie doszło do ich nadmiernego wyczerpania, zużycia.

W początkowej fazie operacyjnej CIMIC na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa musi pomagać siłom wojskowym w koordynowaniu zakresów odpowiedzialności poszczególnych, przybywających w obszar operacji organizacji międzynarodowych czy tymczasowych władz politycznych i innych. Ponadto specjaliści i eksperci CIMIC poprzez kontakt z organizacjami międzynarodowymi oraz miejscową ludnością będą zbierali materiał do ekspertyz i analiz. W tej fazie powinien zostać opracowany plan fazy przejściowej i zakończenia misji.

W pozostałej części fazy operacyjnej CIMIC powinien działać w kierunku integrowania lokalnego i międzynarodowego wsparcia na rzecz pomocy w celu stabilizacji i powrotu do normalnego życia.

W czasie końcowej fazy przejściowej siły zbrojne będą coraz bardziej redukowały wielkość i zakres swoich działań i odpowiedzialności. Zadaniem CIMIC jest w tym okresie kontynuowanie pomocy w przekazywaniu obowiązków władzom cywilnym. W całym spektrum planowania oraz prowadzenia operacji wykraczającej poza artykuł V niezmiernie ważnym aspektem jest właściwe zarządzanie cywilno-wojskowymi zasobami. Mówiąc ogólnie rola CIMIC na tym polu wzajemnie się uzupełnia z rolą jaką spełnia i odgrywa wsparcie państwa gospodarza (Host Nation Support – HNS). Podczas gdy rolą HNS jest dostarczenie ze środowiska cywilnego zasobów materiałowych dla sił militarnych, to rola CIMIC sprowadza się do umożliwienia dostępu do tych zasobów. Ta funkcja nazywana Civil-Military Resource Management – CMRM) dotyczy głównie zawierania porozumień wojskowych, uzgodnień potrzebnych w okresie pokoju, kryzysu lub wojny w celu umożliwienia dostępu do cywilnych zasobów niezbędnych do wsparcia sił NATO. CMRM zajmuje się aspektami zasobów cywilnych uwzględnianymi w umowach wyższego szczebla a także ogólnym analizowaniem potrzeb cywilnych i wojskowych co w sposób ogólny przedstawia rysunek 5.

SOFA

Źródło: AJP-09, Doktryna NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt, s. 21.

Rysunek 5. Cywilno-wojskowe zarządzanie zasobami

Nawet w sytuacji, gdy nie wystąpi kryzys humanitarny, wejście na obszar danego państwa dużych sił wojskowych może to znacznie zmniejszyć zasoby cywilne do stanu krytycznego (niedoboru) dla ludności cywilnej. Zadaniem CIMIC jest prowadzenie ciągłej oceny i monitoringu oraz bieżące szacowanie zasobów cywilnych. CIMIC jest zobowiązany do wydawania instrukcji i wytycznych gwarantujących uniknięcie niepożądanego wyczerpania zasobów miejscowych. Ponadto CIMIC powinien analizować i oceniać wpływ obecności sił wojskowych na lokalną gospodarkę tak aby zapobiec zniszczeniu ekonomii danego regionu. Niezbędne również może stać się wsparcie władz cywilnych w zarządzaniu zasobami w celu dla zagwarantowania dostępu do nich strony wojskowej jak i cywilnej. W sytuacjach ekstremalnych bardzo ważną sprawą dla dowódcy jest znalezienie władzy cywilnej, która zajęłaby się racjonowaniem lokalnych towarów, których ilość jest niewystarczająca do zaspokojenia potrzeb militarnych i ludności cywilnej w rejonie operacji. W takiej sytuacji głównym zadaniem CIMIC będzie dokonywanie ocen, zarządzanie a także kontrolowanie dystrybucji deficytowego zaopatrzenia (towarów). W tym względzie jest jeszcze kilka kluczowych zadań do spełnienia przez CIMIC. Przede wszystkim CIMIC odpowiada za zapewnienie dostępu do zaopatrujących w zasoby cywilne poprzez wzajemne zaznajamianie się „kupców” i „sprzedawców”. Dlatego też CMRM musi być uwzględniany w porozumieniach (Saceur General Agreement – SGA) i odpowiedniego (Memorandum of Understanding – MOU). Personel CIMIC powinien opracowywać wytyczne zawierające zasady użycia zasobów cywilnych przez siły Sojuszu. CIMIC powinien również nadzorować kontrakty i umowy techniczne zawierane pomiędzy wojskiem a stroną cywilną. CIMIC odpowiada także za monitoring (ciągły nadzór) stanu konsumpcji i zużycia dóbr lokalnych przez siły wojskowe oraz powinien przewidywać możliwe braki w tym względzie i jeśli jest to możliwe im zapobiegać.

4. STRUKTURY ORGANIZACYJNE CIMIC, ROLA I MOŻLIWOŚCI DZIAŁANIA

Powszechnie eksperci z zakresu problematyki współpracy cywilno-wojskowej uważają, że można mówić o prawidłowym funkcjonowaniu CIMIC tylko wtedy, gdy są rozwinięte jego trzy komponenty:

1. W pełni rozwinięta koncepcja doktrynalna (element koncepcyjny).
2. Zrozumienie (znajomość tematu) i osiągnięcie zdolności do realizacji praktycznych zadań (komponent ćwiczeniowo-edukacyjny).
3. Fizyczna zdolność mająca odzwierciedlenie w posiadaniu odpowiednio wyćwiczonego i przygotowanego do praktycznej działalności personelu.

Komponent koncepcyjny zawiera doktrynę, politykę, plany i procedury funkcjonujące w ramach dowództwa NATO oraz nadzoruje i koordynuje prowadzenie działalności CIMIC w czasie ćwiczeń i operacji.

Komponent ćwiczeniowo-edukacyjny obejmuje kursy, prezentacje, konferencje i seminaria. Niemniej jednak, najważniejszym aspektem tego komponentu jest pełna integracja problematyki CIMIC z problematyką operacyjną we wszystkich istotnych ćwiczeniach NATO. Tylko poprzez ćwiczenia CIMIC może wzbogacać się w doświadczenia i nieustannie doskonalić swoje procedury i sposoby działania.

Struktura Sił składa się z personelu CIMIC na wszystkich poziomach dowodzenia i sił CIMIC (tzw. CIMIC Group lub Combined Joint Military Task Force) odpowiednio wyposażonego w odpowiedni sprzęt, posiadającego swoje finanse i inne niezbędne środki. Podczas gdy zadaniem personelu sztabowego CIMIC jest przygotowanie i rozwinięcie ocen i analiz CIMIC oraz elementów operacyjnych wspierających proces decyzyjny dowódcy. Zadanie sił CIMIC jest jednak mniej oczywiste i jednoznaczne. W dodatku siły CIMIC są odpowiedzialne za planowanie i prowadzenie operacji CIMIC oraz zapewnienie odpowiednich specjalistów wspierających odpowiednie ogniwa dowodzenia. Siły te składają się w zasadzie z dwu elementów: struktury dowódczej i specjalistów. Zasadniczym zadaniem struktury dowódczej jest realizacja planu CIMIC i innych zmierzeń operacyjnych oraz organizacja i odpowiednie rozmieszczenie specjalistów. Specjaliści wykonują wszelkie eksperytyzy wspomagające oceny i analizy w procesie planowania oraz w czasie funkcjonowania współpracy cywilno-wojskowej już w czasie działań wojskowych.

4.1. STRUKTURY CIMIC I MOŻLIWOŚCI DZIAŁANIA

Najwyższą władzą dla natowskiej polityki CIMIC jest Military Committee (MC). Realizuje on zadania poprzez międzynarodowy personel wojskowy i oddział operacyjny.

Do obowiązków MC należą:

- rozwijanie i utrzymywanie na odpowiednim poziomie efektywnej polityki w zakresie CIMIC i zapewnienie obecności tej problematyki w dokumentach doktrynalnych MC;
- opracowywanie ogólnych wytycznych do prowadzenia operacji CIMIC, ćwiczeń i szkoleń w tym zakresie;
- promowanie kooperacji i koordynacji w sprawach CIMIC w ramach NATO;
- doradzanie NAC (North Atlantic Council)³⁷ i udzielanie pomocy w opracowaniu wytycznych do współpracy cywilno-wojskowej.

Dla usprawnienia swojej działalności MC powołał formację pod nazwą NATO CIMIC Working Group, której zasadniczym celem jest zapewnienie Sojuszowi ciągłego utrzymywania efektywnych możliwości w zakresie CIMIC poprzez:

- rozwój i kontrolę wszystkich Sojuszniczych aspektów CIMIC;
- poddawanie rewizji i potwierdzenie polityki NATO w zakresie CIMIC;
- koordynowanie doktryny CIMIC;
- włączanie wniosków i doświadczeń wyniesionych z operacji (działań wojennych) do dokumentów określających politykę, doktrynę i wytyczne CIMIC.

Głównym zadaniem Working Group jest doradztwo w sprawach doktrynalnych dotyczących CIMIC.

Na szczeblu strategicznym główny zakres odpowiedzialności za problematykę CIMIC spoczywa na dowódcach tego szczebla (poziomu) dowodzenia. Odpowiadają oni za:

- rozwój i polepszenie możliwości CIMIC w ramach ich zakresu władzy;
- rozwijanie, koordynowanie i uaktualnianie koncepcji, planów i procedur CIMIC w zgodzie z dyrektywami MC;
- ustanowienie w ramach ich własnych i podległych dowództw komórek CIMIC lub innych wykonujących podobne zadania mogących stanowić interfejs dla współpracy z organizacjami cywilnymi;
- zapewnienie podległym dowództwom dostępu do doktryny, wytycznych i SOP-ów potrzebnych do wdrażania planu CIMIC zgodnie z natowskimi procedurami (Precautionary Measures);
- umieszczania elementów, treści dotyczącej CIMIC w ewentualnych planach;
- przysyłanie zapotrzebowań do politycznych władz NATO, dotyczących elementów CIMIC potrzebnych do wsparcia operacji militarnych;

³⁷ North Atlantic Council odpowiada za zapewnienie ogólnego militarno-strategicznego ukierunkowania dla polityki NATO w zakresie CIMIC oraz zatwierdzenie planu CIMIC dla danej operacji.

- koordynowanie i nadzorowanie działań CIMIC po zatwierdzeniu ich przez MC;
- inicjowanie próśb, wniosków służących rozwijaniu i naukowemu poszukiwaniu poprawy skuteczności i efektywności działania CIMIC (poszukiwanie i doskonalenie technik);
- rozwijanie szkoleniowych standardów oraz prowadzenie specjalistycznych szkoleń CIMIC w czasie ćwiczeń;
- recenzowanie i rozwijanie problematyki CIMIC i przedstawianie do akceptacji MC.

Na szczeblu dowódców regionalnych oraz dowódcy Rapid Reaction Corps do zasadniczych obowiązków w zakresie CIMIC należy:

- wyznaczanie szczegółowego zakresu odpowiedzialności sztabu za realizację CIMIC, rekomendowanie ich usytuowania w ramach sztabu operacyjnego i zapewnienie im warunków do przeszkolenia w zakresie CIMIC;
- wprowadzanie w życie niezbędnych dyrektyw i wytycznych, monitorowanie działań poprzez podległe dowództwa w celu zapewnienia pełnej gotowości do efektywnego działania CIMIC kiedy zostaną one nakazane do realizacji przez przełożonego;
- integrowanie odpowiednich elementów CIMIC z planami i rozkazami operacyjnymi;
- realizowanie na rozkaz przełożonego zadań CIMIC w celu wsparcia operacji wojskowej;
- akceptowanie i wspieranie wyznaczonych narodowych sił CIMIC w czasie ćwiczeń stwarzając im najbardziej realistyczne warunki działania;

NATO określa ponadto kilka obszarów odpowiedzialności państw członkowskich za problematykę CIMIC, przed którymi stawia następujące wymagania:

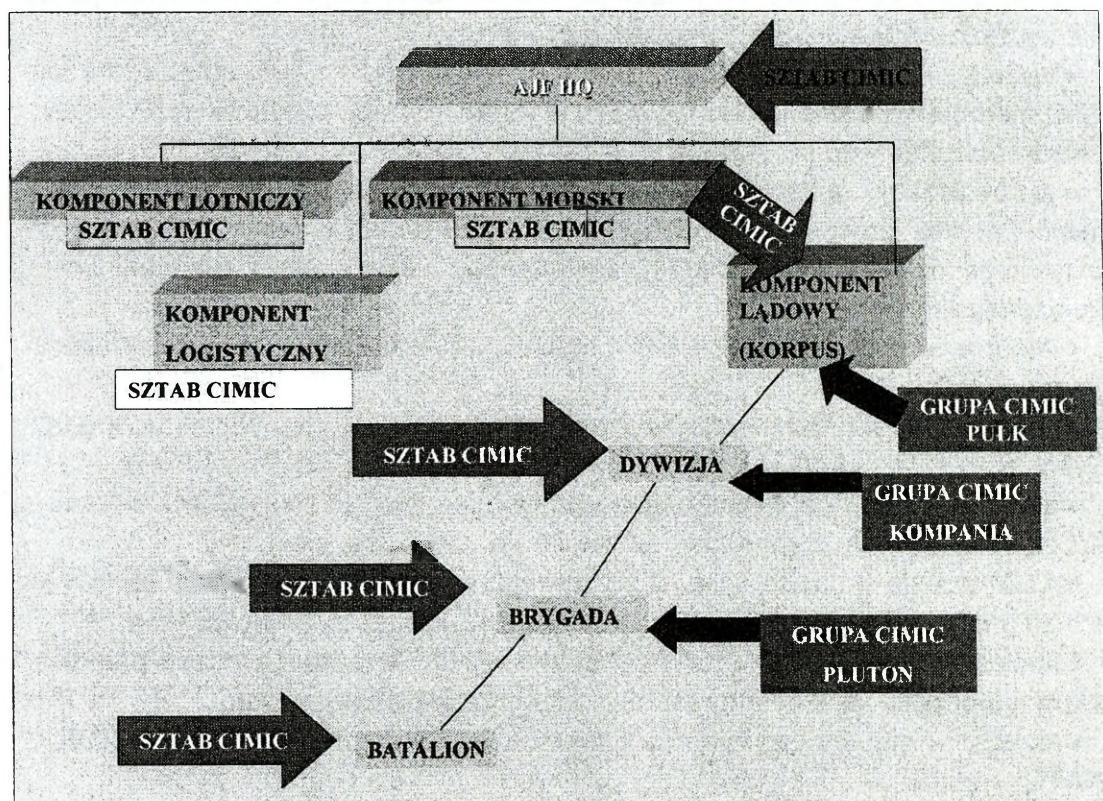
- konieczności uwzględnienia problematyki CIMIC w czasie procesu planowania i uwzględnianie jej w dyrektywach i dokumentach planistycznych;
- rozwijania planów i programów na rzecz wsparcia polityki i doktryny CIMIC w NATO;
- zapewnienia wsparcia CIMIC działalnością organów rozpoznania oraz badaniami naukowymi i fachowymi analizami;
- zapewnienia w utrzymaniu interoperacyjności we wszystkich aspektach działania CIMIC;
- odpowiedniego umieszczania problematyki CIMIC w procesie nauczania, szkolenia oraz w ćwiczeniach;
- zapewnienia środków i wyszkolonego personelu CIMIC w celu wsparcia NATO w ćwiczeniach i operacjach militarnych.

Zadania CIMIC realizowane na szczeblu operacyjnym są planowane i realizowane na szczeblu CJTF, który został opisany w dalszej części rozdziału. W tym miejscu należy podkreślić, że na szczeblu operacyjnym (Dowódcy Połączonych Sił – Joint Force Commander) zasadnicze zadania CIMIC będą w zasadzie takie sa-

me jak te realizowane na szczeblu strategicznym z wyłączeniem zadań programu edukacyjnego, który będzie prowadzony tylko na szczeblu strategicznym.

Struktura militarna komponentu CIMIC na wszystkich szczeblach jej występowania składa się z trzech zasadniczych elementów:

- Sztabu, który planuje i doradza dowódcy;
- Sił CIMIC (grupy CIMIC) przeznaczonych do prowadzenia operacji współpracy cywilno-wojskowej;
- Zasobów (środków) tkwiących w zasadzie w strukturach sił sojuszników.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: AJP-09, Doktryna NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt, s. 28.

Rysunek 6. Organizacja CIMIC

Rozmiar i szczegółowa organizacja sztabu może być zróżnicowana w poszczególnych dowództwach i będzie zależała od rodzaju zadania (misji). W sztabie CIMIC nie muszą znajdować się specjaliści, ale jego obsada etatowa powinna posiadać bardzo duże doświadczenie wojskowe w zakresie nawiązywania współpracy ze stroną cywilną.

Grupy CIMIC zazwyczaj współdziałają z regionalnym dowódcą i wspierają dowództwo komponentu lądowego. Ich zasadniczym zadaniem jest stworzenie struktury CIMIC, która powinna się charakteryzować następującymi cechami:

- Dobrym wykształceniem;
- Dużym doświadczeniem;
- Znajomością doktryny, taktyki, technik i procedur.

Strukturę tworzyć mogą następujące elementy:

- Grupa dowodzenia (HQ);
- Kompania dowodzenia (HQ – załącznik 1);
- Kilka kompanii wsparcia (Support Companies – załącznik 2).

W składzie kompanii dowodzenia będą specjaliści, doradcy przeznaczeni do wykonywania zadań, które swym charakterem wykraczają poza umiejętności i doświadczenie personelu wojskowego.

Grupa CIMIC znajdować się będzie pod kierownictwem operacyjnym dowódcy teatru działań, który jednak w większości przypadków będzie ją przekazywał pod kierownictwo dowódcy komponentu lądowego. Niemniej jednak dowódca grupy CIMIC będzie posiadał władzę nad wszystkimi profesjonalnymi elementami grupy. Innymi słowy, będzie on odpowiadał za określanie priorytetów, przydzielanie i rozmieszczanie własnych organicznych środków i zasobów oraz za realizację tych zadań, które otrzymał do wykonania. Będzie on również odpowiedzialny za zachowanie przez podległe elementy właściwego kierunku, koncentracji, ekonomiczności oraz jednolitości w wysiłkach na rzecz realizacji głównego zadania. Grupa CIMIC może również wspierać inne komponenty połączonych sił sojuszniczych lub innych komponentów połączonych sił po jej skierowaniu przez dowódcę.

Celem grupy CIMIC jest wsparcie dowódcy teatru działań w ustanowieniu i utrzymaniu pełnej kooperacji z ludnością cywilną i instytucjami w obszarze działania w celu stworzenia najbardziej sprzyjających warunków współpracy cywilno-wojskowej. Grupa CIMIC będzie również zapewniała jeżeli będzie taka potrzeba obsadę personalną centrów CIMIC.

Centrum CIMIC jest zasadniczym elementem do utrzymywania kontaktów ze środowiskiem cywilnym. Jest on miejscem gdzie strona wojskowa może nawiązywać kontakty z ludnością cywilną, władzami cywilnymi i organizacjami. Za kluczowe funkcje centrum CIMIC przyjmuje się:

- powinno być początkowym punktem kontaktowym;
- stanowić powinno centralny punkt łączności dla wsparcia i harmonizacji celów;
- powinno zapewnić wymianę informacji;
- powinno monitorować sytuację i zbierać odpowiednie informacje;
- powinno zapewniać odbiór informacji na rzecz wsparcia operacji informacyjnych.

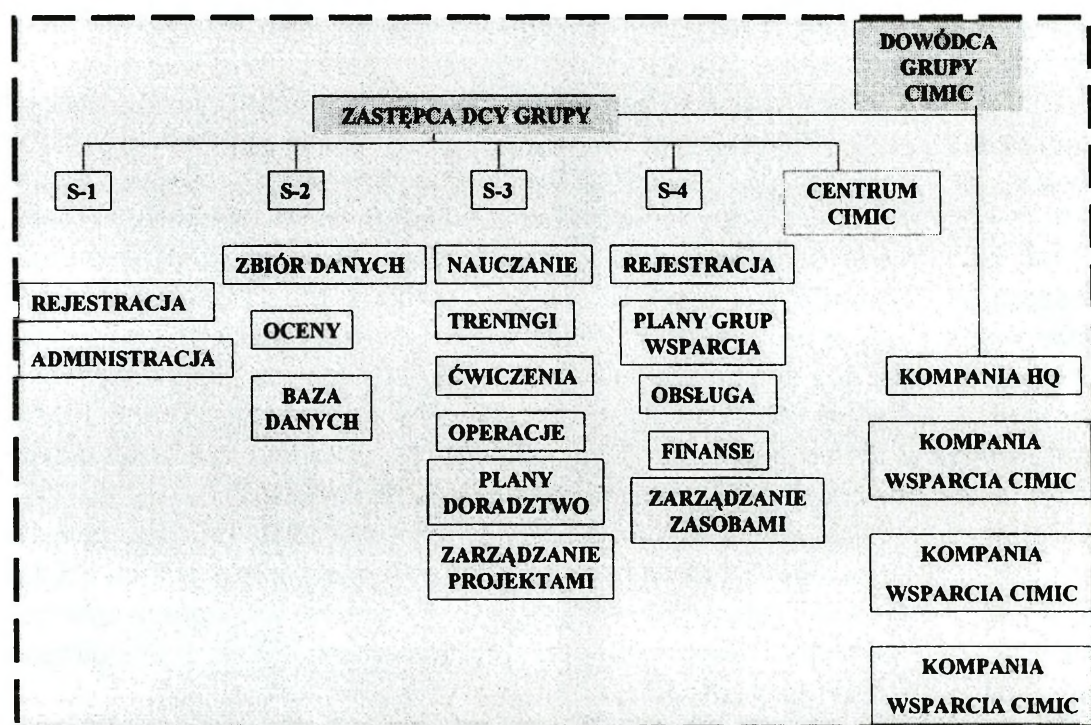
Centra CIMIC muszą być powszechnie dostępne, czyli powinny znajdować się poza zasiekami i innymi barierami ograniczającymi do nich dostęp osób cywilnych.

Grupa CIMIC poza tworzeniem interfejsu cywilno-wojskowego realizuje również w praktyce wszelkie zadania zlecone przez dowódcę teatru działań. Grupa CIMIC składa się z dwóch podstawowych elementów:

- Pionu ogólnego, który tworzy C² danej jednostki, jego dowództwo i elementy wsparcia logistycznego. Zabezpiecza on w informację elementy przydzielonego i bezpośredniego wsparcia.

- Specjaliści, zapewniający ekspertyzy o charakterze niewojskowym w celu wsparcia sztabów, wzmocnienia więzi z organizacjami cywilnymi i zapewnienia doradztwa i specjalistycznych ekspertyz dla sztabu.

Struktura grupy CIMIC przedstawia rysunek 7.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: MC 411 Polityka NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), aneks C, s. 1.

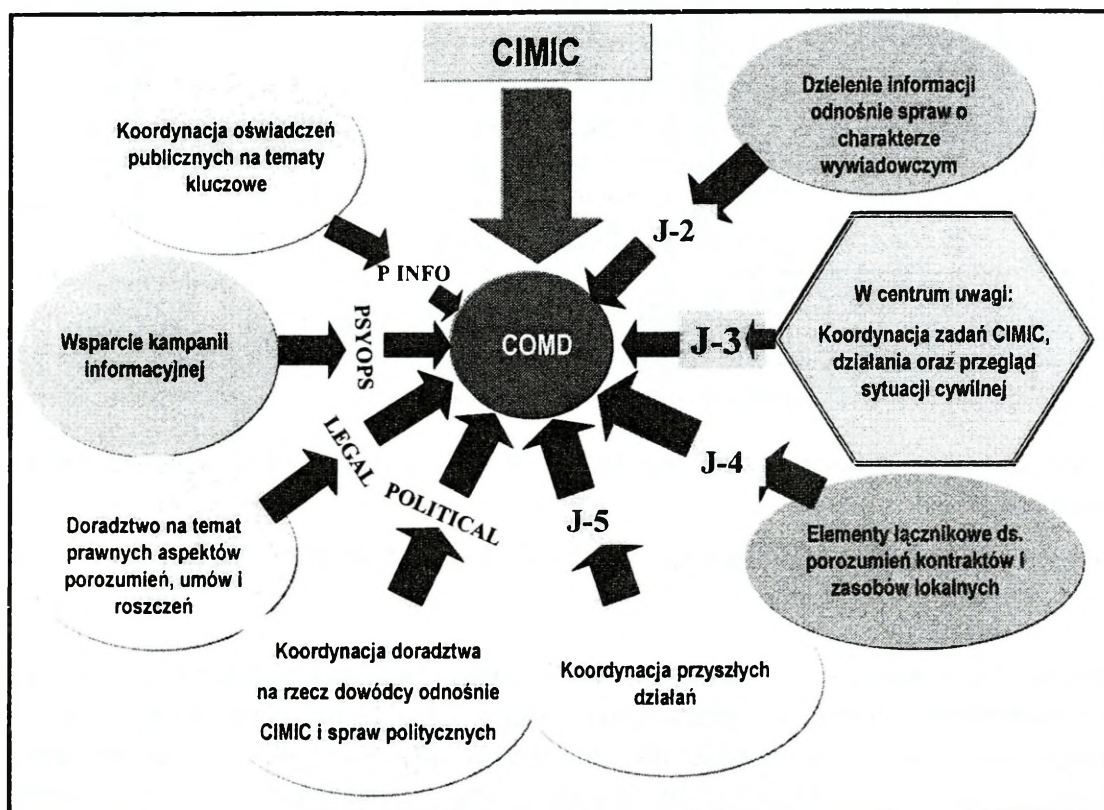
Rysunek 7. Organizacja grupy CIMIC

Zarówno sztab jak i grupa CIMIC będą potrzebowały podstawowego wyposażenia do prowadzenia swojej działalności, które w większości będzie się znajdować w siłach zbrojnych. Zasoby mogą być przydzielane do realizacji poszczególnych zadań CIMIC w sytuacji gdy będą znajdowały się w dyspozycji dowódcy odpowiedzialnego za rejon gdzie prowadzona będzie misja CIMIC.

Sztab NATO powinien posiadać również pełny zakres możliwości w zakresie CIMIC. Główną realizowaną funkcją przez CIMIC w okresie pokoju będzie udział w koncepcyjnym rozwoju i szkoleniu, edukacji oraz ćwiczeniach. Te przedsięwzięcia powinny zapewnić zapoznanie i znajomość przez dowódców sił sojuszniczych i sztaby obowiązujących ich przedsięwzięć³⁸ CIMIC w zakresie:

- Jak należy rozmieszczać CIMIC w ogólnej strukturze;
- Jak planować zamierzenia CIMIC w Contingency Operation Plan (COP);
- Jak realizować zadania CIMIC w fazie przedoperacyjnej.

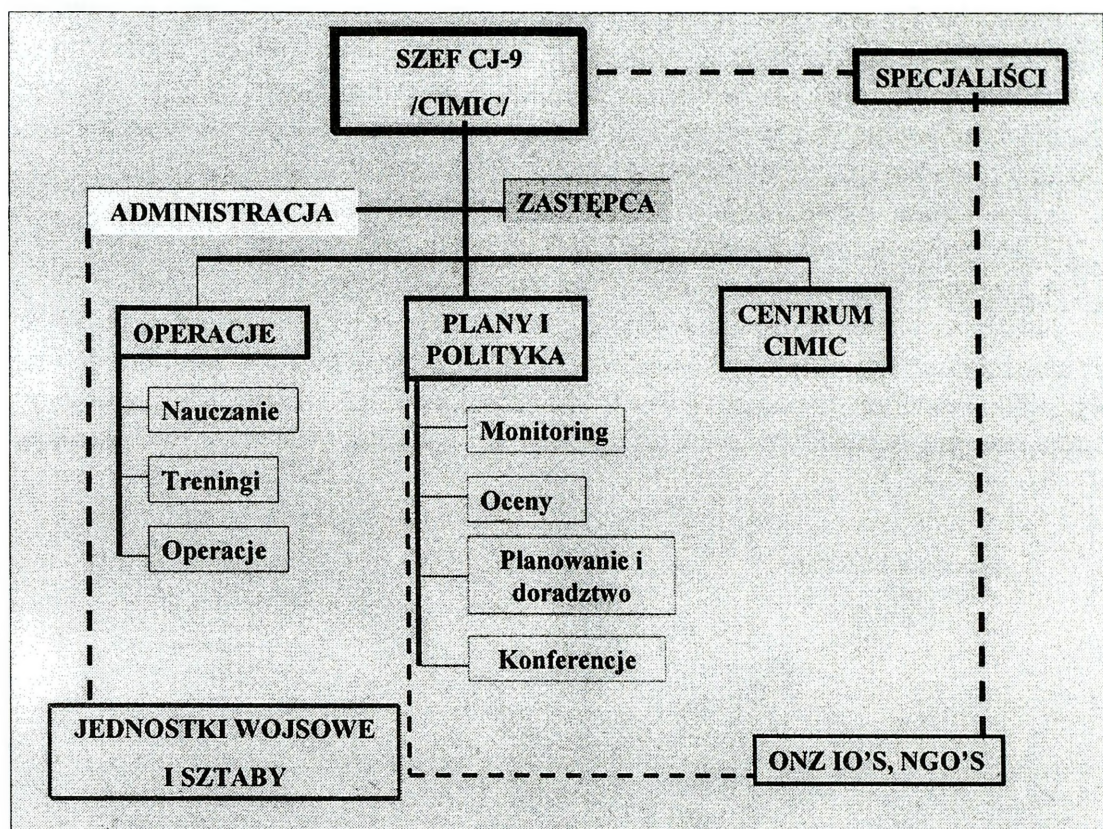
Należy w tym miejscu zaakcentować, że CIMIC należy do zakresu odpowiedzialności dowódcy. CIMIC konkuruje o zasoby i priorytety w taki sam sposób jak wszystkie inne funkcje dowodzenia. W taki sam sposób jak rekonesans czy wywiad,

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: AJP-1(A) Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu, s. 8.

Rysunek 8. Kluczowe punkty interfejsu sztabu CIMIC

³⁸ Państwa członkowskie powinny także posiadać komórki CIMIC w strukturach wchodzących w skład NATO. Może być wymagane zapewnienie przez nich wkładu w strukturę CJTF/AJF HQ.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: MC 411 Polityka NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), aneks E, s. 1.

Rysunek 9. Struktura organizacyjna CIMIC na szczeblu CJTF/AJF³⁹

główna część działalności CIMIC jest wykonywana (realizowana) przez wojsko pod kierownictwem personelu sztabu operacyjnego. Dlatego też personel komórki J-3 skupia się w swojej działalności na sprawach CIMIC. Po to jednak, aby być efektywnym, CIMIC musi rozwinąć ścisłą współpracę z personelem sztabowym innych branży, które kooperują w sprawach współpracy cywilno-wojskowej co przedstawione zostało na rysunku 8.

Organizacja CJTF

Większość współczesnych operacji spoza artykułu V i część działań prowadzonych w ramach artykułu będą wymagały rozmieszczenia CJTF/AJF. Może to oznaczać obecność jednostek lotnictwa oraz marynarki wojennej w obszarze operacji. Ponadto oznacza, że wsparcie logistyczne operacji oraz siły (jednostki specjalne) będą zorganizowane jako oddzielne komponenty. Podstawową zasadą jest

³⁹ Przedstawiona struktura CIMIC będzie pełniej rozwinięta i poszerzona w doktrynie CJTF.

to, że wszędzie tam gdzie występuje w rejonie działań komponent lądowy, dowódca CJTF/AJF kieruje większością zadań CIMIC i przyjmuje na swoje barki odpowiedzialność w tym zakresie. Będzie to duży problem w sytuacjach gdy dowództwa CJTF/AJF są rozwinięte w czasie operacji na okrętach a sztab CIMIC nie został rozmieszczony w terenie.

Dowództwo komponentu lądowego będzie ponosiło terytorialną odpowiedzialność za CIMIC. To oznacza, że dowódca komponentu lądowego posiada władzę w zakresie koordynacji działań wszystkich elementów CIMIC tylko w czasie prowadzenia operacji na jego terytorium lub z jego terytorium. Pozostałe komponenty (lotniczy i morski) zwykle nie będą potrzebowały rozmieszczenia tak silnych struktur CIMIC jak komponent lądowy. Organizację CIMIC na szczeblu HQ AJF/CJTF przedstawia rysunek 9.

Praktycznym minimum, które powinien wypełnić personel CIMIC będzie:

- pełne zrozumienie zasad CIMIC, procedur i operacji;
- być w gotowości do funkcjonowania jako doradcy CIMIC na rzecz dowódców;
- być w stanie oceniać i składać meldunki dotyczące wszystkich aspektów współpracy cywilno-wojskowej;
- koordynowanie działań CIMIC i operacji ze sztabem i grupą CIMIC komponentu lądowego;
- być w stanie zapoczątkować proces planowania CIMIC z uwzględnieniem konieczności częstego wzmocnienia komponentu lądowego.

Strukturę CIMIC na niższych szczeblach jednostek komponentu lądowego (korpus, dywizja, brygada) przedstawia załącznik 3.

4.2. ROLA WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W PROCESIE DECYZYJNYM NATO

Przyjmuje się, że CIMIC jest integralnym komponentem natowskiego podejścia do sprawy bezpieczeństwa identyfikującym wagę czynników politycznych, ekonomicznych, socjalnych i środowiskowych oraz pewien dodatek do całokształtu strategii obrony. Ciągłe poszukiwanie trwałego pokoju w Europie przez Sojusz jest wyartykułowane w jego Koncepcji Strategicznej.

Koncepcja Strategiczna z 1999 roku ustala, że osiągnięcie tego celu może być wystawione na ryzyko powstające w wyniku kryzysu lub konfliktu w tym rejonie, tak więc Sojusz próbuje wnieść swój udział w utrzymanie i stabilizację pokoju w regionie. Zgodnie z tym CIMIC musi być integralną częścią procesu planowania zarówno w operacjach z artykułu V jak i spoza artykułu (Crisis Response Operation).

W przypadku operacji typu Crisis Response planowanie musi być rozciągnięte w czasie, w celu objęcia działaniami całego obszaru zainteresowania dowódcy. Ten obszar może dotyczyć nie tylko wyznaczonych rejonów dla planowanych

działań (operacji) lecz także kilku sąsiednich rejonów związanych z celami misji. W przypadku operacji z artykułu V CIMIC będzie obejmował swym działaniem obszar zainteresowania dowódcy danego szczebla.

Cykl procesu decyzyjnego NATO jest uzależniony od ścisłego współdziałania czynników politycznego i militarnego. Ograniczenie i nagłe wydarzenia w jednym z tych obszarów będą oddziaływać na drugi obszar. Chociaż wkład CIMIC w procesie planowania realizowany jest zasadniczo poprzez wiodące komórki planistyczne to jednak jest rzeczą konieczną aby CIMIC był reprezentowany w grupie planistycznej dowódcy.

Aby działania CIMIC były efektywne, to muszą być nawiązane i utrzymywane ścisłe kontakty z odpowiednimi organizacjami cywilnymi już w okresie przygotowań do operacji. Wynika z tego wniosek, że przedstawiciele CIMIC powinni zawsze wchodzić w skład grupy rekonesansowej.

W etapie wstępnym CIMIC dostarcza bardzo ważnych informacji pomocnych przy właściwej ocenie teatru działań. Nawet ogólna ocena uwarunkowań cywilnych na obszarze operacji w tej fazie może znacznie pomóc w planowaniu operacji wojskowych oraz właściwie ukierunkować uwagę sztabu na najistotniejsze problemy z zakresu współpracy cywilno-wojskowej.

Analiza zadania CIMIC będzie niezbędna do określenia (sprecyzowania) potencjalnych zagadnień w zakresie ograniczeń i przeszkód oraz prawdopodobnych, kluczowych działań. Ponadto, cywilno-wojskowa analiza sytuacji powinna umożliwić wczesne zaplanowanie działań CIMIC. Głównym rezultatem tego etapu są przejrzyste, jasne wytyczne do planowania CIMIC w podległych sztabach.

Etap opracowania koncepcji to etap, w którym analizy i oceny CIMIC nie tylko zabezpieczają warianty działania wybrane przez dowódcę, lecz także wskazują podległym sztabom ideę i kierunek wymagający podjęcia działań przez siły CIMIC.

W etapie opracowania planu personel CIMIC posiada już dobrze rozwiniętą koncepcję wsparcia cywilno-wojskowego, która może być w pełni włączona do zasadniczej części koncepcji operacji. Daje to możliwość dowódcy dokonywania podwójnej kontroli, której wynikiem powinno być udzielenie sobie odpowiedzi na pytanie: czy zasadniczy (główny) punkt ciężkości wysiłków cywilno-wojskowych jest zgodny z jego życzeniem i preferencjami?

Finalnym produktem tego etapu jest plan CIMIC stanowiący część wspierającą plan operacyjny. Najczęściej jest on opracowywany w formie aneksu do planu operacyjnego.

W etapie kontroli realizacji planu, czynności CIMIC są ukierunkowane na śledzenie rozwoju sytuacji i na tej podstawie reagowanie na potrzeby zmiany priorytetów. Jest to zupełnie normalne zjawisko w operacjach pozawojennych gdzie gwałtownie zmieniające się środowisko cywilne wymaga nieustannego dostosowywania planów wojskowych do nowych okoliczności. Te zmiany powinny zawsze

być racjonalnie dokonywane a w ich rezultacie powinniśmy otrzymać plan lub nowy aneks lub też uaktualnienie do istniejącego już planu operacji.

Procedurę realizacji projektów CIMIC przedstawia załącznik 2.

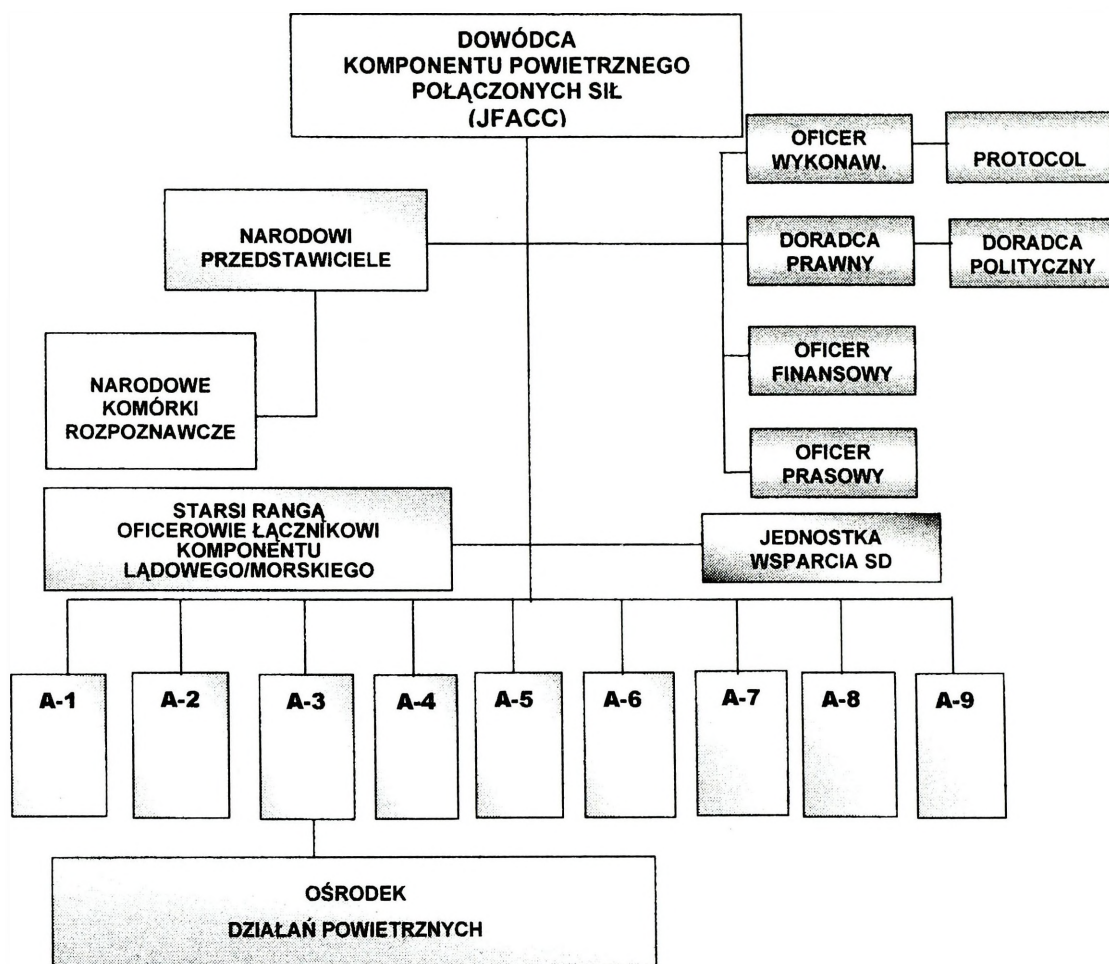
4.3. ROLA I MIEJSCE CIMIC W STRUKTURACH KOMPONENTU POWIETRZNEGO WIELONARODOWYCH POŁĄCZONYCH SIŁ ZADANIOWYCH (CJTF)

Określenie roli i miejsca komórki CIMIC komponentu powietrznego wymagało wyjaśnienia idei tworzenia i funkcjonowania wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF) oraz ich poszczególnych komponentów, szczególnie zaś komponentu powietrznego⁴⁰. Rezultaty badań wykazały, że skład CJTF nie jest stały i zależy przede wszystkim od rodzaju operacji oraz obszaru, w jakim będzie prowadzona. W klasycznym układzie w skład wielonarodowych połączonych sił zadaniowych wchodzi trzy połączone komponenty: lądowy, morski i powietrzny.

Komponent powietrzny tych sił ma bardzo złożoną, ale zarazem elastyczną strukturę. Rezultaty badań dowiodły, że podstawowym ogniwem dowodzenia i kontroli (C²) jest dowództwo komponentu powietrznego połączonych sił (JFACC).

Elementami organizacyjnymi wyznaczonymi (wydzielonymi) do koordynacji kwestii cywilno-wojskowej współpracy są komórki CJ-9 w dowództwie wielonarodowych połączonych sił zadaniowych oraz A9 w dowództwie komponentu powietrznego połączonych sił (JFACC). W strukturach sojuszniczych przyjęto, że względu na rangę CIMIC w operacjach wsparcia pokoju, szefem komórki zajmującej się tą problematyką powinien być oficer w randze generała. Będąc doradcą dowódcy wielonarodowych połączonych sił zadaniowych do spraw CIMIC, ponosi on odpowiedzialność za wszelkie planowanie lub prowadzenie działań w tej sferze. Szefowi komórki CIMIC podlegają trzej zastępcy, każdy w stopniu pułkownika. Pierwszy z nich jest odpowiedzialny za planowanie i prowadzenie operacji bieżących CIMIC. Drugi przygotowuje i nadzoruje funkcjonowanie stanowiska dowodzenia CIMIC (Centrum CIMIC). Trzeciemu natomiast podlegają siły zadaniowe działające w terenie. Liczebność tych komórek jest dość zróżnicowana (od 7 do 100 osób).

⁴⁰ Koncepcja CJTF została wysunięta przez Stany Zjednoczone w grudniu 1993 r. W jej pierwotnym założeniu wielonarodowe połączone siły zadaniowe, złożone z różnych rodzajów wojsk miały służyć do prowadzenia operacji pokojowych, humanitarnych i kryzysowych, a więc typu zadań petersberskich poza obszarem Sojuszu Północnoatlantyckiego. Oznaczało to podejmowanie misji wykraczających poza działania z zakresu zbiorowej obrony (przewidziane w dyspozycji artykułu 5 Traktatu Północnoatlantyckiego oraz artykułu V Traktatu Brukselskiego) na podstawie upoważnienia Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych lub kierowanych przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE).

Źródło: BI – SC Joint Force Air Component Commander (JFACC) Headquarters Operating Guide Under The Combined Joint Task Force Concept, 3 rd draft July 1999.

Rysunek 10. Struktura organizacyjna dowództwa i sztabu komponentu powietrznego rozwiniętego na lądowym stanowisku dowodzenia

4.4. FUNKCJE KOMPONENTU POWIETRZNEGO CIMIC WIELONARODOWYCH POŁĄCZONYCH SIŁ ZADANIOWYCH (CJTF)

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że CIMIC znajduje się w sferze dowodzenia i nie jest wyizolowaną funkcją sztabu. Każdy element sztabu w dowództwie wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF) jest odpowiedzialny za szczegółowe planowanie i wykonanie odpowiednich dla cywilno-wojskowej współpracy zadań w specyficznych obszarach (płaszczyznach).

Przyjęliśmy również, że pomimo szerokiego zakresu działań, funkcje CIMIC mogą być podzielone na trzy główne grupy dotyczące różnych faz operacji wsparcia pokoju. Funkcje te nie zawsze mogą być oddzielone, a w praktyce często zachodzą na siebie i są wzajemnie ze sobą powiązane. Komórka CIMIC na szczeblu wielonarodowych połączonych sił zadaniowych spełnia zasadnicze funkcje realizowane w scharakteryzowanych już wcześniej trzech fazach operacji:

- *przedoperacyjnej (przygotowawczej)*;
- *operacyjnej (wykonawczej)*;
- *przejściowej*.

Z przedstawionych funkcji cywilno-wojskowej współpracy w fazie przedoperacyjnej (przygotowawczej) jednoznacznie wynika, że komórka CIMIC jest istotnym elementem planistycznym na różnych szczeblach dowodzenia wielonarodowych połączonych sił zadaniowych, w tym także ich komponentu powietrznego. Oficerowie A-9 opracowują bowiem plan cywilno-wojskowej współpracy, który musi być zgodny z ogólnym planem działania dowódcy sił wielonarodowych, stanowiąc jego integralny element (załącznik). Należy także przyjąć, że zakres rozwiązywanych zagadnień zależy od szczebla dowodzenia i jest on tym większy, im wyższy jest szczebel. Takie podejście odpowiada bowiem ogólnej idei procesu planowania w siłach zbrojnych NATO, w tym także w siłach powietrznych.

Do głównych funkcji CIMIC w fazie przedoperacyjnej należy zaliczyć:

- opracowanie planu CIMIC dowódcy wielonarodowych połączonych sił zadaniowych, obejmującego ocenę sytuacji w środowisku cywilnym oraz możliwości i zakres działań wszystkich organizacji zaangażowanych w konflikt;
- wspieranie dowódcy wyrażające się w wyjaśnieniu wpływu prowadzonych operacji na środowisko cywilne i odwrotnie;
- szkolenie podległych sił, którego celem jest wytłumaczenie wszelkich problemów związanych ze środowiskiem cywilnym w obszarze konfliktu⁴¹.

Pierwsza funkcja obejmuje więc przedsięwzięcia związane z planowaniem, a w tym: rozpoznanie, ocenę w zakresie cywilno-wojskowej współpracy, opracowanie wspomnianego planu CIMIC (załącznik do planu działań dowódcy wielonarodowych połączonych sił zadaniowych). W działalności planistycznej CIMIC można więc wyróżnić następujące kategorie: zamierzenie (stan końcowy), cel, zadanie i misję. Zamierzenie jest to określony przedmiotowo, przyszły, pożądany stan lub rezultat działania wielonarodowych połączonych sił zadaniowych, możliwy i przewidziany do osiągnięcia w jakiejś perspektywie wykraczającej jednak poza przedział czasu objęty planowaniem. W wypadku operacji wsparcia pokoju, które w swej istocie są operacjami połączonymi jest to tzw. stan końcowy (End State). Z dotychczasowych działań sił wielonarodowych wynika, że za stan pożądany przyjmuje się stabilizację

⁴¹ Podział funkcji, który odpowiada fazom operacji ma miejsce jedynie w sferze teorii. W praktyce natomiast funkcje te nie zawsze mogą być oddzielone, gdyż z reguły zachodzą na siebie i są wzajemnie ze sobą powiązane.

w rejonie konfliktu. Jednym z jej koniecznych warunków jest doprowadzenie do wolnych, demokratycznych wyborów oraz odbudowa przynajmniej najważniejszych elementów infrastruktury państwa umożliwiających ludziom powrót do normalnego życia. Celem natomiast jest określony przedmiotowo i podmiotowo, przyszły pożądany stan lub rezultat działania wielonarodowych połączonych sił zadaniowych⁴², możliwy i przewidziany do osiągnięcia w terminie lub okresie mieszczącym się w przedziale objętym planowaniem. Można więc przyjąć, że jest on konkretyzacją zamierzeń. Cele precyzują przede wszystkim przedmiot dążeń, tj. pożądany stan lub rezultat, pod względem jego cech jakościowych i ilościowych, a również określają termin lub okres zaistnienia pożądanego stanu lub rezultatu oraz wskazują na podmiot celowych działań (wielonarodowe siły zadaniowe, komponent powietrzny oraz ich komórki CIMIC), który ten stan lub rezultat ma osiągnąć⁴³. Z kolei zadanie to wyodrębniona przedmiotowo, podmiotowo, przestrzennie, czasowo i na ogół proceduralnie część celu przewidziana do wykonania w ustalonym okresie lub terminie mieszczącym się w przedziale czasu przewidzianym na osiągnięcie tego celu.

Jest to kategoria instrumentalna, związana z planowaniem taktycznym lub operacyjnym, z ukierunkowaniem działań na zamierzony cel. W tym sensie zadanie może być traktowane jako środek realizacji celu⁴⁴. Zadania dla komponentu powietrznego określa dowódca wielonarodowych połączonych sił zadaniowych.

W zakresie cywilno-wojskowej współpracy najczęściej są one przekazywane przez komórkę CJ-9 tego dowództwa. W dokumentach sojuszniczych lub doktrynach narodowych można się spotkać także z terminem „misja”. Najczęściej odnosi się on do całej operacji wsparcia pokoju – IFOR, SFOR, KFOR itp.⁴⁵.

Doradztwo dowódcy jest drugą równie ważną funkcją komórki CIMIC komponentu powietrznego wielonarodowych połączonych sił zadaniowych. Odpowiada ona bowiem za stałe informowanie dowódcy i jego sztabu odnośnie cywilnych warunków na obszarze działania Sojuszu Północnoatlantyckiego. Zdaniem ekspertów NATO jest bardzo ważne, aby przedstawiciele komórki A-9 (CIMIC) przekazywali dowódcy pełny zakres wiarygodnych informacji wyjaśniających w jaki sposób działania wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (w tym oczywiście komponentu powietrznego) mogą wpłynąć na ludność cywilną.

Trzecia funkcja związana jest ze szkoleniem. Założono się, że szkoleniem powinny być objęte dowództwa i sztaby wszystkich szczebli organizacyjnych przewi-

⁴² Dotyczy to także ich komponentu powietrznego, który wykonując swoje zadania dąży do osiągnięcia celu wyznaczonego (założonego) przez dowódcę na szczeblu strategicznym i operacyjnym.

⁴³ P. Tyrała, *Kierowanie, organizowanie, zarządzanie*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 83.

⁴⁴ Tamże, s. 83.

⁴⁵ W teorii organizacji i zarządzania misja to przedmiot aspiracji, czyli trwałych dążeń organizacji (systemu), określony zwykle w akcie erekcyjnym jako zakres jej społecznie pożądanej działalności. Misja nie jest kategorią planistyczną, lecz raczej socjologiczną, z wyraźnym aspektem prawnym w przypadku organizacji formalnych. W obszarze określonym przez misję organizacji formułowane są jej ideały, zamierzenia, cele i zadania.

dziane do pracy w strukturach cywilno-wojskowej współpracy. Dotyczy to także dowództwa komponentu powietrznego połączonych sił i podległych mu jednostek lotniczych oraz naziemnych sił obrony powietrznej. W ramach szkolenia należy zapewnić jak najwięcej i jak najbardziej wiarygodnych informacji umożliwiających zrozumienie sytuacji cywilnej w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju.

Druga faza określona w dokumentach doktrynalnych jako operacyjna dotyczy wykonania zadań wynikających z przygotowanego planu cywilno-wojskowej współpracy. Z całą pewnością można przyjąć, że zakres działań komórek CIMIC zależy głównie od ogólnej sytuacji sił wielonarodowych w obszarze konfliktu. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można stwierdzić, że dotyczy to przede wszystkim komponentu lądowego wielonarodowych sił zadaniowych, który wykonuje zadania bezpośrednio w rejonie konfliktu (kryzysu). W niewielkim stopniu problem ten dotyczy natomiast komponentu powietrznego bazującego głównie poza obszarem operacji. W tym wypadku można uwzględniać przede wszystkim relacje zachodzące między rządem oraz społecznością państwa pełniącego rolę gospodarza a przybyłymi jednostkami. W fazie operacyjnej autorzy doktryny NATO wyróżnili sześć funkcji, które powinna wypełniać komórka CIMIC:

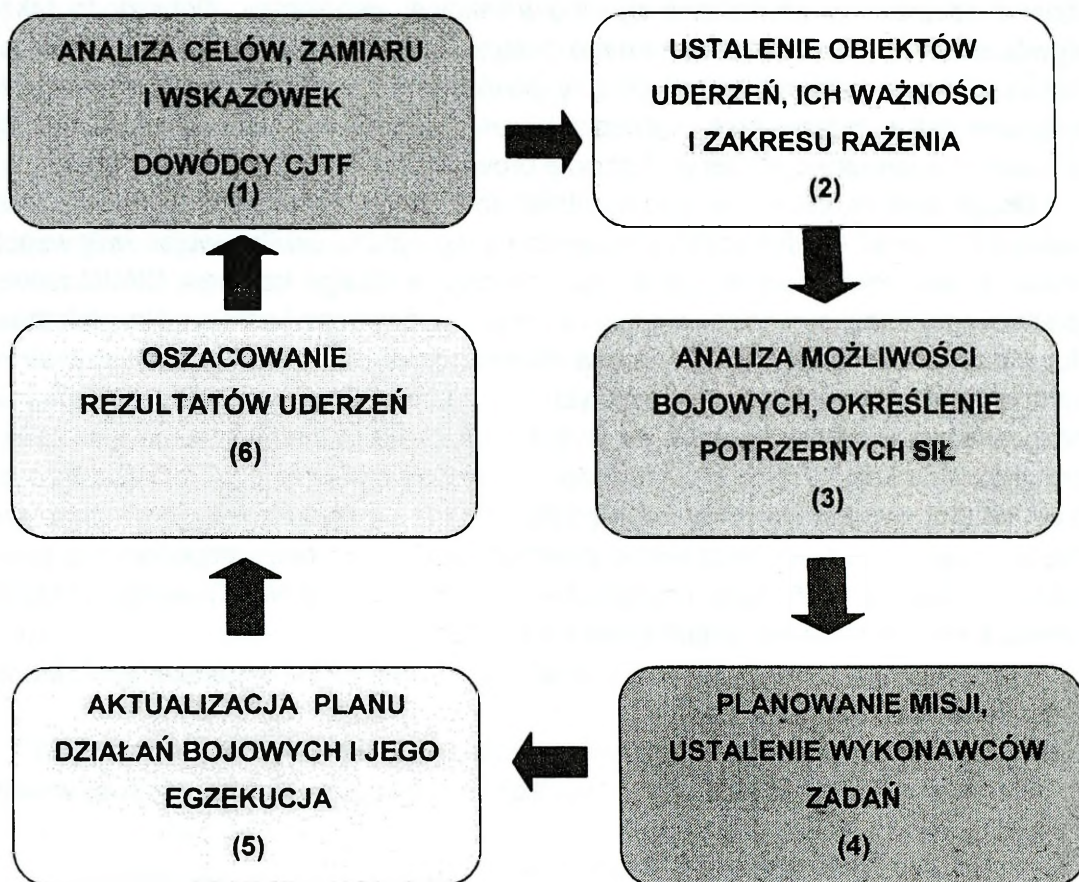
- pozyskiwanie i utrzymywanie kontaktów ze wszystkimi organizacjami, biorącymi udział w operacji;
- zapewnienie wymiany informacji z przedstawicielami organizacji cywilnych⁴⁶;
- koordynowanie prowadzonych operacji w zakresie cywilno-wojskowej współpracy;
- tworzenie podstaw prawnych dla działań CIMIC;
- analizowanie efektów prowadzonych operacji;
- uczestnictwo w procesie targetingu, w czasie którego komórka CIMIC jest organem doradczym dowódcy dbającym głównie o zminimalizowanie strat w środowisku cywilnym, obejmującym zarówno ludność, jak i obiekty cywilne⁴⁷.

Z wymienionych powyżej funkcji na szczególną uwagę zasługuje uczestnictwo komórki CIMIC w procesie selekcji obiektów uderzeń oraz przyporządkowania im stosownych oddziaływań. Fakt, że w tak ważnym dla użycia sił powietrznych procesie mogą uczestniczyć przedstawiciele organizacji międzynarodowych oraz humanitarnych jest wydarzeniem bez precedensu potwierdzającym specyfikę operacji wsparcia pokoju.

⁴⁶ W jej ramach komórka CIMIC powinna wyjaśnić zamiar działań sił pokojowych, w tym komponentu powietrznego oraz dążyć do uzyskania informacji zwrotnej.

⁴⁷ W oficjalnych dokumentach obowiązujących w Sojuszu pojęcie to jest definiowane następująco:
• proces selekcji obiektów uderzeń i przyporządkowania im stosownych oddziaływań z uwzględnieniem wymagań operacyjnych i własnych możliwości".

• „analiza położenia (sytuacji) przeciwnika w zależności od misji i celów dowódcy oraz możliwości jakimi dysponuje do identyfikacji i wyznaczania specyficznych, słabych stron państwa (grupy lub frakcji) nieszanującego postanowień pokojowych, tzn. takich że ich wykorzystanie pozwoli na osiągnięcie celu poprzez opóźnianie, dezorganizację, obezwładnianie lub niszczenie sił tego państwa (grupy, frakcji) lub środków szczególnie dla nich ważnych” – Joint Publication 1-02.

Źródło: JFACC HQ Operating Guide, 3 rd Draft July 1999.

Rysunek 11. Wariant cyklu TARGETINGU

Liczne ćwiczenia prowadzone w NATO wykazały, że zaangażowanie przedstawicieli cywilnych w tym procesie odgrywa szczególną rolę w koordynacji ofensywnych działań lotnictwa sił pokojowych oraz cywilnych organizacji w operacjach wymuszania pokoju. Ten rodzaj operacji może wymagać bowiem użycia przemocy zbrojnej (wykorzystania lotniczych środków rażenia) w trakcie równolegle prowadzonych działań humanitarnych⁴⁸. Bezpośredni udział organizacji cywilnych w targetingu sprzyja zatem właściwej koordynacji działań cywilnych i wojskowych w danym rejonie, chroniąc przedstawicieli organizacji humanitarnych przed rażącym skutkiem bojowego użycia lotnictwa. Dlatego też tak bardzo artykułuje się znaczenie funkcji koordynacji działań komponentu wojskowego i organizacji cywilnych wypełnianej przez komórkę CIMIC sił powietrznych.

⁴⁸ Pozwala na to rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych.

Termin „koordynacja” jest więc bardzo popularnym pojęciem w większości publikacji wojskowych, dotyczących działań o charakterze wielonarodowym. Autorzy tych opracowań nie wyjaśniają jednak jego znaczenia. W takiej sytuacji nie pozostaje nic innego jak skorzystać z bogatego dorobku innych dziedzin nauki – szczególnie zaś teorii organizacji i zarządzania. J. Zieleniewski stwierdził, że: „koordynacja to włączenie do działania wszystkich i tylko tych elementów (ludzi wykonujących określone czynności i innych zasobów spełniających określone funkcje), które są niezbędne do zapewnienia powodzenia i to wyłącznie tak, aby elementy te maksymalnie przyczyniały się do powodzenia całości – a więc włączenie ich we właściwej jakości, ilości i we właściwej chwili”⁴⁹. Sądzymy, że wskazane jest także zaprezentowanie poglądu profesora T. Kotarbińskiego, który uważał, że: „warunkiem istotnym racjonalnej integracji działań jest optymalna ich koordynacja, czyli uzgodnienie”⁵⁰. Interesujące jest także podejście J.A.F. Stonera i C. Wankela, postrzegających „koordynację” jako proces integrowania zadań i działalności odrębnych organizacji z zamiarem sprawnego osiągania celów. Analizując tylko przytoczone tu podejścia sądzymy, że na gruncie cywilno-wojskowej współpracy to ostatnie jest najbardziej adekwatne. Koordynacja jest bowiem niezbędna, a w tym przypadku wprost konieczna, w celu zapewnienia całościowego zgrania pracy sztabu wielonarodowych połączonych sił zadaniowych w zakresie cywilno-wojskowej współpracy. Może to oznaczać, że umożliwia uniknięcie lub zaistnienie konfliktów oraz stwarza przesłanki uzyskania pewności o tym, że wszystkie czynności, formy sposoby oraz opinie zostały wzięte pod uwagę i rozważone w trakcie czynności planistycznych związanych z operacją wsparcia pokoju. Zakładamy więc, że koordynacja należy do podstawowych zadań, których realizacja powinna przejawiać się w trakcie poszczególnych czynności planistycznych u wszystkich oficerów sztabu (SD) wielonarodowych połączonych sił zadaniowych oraz podległego komponentu powietrznego (JFACC).

W fazie przejściowej operacji wsparcia pokoju następuje przeniesienie odpowiedzialności za wykonywane zadań o charakterze pokojowym z komponentu wojskowego na organizacje cywilne, które ponownie odgrywają dominującą rolę. Głównym problemem komponentu wojskowego, w tym także sił powietrznych jest wówczas przekazanie demokratycznie wybranym władzom terytorium charakteryzującego się jak najmniejszymi stratami w środowisku cywilnym. W sytuacji gdy wielonarodowe połączone siły zadaniowe będą stopniowo ograniczały działalność, personel CIMIC powinien wzmocnić swoją aktywność dążąc do zminimalizowania zakłóceń w środowisku cywilnym. W siłach powietrznych problem ten może dotyczyć sprawowania nadzoru i koordynacji nad ruchem lotniczym w obszarze, gdzie występują już wyraźne symptomy stabilizacji i powrotu do normalnego życia.

⁴⁹ J. Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1981, s. 231.

⁵⁰ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław 1973, s. 207.

4.5. WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W KOMPONENCIE POWIETRZNYM W DZIAŁANIACH POZAWOJENNYCH

Jedną z możliwych płaszczyzn zastosowania komórki CIMIC komponentu powietrznego w szeroko pojętych operacjach wsparcia pokoju jest zapewnienie bezpieczeństwa w przestrzeni powietrznej. Koordynacja przestrzeni powietrznej w tej kategorii operacji, a szczególnie w działaniach humanitarnych jest prowadzona zgodnie z ustalonymi przez państwa sojusznicze procedurami⁵¹. Dodatkowym obciążeniem w tym zakresie są loty z pomocą humanitarną organizowane i wykonywane przez organizacje pozarządowe, prywatne organizacje ochotnicze oraz organizacje międzynarodowe. W czasie intensywnej operacji humanitarnej, zwiększona liczba przylotów i odlotów może przekraczać możliwości systemu kontroli przestrzeni powietrznej państwa pełniącego rolę gospodarza. W wypadku, gdy nie ma infrastruktury umożliwiającej sprawowanie kontroli przestrzeni powietrznej, zadaniem dowódcy komponentu powietrznego połączonych sił będzie zorganizowanie tymczasowego (doraźnego) systemu koordynacji obejmującego:

- wymagania strategicznego i taktycznego transportu powietrznego;
- procedury zarządzania przestrzenią powietrzną;
- procedury niezbędne do koordynacji lotów zarówno cywilnych, jak i wojskowych statków powietrznych.

Dopuszcza się sytuację, w której dowódca wielonarodowych połączonych sił zadaniowych nie musi posiadać uprawnień w zakresie kontroli użycia przestrzeni powietrznej i wykorzystania środków powietrznych przez organizacje pozarządowe, prywatne organizacje ochotnicze oraz organizacje międzynarodowe. Ścisła jednak koordynacja i właściwe porozumienia z tymi organizacjami dotyczące przygotowywanych przez nie lotów transportowych może zdecydowanie zmniejszyć niebezpieczeństwo wypadków lotniczych, zwiększając jednocześnie efektywność prowadzonych przez wielonarodowe siły zadaniowe operacji humanitarnych. Należy jednak podkreślić, że główną część zadań w zakresie cywilno-wojskowej współpracy realizować będzie mimo wszystko komponent lądowy wielonarodowych połączonych sił zadaniowych. Przeprowadzone dotychczas przez Sojusz operacje wsparcia pokoju wykazały, że zarówno dowództwo komponentu powietrznego, jak i podległe mu jednostki są rozmieszczone poza obszarem operacji. Już tylko z tego powodu zakres ich zadań będzie zdecydowanie mniejszy w porównaniu do komponentu lądowego. W przyszłości nie można jednak wykluczyć, że dowództwo komponentu powietrznego będzie rozmieszczone bezpośrednio na obszarze działań. Rola jego komórki CIMIC nieporównywalnie wzrośnie.

⁵¹ Dotyczy to również operacji prowadzonych przez koalicję.

5. FUNKCJONOWANIE WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

5.1. UWARUNKOWANIA STRUKTURALNE

Niedawno obchodziliśmy trzecią rocznicę przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Bez wątpienia te trzy lata to okres istotnych zmian oraz wdrażania nowych zasad funkcjonowania wojsk. Warto pamiętać, że zmiana koncepcji obronnej Polski jako członka Sojuszu w połączeniu z możliwością operowania na terenie innych państw NATO oraz poza ich terytorium, miały istotny wpływ na utworzenie w strukturach wojskowych komórek odpowiedzialnych za współpracę cywilno-wojskową. Poprzez zmiany strukturalne stworzono minimalne podstawy umożliwiające wsparcie dowódców nielicznymi jeszcze, ale dobrze przygotowanymi i odpowiednio wyposażonymi komórkami *współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)*⁵².

Szef Sztabu Generalnego WP podpisując 15 marca 2000 roku Terms of Reference państw założycieli (Czechy, Dania, Holandia, Norwegia, Niemcy i Polska), dotyczący działalności: Grupy Roboczej Północnej Grupy CIMIC (PGC), Podgrupy Roboczej ds. Organizacji PGC, Podgrupy Roboczej ds. Szkolenia oraz Podgrupy Roboczej ds. Prawnych a także Listu Intencyjnego w sprawie utworzenia PGC (listopad 2000), potwierdził wolę polskich sił zbrojnych do realizacji zadeklarowanych celów sił zbrojnych i aktywnego uczestnictwa w procesie tworzenia narodowych struktur CIMIC i ich włączenia do działania w ramach Północnej Grupy CIMIC⁵³.

W pracach nad opracowaniem dokumentów normatywnych zainicjowanych opublikowaniem pierwszej wersji roboczej doktryny CIMIC NATO – AJP-09 oraz polityki NATO w zakresie CIMIC – MC 411 w 1999 roku, uczestniczyli oficerowie różnych komórek SG WP, WLąd., WLOP i MW. Na forum NATO, SZ RP reprezentowane były przez przedstawicieli SG WP, DWLąd. i WLOP⁵⁴.

Problematykę implementacyjną (od ang. implementation – wdrożenie) CIMIC w resorcie Obrony Narodowej koordynuje Departament Systemu Obronnego MON, a w Sztabie Generalnym – Generalny Zarząd Operacyjny (P-3) umiejscowiony w Zarządzie Operacji Bieżących⁵⁵.

⁵² A. Rozbicki, Pierwsze spostrzeżenia ze współpracy cywilno-wojskowej... wyd. cyt.

⁵³ „Letter of Intence” z dnia 9 listopada 2000 r. podpisany przez szefów sztabów państw – założycieli PGC.

⁵⁴ C. Ziolkowski, Wdrażanie formuły CIMIC w SZ RP, AON, Warszawa 2002.

⁵⁵ K. Przyk, Implementacja CIMIC w SZ RP, AON Warszawa 2001, (cyt. dalej jako: K. Przyk, Implementacja...), s. 44.

Problematyka cywilno-wojskowej współpracy została uwzględniona w „Celach Sił Zbrojnych RP” w zakresie powołania w sztabach wojsk lądowych, od szczebla dowództwa wojsk lądowych do brygady włącznie, komórek organizacyjnych CIMIC (Cel EL 3780) oraz utworzenia kompanii ogólnego wsparcia CIMIC (Cel EG 3782).

Wdrożenie Celu EL 3780⁵⁶. Realizacja tego celu wymagała aby do początku 2001 roku, wprowadzić w sztabach brygad i powyżej komórki współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) zdolnych do przyjęcia szerszego zakresu zadań w ramach Sojuszu. Utworzone komórki powinny odpowiadać i praktycznie opracowywać plany i koordynować działania wojskowe z cywilną administracją państwową, innymi organizacjami i ludnością cywilną. Powinny również doradzać dowódcy, określać wymogi i dokonywać ocen w zakresie sytuacji cywilno-wojskowej. *Z przyjętych zadań strona polska zobowiązała się do wprowadzenia od szczebla sztabów brygad komórek współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) zdolnych do przyjęcia szerszej gamy zadań (koniec 2000 roku).* Następnym etapem miało być szkolenie kadry i wyposażenie komórek CIMIC w odpowiedni sprzęt (od początku 2001 roku). Na realizację wyżej wymienionego celu zostały przewidziane w planie narodowym odpowiednie środki finansowe.

Utworzone komórki CIMIC miały być w pełni kompatybilne ze strukturami podobnych komórek funkcjonujących już na tych szczeblach organizacyjnych jednostek wojskowych w NATO. Miejsce komórki CIMIC w dowództwie wojsk lądowych przedstawia załącznik 5.

Powoływanie komórek CIMIC w jednostkach wojsk lądowych odbywało się w trakcie reorganizacji wewnętrznych struktur dowództw i sztabów, które miały na celu zwiększenie większej kompatybilności ze strukturami poszczególnych komórek funkcjonalnych (G-1 DO G-6). W I etapie realizowane było wyznaczanie obsady komórek CIMIC po czym nastąpiła faza ich szkolenia i wyposażania komórek w sprzęt. W wyniku dokonanych zmian obecnie funkcjonują następujące komórki CIMIC⁵⁷:

- w strukturze oddziału – w Dowództwie Wojsk Lądowych;
- w strukturze wydziału – w Korpusie Powietrznozmechanizowanym oraz w 12 Dywizji Zmechanizowanej i 11 Dywizji Kawalerii Pancernej;
- w strukturze sekcji – w 6 Brygadzie Desantowo-Szturmowej, 6 Brygadzie Kawalerii Pancernej, 10 Brygadzie Kawalerii Pancernej i 4 pułku przeciwlotniczym.

W dalszej kolejności planowane jest kontynuowanie szkolenia specjalistycznego stanu osobowego komórek współpracy cywilno-wojskowej oraz sukcesywne wyposażanie ich w sprzęt specjalistyczny⁵⁸. Kolejnym ważnym elementem w budowie sprawnie funkcjonującego CIMIC w strukturach polskich sił zbrojnych była realizacja kolejnego Celu EG 3782. *W tym względzie wymagania NATO obejmo-*

⁵⁶ C. Ziolkowski... wyd. cyt., s. 46.

⁵⁷ Tamże, s. 47.

⁵⁸ Cel Nr EG 3780.

wały aby do końca 2001 roku osiągnąć gotowość do wydzielenia jednej kompanii wsparcia działań CIMIC, która będzie włączona do Grupy CIMIC dla wsparcia dowódcy komponentu lądowego⁵⁹.

Dla prowadzenia działań (operacji) poza artykułem 5 jednostki te mogą być wykorzystane na zasadzie doraźnych ustaleń. Sekcje: oceny współpracy z cywilami, operacyjna i łącznikowa mają być wzmacniane przez określoną liczbę specjalistów z zakresu CIMIC, w zależności od miejsca pełnienia misji.

Każda grupa CIMIC składać się będzie ze sztabu, kompanii dowodzenia (Cel EG 3781), trzech kompanii ogólnego wsparcia CIMIC (3 x 52 osób). Kompanie ogólnego wsparcia CIMIC będą wzmacniane siłami z kompanii dowodzenia sztabu Grupy CIMIC, zgodnie z planem wsparcia CIMIC. Dowództwo kompanii wsparcia ogólnego CIMIC (22 osoby), ma się składać się z następujących elementów⁶⁰:

- sekcji operacyjnej (5 osób);
- sekcji administracyjnej (3 osoby);
- sekcji oceny współpracy (4 osoby);
- sekcji logistycznej (3 osoby);
- sekcji łącznikowej (7 osób).

Każda kompania wsparcia ogólnego CIMIC powinna się składać z trzech plutonów (3 x 10 osób), w tym:

- grupa dowodzenia (1 osoba);
- sekcja administracyjna (2 osoby);
- sekcja oceny współpracy z cywilami (4 osoby);
- sekcja operacyjna (2 osoby);
- sekcja logistyczna (1 osoba)⁶¹.

W kontekście realizacji wyżej wymienionego celu strona polska dokonała tylko częściowej jego akceptacji. W wyniku ich do końca 2001 roku zobowiązano się sformować pluton ogólnego wsparcia kompanii CIMIC oraz obsadzić kluczowe stanowiska plutonu dowodzenia kompanii CIMIC. W następnej kolejności (do końca 2006 roku) powinna zostać rozwinięta do pełnego etatu kompania ogólnego wsparcia CIMIC. W obecnej sytuacji w wojskach lądowych nie funkcjonuje jeszcze deklarowana kompania wsparcia ogólnego współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC). W dotychczasowych strukturach SZ RP nie występowały komórki współpracy cywilno-wojskowej. Przyjęcie do realizacji celu EG 3782 – kompania ogólnego wsparcia współpracy cywilno-wojskowej jest pierwszym etapem tworzenia zespołów specjalistów wspierających dowódców jednostek wojsk lądowych⁶².

Obecnie występują duże trudności z obsadzeniem stanowisk służbowych komórek CIMIC w sztabach jednostek wojskowych. Brak jest fachowo przygotowanej kadry, znającej języki obce, gotowej do objęcia stanowisk w nowo formowanych

⁵⁹ C. Ziółkowski... wyd. cyt., s. 49.

⁶⁰ Taki skład został określony w piśmie 2390 (SHPC) 097/99DTD z 2 lutego 1999 roku.

⁶¹ Cel Nr FG 3782.

⁶² C. Ziółkowski... wyd. cyt., s. 50.

komórkach CIMIC. Istnieje pilna potrzeba intensyfikacji szkolenia żołnierzy zawodowych i pracowników cywilnych planowanych do objęcia stanowisk w tych komórkach. Szczególnego znaczenia nabiera współpraca w ramach CIMIC Group North (CGN), możliwa po utworzeniu przez stronę polską plutonu ogólnego wsparcia kompanii CIMIC. Uczestnictwo w treningach, szkoleniu i ćwiczeniach zgrywających CGN umożliwi stronie polskiej zdobycie wiedzy i doświadczenia w realizacji zadań CIMIC.

Dodatkowe wymagania w stosunku do CIMIC kierowane do państw członkowskich wynikają z doświadczeń Wielonarodowych Połączonych Sił Zbrojnych, którym przypisywane są nowe zadania, których realizacja wymaga wzmocnienia wysoko kwalifikowaną kadrą i specjalistycznym sprzętem.

Wyposażenie kompanii ogólnego wsparcia CIMIC do działania w strukturach NATO wymaga wyposażenia personelu w terminale satelitarne, telefony komórkowe, komputery osobiste, co jest niezbędne z uwagi na prowadzenie działań na obcym terenie często w oderwaniu od sił głównych.

Całością przedsięwzięć w dziedzinie CIMIC w wojskach lądowych kieruje Oddział Współpracy Cywilno-Wojskowej, który jest integralną częścią Zarządu Operacji Lądowych i podlega bezpośrednio Szefowi G-3. Oddział ten realizuje zadania na rzecz operacyjnego (taktycznego) wsparcia działań bojowych (pokojowych, kryzysowych) wojsk lądowych oraz nawiązywania oraz utrzymywania kontaktów ze stroną cywilną na całym obszarze NATO oraz poza nim. Oddział ten również kieruje całością przedsięwzięć ukierunkowanych na osiąganie celów militarnych poprzez ustanowienie oraz utrzymanie pożądanych związków pomiędzy siłami zbrojnymi a społeczeństwem, jak również jednostkami administracji cywilnej, organizacjami międzynarodowymi rządowymi i pozarządowymi na danym obszarze działań⁶³.

Struktury CIMIC w wojskach lotniczych i obrony powietrznej⁶⁴

Na podstawie rozkazu Szefa Sztabu Generalnego nr 023/org. z dnia 24 lutego 2000 roku dotyczącego przeformowania dowództw rodzajów wojsk powstał wydział CIMIC, który został umiejscowiony w Zarządzie Operacji WLOP (A-3 – załącznik 6). W miesiącach wrzesień–listopad, w wyniku przeformowania Korpusów OP, powstały sekcje CIMIC, natomiast w związkach taktycznych WLOP etatowe komórki CIMIC, których funkcjonowanie jest przewidywane wyłącznie na czas „W”. Komórki te odpowiadają za koordynację działań związanych ze wsparciem zadań realizowanych przez dowódców i obejmują współpracę z organizacjami i instytucjami cywilnymi oraz działalność informacyjną wśród ludności cywilnej w okresie pokoju, sytuacji kryzysowych lub wojny.

⁶³ K. Przyk, *Implementacja...*, s. 49–52.

⁶⁴ C. Ziolkowski... wyd. cyt., s. 51.

W strukturach marynarki wojennej na dzień dzisiejszy nie funkcjonują żadne specjalistyczne struktury CIMIC. W okresie przejściowym problematyką współpracy cywilno-wojskowej zajmuje się w Dowództwie MW i prawdopodobnie we flotyllach Oddział Współpracy Międzynarodowej (załącznik 7).

5.2. ZAKRES DZIAŁANIA KOMÓREK CIMIC W SZ RP

Zakres działania komórek CIMIC wojsk lądowych rozkłada się na kilku obszarach działania, z których na czoło wysuwa się współudział w przygotowaniu wojsk lądowych do działania w warunkach jakie mogą zaistnieć na obszarze planowanych działań. Do zasadniczych obowiązków komórek CIMIC należy:

- planowanie, doradztwo i szkolenie podległego personelu oraz stanów osobowych przeznaczonych do udziału w operacji w zakresie wszelkich aspektów środowiska cywilnego w rejonie przewidywanych działań;
- wykonywanie planów CIMIC jako załączników do rozkazów dowódców;
- współuczestniczenie w szczegółowym rekonesansie terenu działań w zakresie geografii, polityki, historii, kultury, stanu rządu, administracji publicznej, usług, mediów, przemysłu, rolnictwa i gospodarki;
- ciągłe informowanie dowódców i sztabów o warunkach społecznych w obszarze przewidywanej operacji oraz wpływu planowanych działań na instytucje władzy rządowej i samorządowej oraz ludność cywilną;
- współuczestniczenie w przygotowaniu informacji dla wojska nt. sytuacji polityczno-społecznej na obszarze przyszłych działań⁶⁵.

Kolejnym etapem działań komórki CIMIC jest etap realizacji (prowadzenia) operacji. W tym okresie za zasadnicze zadania CIMIC przyjęto:

- nawiązanie, utrzymanie i rozwijanie kontaktów ze stroną cywilną (organizacjami rządowymi i pozarządowymi, międzynarodowymi oraz narodowymi, regionalnymi oraz lokalnymi władzami wojskowymi i cywilnymi);
- zapewnienie ciągłej łączności i komunikowania się;
- uczestniczenie w procesie zawierania porozumień i w negocjacjach, o ile dotyczą one rejonu odpowiedzialności danego szczebla dowodzenia;
- współudział w zapewnieniu dowodzenia i kontroli;
- doradzanie lokalnym władzom w zakresie przywracania i utrzymania porządku publicznego i bezpieczeństwa;
- prowadzenie systematycznych i doraźnych ocen i analiz dotyczących wybranych aspektów współpracy cywilno-wojskowej;

⁶⁵ A. Rozbicki, L. Zakrzewski, Wybrane zagadnienia współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), DW-Ląd, Warszawa 2000, (cyt. Dalej jako: A. Rozbicki, L. Zakrzewski, Wybrane...), s. 76.

– zapewnienie ciągłości wymiany informacji dla dowódców, jak i organizacji cywilnych oraz koordynowanie działań pomiędzy stronami konfliktu w celu unikania dodatkowych zdrażnień i sporów;

– określenie potrzeb i koordynowanie użycia zasobów wojskowych na rzecz lokalnej administracji, instytucji i ludności a także kontrolowania zasobów⁶⁶.

Kończącym etapem działania komórki CIMIC jest okres stopniowego przejmowania przez organa cywilne władzy na danym terenie i przywracanie stanu normalności w funkcjonowaniu państwa. Do zasadniczych zadań CIMIC zaliczono:

– wzmocnienie pracy sztabu, wspieranie i ukierunkowanie działalności ogniw CIMIC szczebla taktycznego (operacyjnego);

– zapewnienie dowódcy doradztwa w realizacji planowanych kontaktów cywilno-wojskowych;

– uczestniczenie w rozmowach (mediacjach) na styku wojska i środowiska cywilnego (pośredniczenie);

– wprowadzenie i wykorzystanie w miarę potrzeby specjalistów określonej dziedziny;

– pomoc w realizacji wszechstronnego wsparcia państwa-gospodarza;

– ocena i analiza wsparcia działań na rzecz ludności cywilnej;

– współdziałanie z organizacjami cywilnymi na rzecz pomocy humanitarnej.

Za dodatkowe zadania realizowane przez CIMIC na tym etapie przyjęto:

– udział w opracowywaniu dokumentów normatywnych dotyczących funkcjonowania systemu zapobiegania kryzysom militarnym i pozawojennym;

– udział w opracowywaniu materiałów studyjnych dotyczących reagowania kryzysowego w sytuacjach zagrożeń pozawojennych;

– współuczestnictwo w negocjacjach dotyczących udziału Polskich Kontyngentów Wojskowych w operacjach pokojowych ONZ;

– współdziałanie z lokalnymi organami administracji wojskowej, strukturami cywilno-obronnymi, organizacjami i stowarzyszeniami o charakterze obronno-patriotycznym⁶⁷.

Działania komórek CIMIC WLOP są w wielu przypadkach zbieżne z zadaniami wykonywanymi przez komórki CIMIC wojsk lądowych. Jednak duża ich część jest różna i wynika bezpośrednio ze specyfiki działania komponentu lotniczego.

W wyniku uwzględnienia tej specyfiki zakres działania komórek CIMIC WLOP obejmuje:

– koordynowanie współpracy cywilno-wojskowej z władzami państwowymi, wojskowymi i innymi cywilnymi organizacjami;

– koordynowanie polityki informacyjnej, w tym współpraca z mediami w zakresie informowania społeczeństwa o prowadzonych przez WLOP działaniach wojskowych;

⁶⁶ A. Rozbicki, L. Zakrzewski, Wybrane... wyd. cyt., s. 76–77.

⁶⁷ Tamże, s. 77.

– udział w koordynacji współdziałania struktur cywilnych z wojskami sojusznymi w ramach zabezpieczenia (wsparcia) przemieszczania, pobytu i działania wojsk sojuszników na naszym terytorium zarówno w czasie pokoju (ćwiczeń) jak i kryzysu (prewencyjne rozwinięcie zgrupowań sił NATO na terytorium Polski) oraz wojny (prowadzenie działań bojowych);

– udział w koordynacji współdziałania jednostek wojskowych WLOP z władzami lokalnymi na terenie kraju w likwidacji skutków klęsk żywiołowych, zabezpieczenia mobilizacji i przegrupowania wybranych jednostek wojskowych;

– doradzanie dowódcy w sprawach współpracy cywilno-wojskowej;

– wspieranie działalności struktur HNS w trakcie zabezpieczenia przemarszu, stacjonowania i działania wojsk sojuszników (koalicyjnych) na terenie kraju;

– gromadzenie danych odnośnie zabezpieczenia działań leżących w kompetencji struktur CIMIC⁶⁸.

W przypadku udziału wydzielonych sił WLOP w operacjach wsparcia pokoju, kryzysu lub wojny przed komórką CIMIC postawiono szereg zadań, do których należy:

– analizowanie sytuacji cywilno-wojskowej (społeczno-militarnej), w tym stosunku ludności cywilnej do wojsk własnych i sprzymierzonych, na obszarze prowadzenia działań bojowych (lub udziału w operacji wsparcia pokoju);

– współpraca z władzami cywilnymi, agendami ONZ, przedstawicielami organizacji międzynarodowych, rządowych i pozarządowych w celu pozyskiwania informacji o sytuacji ludności cywilnej znajdującej się na terytorium krajów (obszaru), na których jest prowadzona operacja wspierania pokoju, jak również na terytorium krajów gdzie są rozmieszczone siły utrzymania pokoju (PFOR);

– monitorowanie sytuacji uchodźców w rejonie działania Połączonego Dowództwa Komponentu Lotniczego – JFACC (obozы uchodźców) oraz pomoc organizacjom międzynarodowym, rządowym i pozarządowym w kwestiach związanych z problematyką uchodźców i ludzi bezdomnych w związku z prowadzeniem działań wojennych, jak również w wyniku klęsk żywiołowych (trzęsienia ziemi, powodzie itp.);

– ścisła współpraca z władzami kraju gospodarza i organizacjami paramilitarnymi w celu zapewnienia wysokiego stopnia ochrony wojsk własnych, w tym przeciwdziałanie incydentom na styku z ludnością cywilną oraz łagodzenie napięć społecznych wynikających z obecności sił utrzymania pokoju (np. demonstracje, blokady baz lotniczych itp.);

– pozyskiwanie informacji o dobrach kultury znajdujących się w obszarze odpowiedzialności (działań bojowych);

– opiniowanie listy celów, uwzględniając ochronę ludności cywilnej jak również ochronę dóbr kulturalnych i obiektów o wartości historycznej;

⁶⁸ Zakres działania Wydziału CIMIC DWLOP, DWLOP, Warszawa 2000 r., (cyt. dalej jako: Zakres działania Wydziału CIMIC DWLOP...), s. 3–4.

– ścisła współpraca z komórkami A2, A3, A5 i POLAD (Political Adviser) w celu oceny sytuacji cywilnej i informowanie dowódcy o potencjalnych zagrożeniach dla powodzenia operacji, jak również wypracowania decyzji do wsparcia akcji humanitarnych prowadzonych przez agendy ONZ, organizacje rządowe i pozarządowe (transport lotniczy, pomoc medyczna itp.)⁶⁹.

Widzimy więc, że CIMIC w SP stanowi istotny element działania systemu CIMIC w siłach zbrojnych. W niektórych systemach może nawet na nim spocząć główny ciężar realizacji zadań CIMIC.

⁶⁹ Zakres działania Wydziału CIMIC DWLOP... wyd. cyt., s. 4–5.

ZAKOŃCZENIE

Doktryna współpracy cywilno-wojskowej wypracowana została na podstawie różnego rodzaju spostrzeżeń i doświadczeń wynikających z prowadzenia przez państwa NATO działań operacyjnych. Ostatnie doświadczenia wpływające z operacji pokojowych prowadzonych przez Sojusz na Bałkanach oraz ONZ w Afryce, a także działania militarne w Afganistanie wyraźnie wskazują na potrzebę rozwoju regularnych struktur CIMIC. Nie bez znaczenia są też doświadczenia zebrane podczas sytuacji kryzysowych. Nawet najbogatsze państwa w sytuacjach ekstremalnych sięgają po wsparcie wojskowe, które jest jednym z najbardziej mobilnych, profesjonalnie zarządzanych i znajdujących się w ciągłej gotowości do użycia komponentem potencjału. Rola CIMIC nie może być przeceniana, ale też nie może być niedoceniana. CIMIC nie może zastępować cywilnej implementacji porozumień pokojowych, może ją jedynie wspierać. Ponadto w ostatnim dziesięcioleciu NATO skupiło swój wysiłek na operacjach odbiegających znacznie od typowych działań, do których przeznaczone są siły zbrojne. Wymusiło to konieczność prowadzenia przez wielonarodowy komponent wojskowy operacji o charakterze pozawojennym, a także rekonstrukcji życia polityczno-gospodarczego na obszarach objętych konfliktem. Obecność wojsk i ich pomoc organizacjom cywilnym w okresie przechodzenia podzielonego w wyniku konfliktu społeczeństwa od stanu wojny do pokoju jest decydująca, ale powinna kończyć się z chwilą, gdy organizacje te będą gotowe do samodzielnego kontynuowania tego procesu. Gotowość do efektywnego działania przez cywilne organizacje międzynarodowe i władze lokalne wyznacza punkt przejścia.

CIMIC odgrywa kluczową rolę niemalże we wszystkich aspektach implementacji cywilnej części porozumień pokojowych, począwszy od zabezpieczenia powrotu osób przesiedlonych i uchodźców poprzez rekonstrukcję prawa i ekonomii aż do organizacji wyborów i ustanowienia nowych demokratycznych instytucji państwa. W kreowaniu przyszłości CIMIC nie można odnosić się jedynie do doświadczeń IFOR/SFOR. Każdy bowiem konflikt ma swój własny wymiar i porozumienia pokojowe nie są tworzone na tych samych zasadach. Również obecna operacja zbrojna w Afganistanie i późniejsze przywracanie pokoju prawdopodobnie dostarczy Sojuszowi nowych doświadczeń w zakresie współpracy cywilno-wojskowej. NATO w ostatnich latach przeszło długą drogę w rozwoju i rozumieniu CIMIC oraz powiększaniu swoich możliwości w tym zakresie. Doktryna CIMIC ciągle się rozwija. Nie ułatwia to włączanie się w ten obszar obowiązków armiom krajów ostatnio przyjętym do NATO, w tym również naszym SZ, a w nich siłom powietrznym.

Szczególnie trudne zadanie stoi w tym zakresie przed siłami powietrznymi. Świadomość tego faktu stanowiła inspirację dla przygotowania niniejszego opracowania.

Zobowiązania, które przyjęła Rzeczpospolita Polska z dniem 12 marca 1999 roku składając dokument ratyfikacji Rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki wymusiły obowiązek osiągnięcia przez Polskie Siły Zbrojne interoperacyjności oraz dokonania głębokich przeobrażeń ich struktur, bowiem oprócz przyjęcia określonych standardów militarnych Polska musi być gotowa do wypełniania zadań przez elementy systemu obronnego państwa. Zgodnie z Decyzją Nr 27/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 marca 2000 r. w sprawie wprowadzenia w resorcie Obrony Narodowej „Instrukcji postępowania z dokumentami standaryzacyjnymi Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego”, w Sztabie Generalnym w dniu 2 marca 2001 roku, powołano zespół autorski pod przewodnictwem gen. dyw. L. Konopki, do opracowania narodowego odpowiednika – AJP 01/B. W zakresie współpracy cywilno-wojskowej stwierdzono, że „operacje prowadzone przez Polskie Siły Zbrojne wymagają uwzględnienia tak na etapie planowania jak i realizacji operacji wojskowych uwzględnienia czynników społecznych, politycznych, kulturowych, ekonomicznych, środowiskowych oraz humanitarnych. Respektując umowy i konwencje międzynarodowe Polskie Siły Zbrojne zobowiązują się do działań zgodnych z międzynarodowym prawem konfliktów zbrojnych. W celu wypełnienia tych zobowiązań oraz w pragnieniu wypełnienia istniejącej luki komunikacyjnej pomiędzy strukturami wojskowymi i cywilnymi wyznacza się struktury CIMIC poszczególnych rodzajów sił zbrojnych RP”. Opracowanie finalne ww. dokumentu powinno ukazać się w październiku 2002 r., do tego czasu użyteczność materiału ma być sprawdzona w praktyce dowódczej i szkoleniowej.

Na zakończenie przedstawionej w niniejszym opracowaniu próby przybliżenia potencjalnym czytelnikom teorii i praktyki CIMIC, a także uwarunkowań prawnych oraz stanu struktur i zadań CIMIC na gruncie polskim, warto – być może – dołączyć również kilka refleksji ogólnych.

Pojęcie współpracy cywilno-wojskowej jest różnorodnie interpretowane. Interpretacja tego pojęcia wskazuje, że podmiotami współdziałania są z jednej strony siły zbrojne (wydzielone oddziały), skierowane do wykonania określonego zadania, z drugiej zaś środowisko cywilne (oficjalne organy i instytucje państwowe, indywidualni obywatele, organizacje i stowarzyszenia, w tym pozarządowe i międzynarodowe itp.). Zakres i treść tego współdziałania zależy m.in. od miejsca wykonywania zadania (terytorium kraju, obszar innego członka Sojuszu, poza obszarem NATO), rodzaju operacji: pokojowe (ćwiczenia, rutynowe przygotowania obronne), kryzysowe (utrzymanie bądź wymuszenie pokoju, klęski żywiołowe, katastrofy, zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa itp.).

W związku z rosnącą rolą CIMIC w NATO ważne jest praktyczne umiejscowienie jego ogniw w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych RP, z uwzględnieniem:

- wsparcia intelektualnego pracowników nauki z zakresu socjologii, psychologii społecznej, politologii, prawa międzynarodowego i innych specjalistów;

- wykorzystanie wiedzy i doświadczenia żołnierzy zawodowych, którzy realizowali zadania CIMIC w misjach pokojowych, a które mogłyby być wykorzystane w procesie szkolenia i formowania nie tylko jednostek wydzielonych do Sił Reagowania Sojuszu. Przydatna w tym mogła by być specjalnie utworzona baza danych.

Zasady współpracy cywilno-wojskowej w wydaniu narodowym nie mają kompleksowych uregulowań prawnych. Konstytucja RP jak i szereg innych przepisów prawa polskiego daje pewne podstawy do podejmowania takich działań. Nie są to jednak dokumenty jednoznacznie precyzujące zasady CIMIC. Jawi się więc również potrzeba podejmowania wysiłku intelektualnego, legislacyjnego ale i organizacyjnego w tym zakresie.

Współpraca cywilno-wojskowa w sytuacji zagrożeń o charakterze pozawojennym (likwidacja skutków klęsk żywiołowych, akcje ratunkowe, niesienie pomocy społeczeństwu) wykazuje, jak wiele jest jeszcze do zrobienia w systemie reagowania kryzysowego. Chodzi m.in. o mało przejrzysty system w skali kraju, relacje pionowe i poziome sił zbrojnych w konkretnych systemach działania i w różnych nietypowych sytuacjach itp.

Dotychczasowe programy kształcenia w uczelniach wojskowych oraz prowadzone szkolenia w jednostkach wojskowych i instytucjach nie zapewniają przygotowania kadry zawodowej do zrozumienia CIMIC jako zjawiska psychospołecznego i organizacyjnego, a zarazem jako systemu działania. Wydaje się, że bez tego trudno będzie „budować” ten system w naszym kraju oraz zapewnić jego sprawne i efektywne funkcjonowanie. Żywimy nadzieję, że temu celowi może, w jakimś stopniu, służyć niniejsze opracowanie.

Zdajemy sobie sprawę, że nie w pełni przedstawione w nim zostały wszystkie problemy określone tytułem skryptu. Wynika to głównie z dużej złożoności omawianego zjawiska, stosunkowo skromnych doświadczeń naszej armii w tym zakresie, a także zbyt małej jeszcze ilości literatury na ten temat. Mamy nadzieję, że nasze opracowanie wypełni w jakimś stopniu tę lukę, służąc rozwojowi teorii i badaniom empirycznym, ale przede wszystkim celom dydaktycznym i praktyce funkcjonowania CIMIC w naszym kraju i armii.

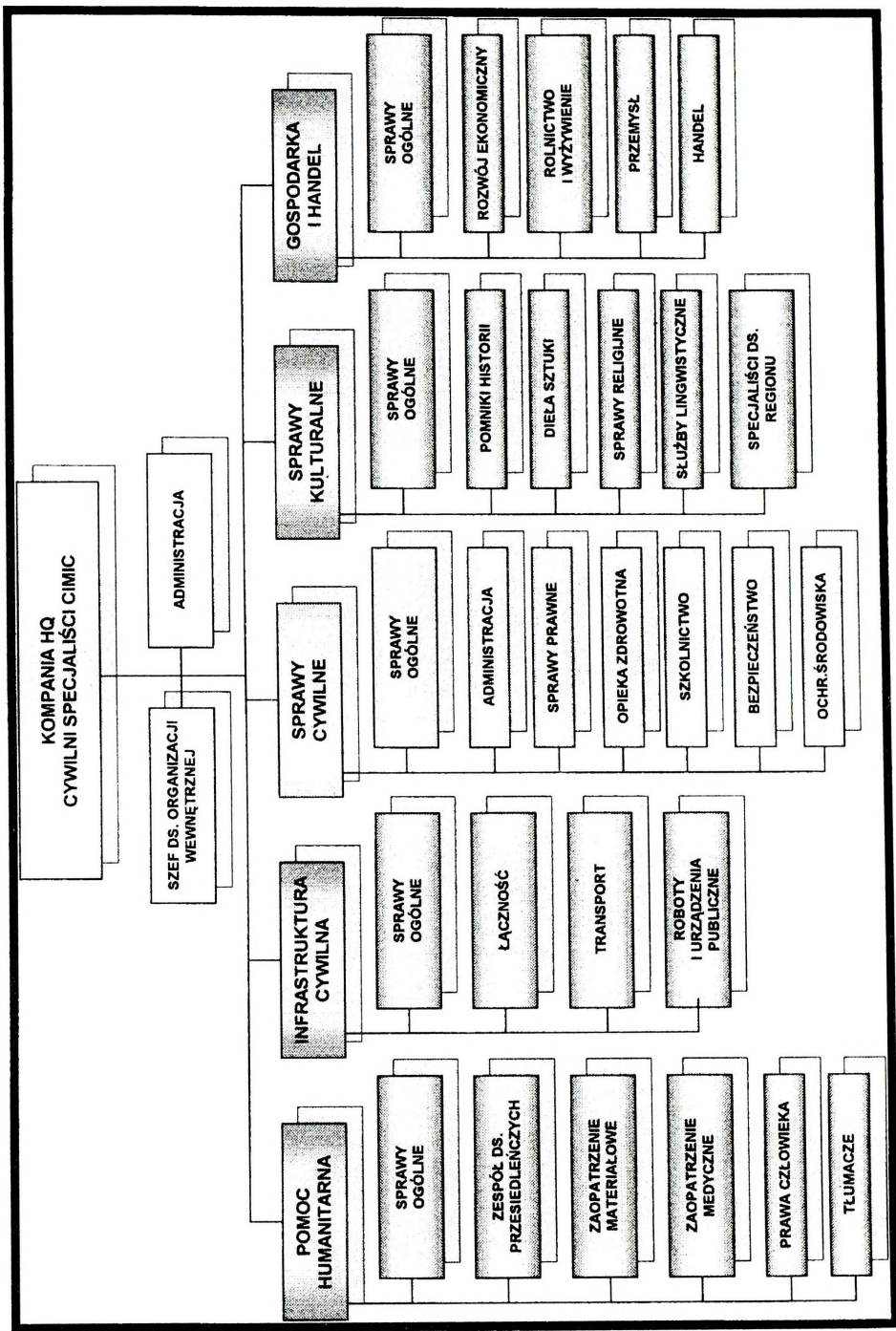
BIBLIOGRAFIA

1. Air Interoperability Handbook, AirNorth, March 2001.
2. AJP-09 Doktryna NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt.
3. AJP-1 (A) Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił sojuszu.
4. Allied Joint Publication-9, NATO Civil Military Co-operation Doctrine, Fourth Draft, May 2000.
5. Allied Joint Publications-3.4.1, Peace Support Operations, Ratification Draft 1, 2000.
6. Cormick D., A Field Theory of Dynamic International Processes, Research Report, No 30, Hawaii 1969.
7. Cieślarczyk M. (z zespołem), Współpraca cywilno-wojskowa w siłach powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej, AON, Warszawa 2002.
8. Encyklopedia powszechna, PWN, Warszawa 1996.
9. FM 100-23, Peace operations, Department of The Army, Waszyngton 1994.
10. Gągor F., Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999.
11. Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Wrocław 1973.
12. Krzyżanowski L. J., O podstawach kierowania organizacjami inaczej, PWN, Warszawa 1999.
13. MC 327/1 NATO Military Planning for Peace Support Operations, Bruselss 1998.
14. MC 411, Polityka NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (projekt).
15. Merton, Struktura biurokratyczna a osobowość. [w:] Sarapata A., Kulpińska J. (red.), System społeczny przedsiębiorstwa, PWN, Warszawa 1966.
16. Pawłowski J., Ciupiński A., Umędzynarodowiony konflikt wewnętrzny, AON, Warszawa 2001.
17. Phillips W., Civil-Military Cooperation, Vital to peace implementation in Bośnia, NATO Review, Nr 1, Spring 1998.
18. Przyk, K., Współpraca cywilno-wojskowa dziś i jutro, Przegląd Wojsk Lotniczych i OP, Listopad 2000.
19. Przyk K., Implementacja CIMIC w SZ RP, AON, Warszawa 2001.
20. Rozbicki A., Wszechstronne podejście we współpracy cywilno-wojskowej, Przegląd Wojsk Lądowych 2002.
21. Rozbicki A., Zakrzewski L., Wybrane zagadnienia współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), DWŁąd, Warszawa 2000.
22. Rummel R. J., A Field Theory of Social Action with Application to Political Conflict Within Nations, GS, 1965.
23. Szt. Gen. Wewn. 3/20/2001, Operacje Połączone, Generalny Zarząd Operacyjny, Warszawa 2001.
24. The Army Field Manual, Vol. 5: Operations other than War, Part 2: Wider Peacekeeping, HMSO Londyn 1994.
25. Tyrała P., Kierowanie, organizowanie, zarządzanie, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001.
26. Vademecum NATO. Wydanie jubileuszowe, Bellona, Warszawa 1999.
27. Wiatr M., Zasady i procedury przygotowania oraz prowadzenia kampanii (operacji) wielonarodowych, połączonych sił sojuszu, AON, Warszawa 2000.
28. Wójtowicz W., Współpraca cywilno-wojskowa w operacji pokojowej w Bośni, Warszawa 1998.
29. Zakres działania Wydziału CIMIC DWŁOP, DWŁOP, Warszawa 2000.
30. Zdrodowski B., Marszałek M., Operacje pozawojenne sił powietrznych, AON, Warszawa 2002.
31. Zieleniewski J., Organizacja i zarządzanie, Warszawa 1981.
32. Ziółkowski C., Wdrażanie formuły CIMIC w SZ RP, AON, Warszawa 2002.

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

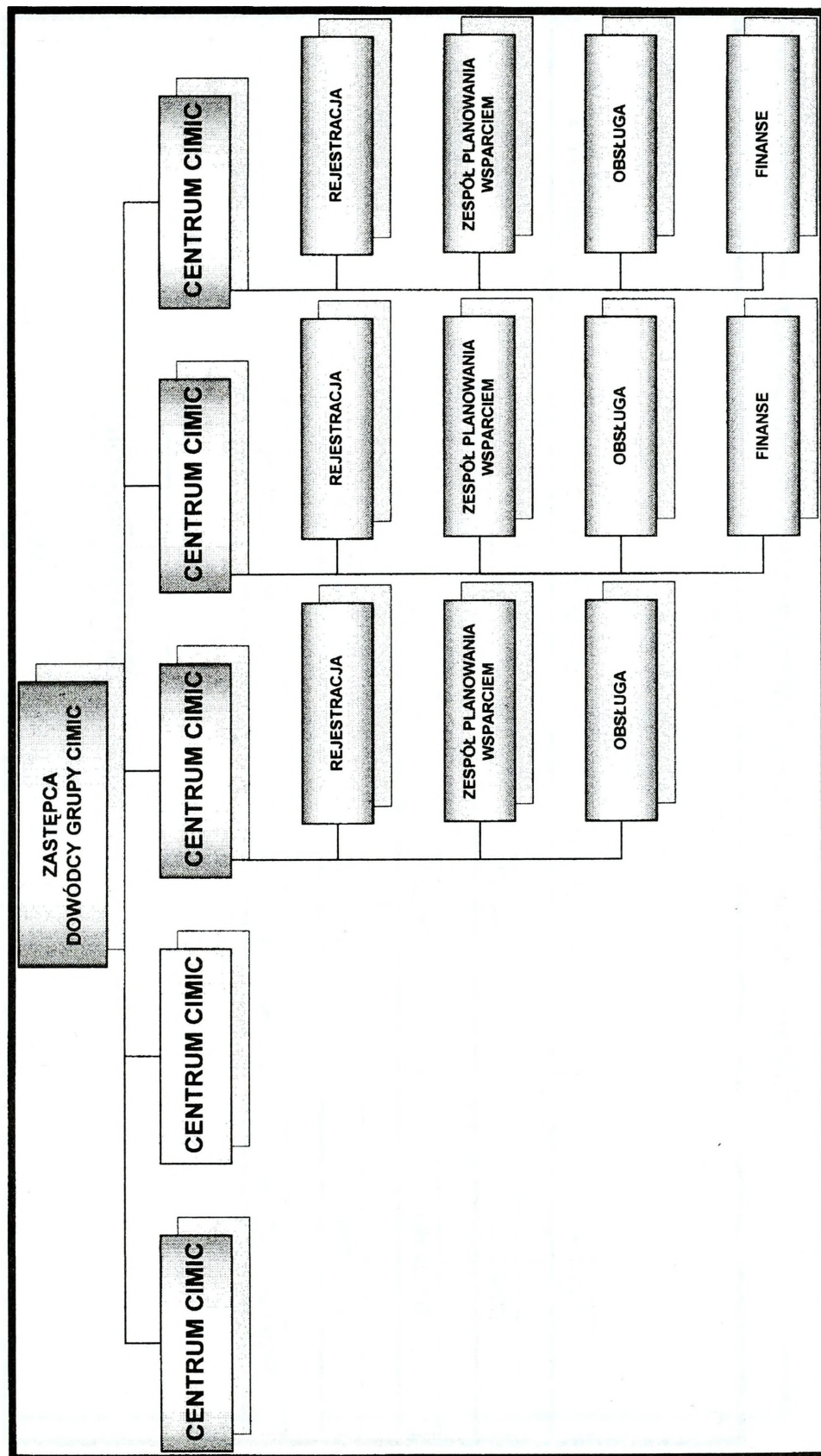
1. Struktura organizacyjna kompanii HQ CIMIC
2. Struktura organizacyjna kompanii HG CIMIC
3. Struktury organizacyjne CIMIC na szczeblu korpusu, dywizji i brygady wojsk lądowych
4. Standardowa procedura realizacji planu CIMIC
5. Miejsce komórki CIMIC w strukturze organizacyjnej dowództwa wojsk lądowych
6. Miejsce komórki CIMIC w strukturze organizacyjnej dowództwa wojsk lotniczych i obrony powietrznej
7. Miejsce komórki CIMIC w strukturze organizacyjnej dowództwa marynarki wojennej

STRUKTURA ORGANIZACYJNA KOMPANII DOWODZENIA CIMIC (HQ)

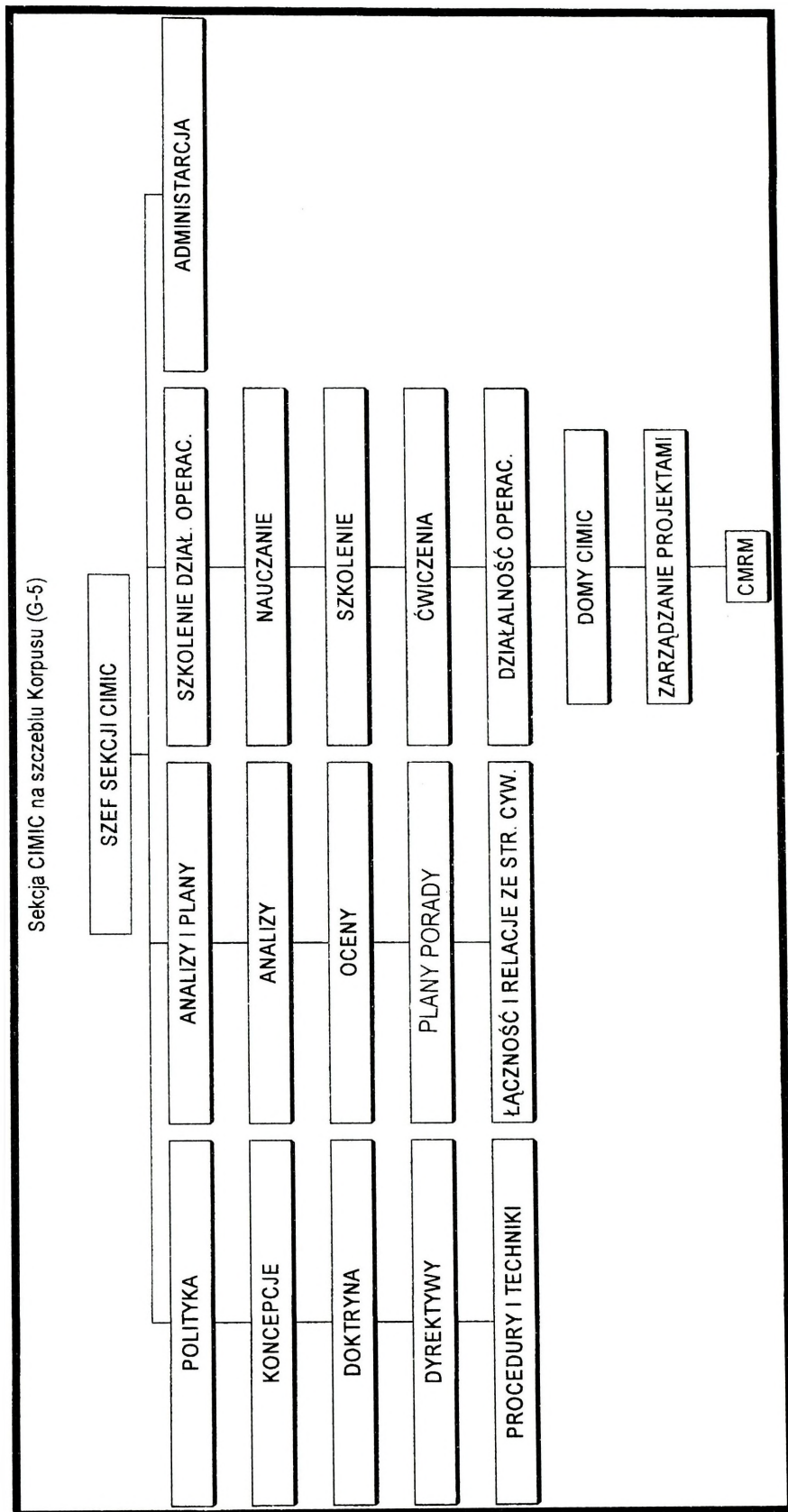

Źródło: MC 411 Polityka NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt, Aneks D, s. 1.

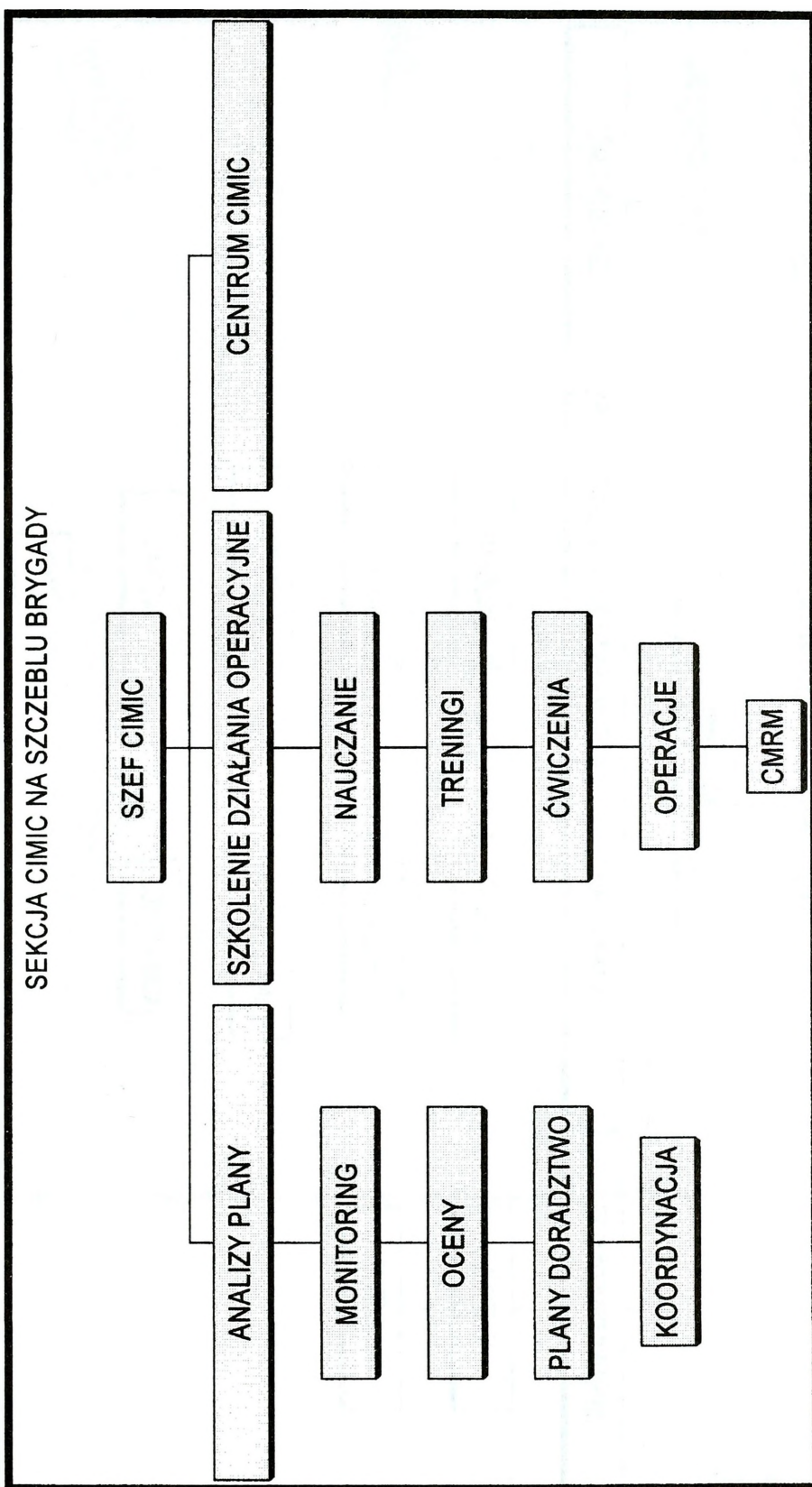
STRUKTURA ORGANIZACYJNA KOMPANII WSPARCIA CIMIC (HG)

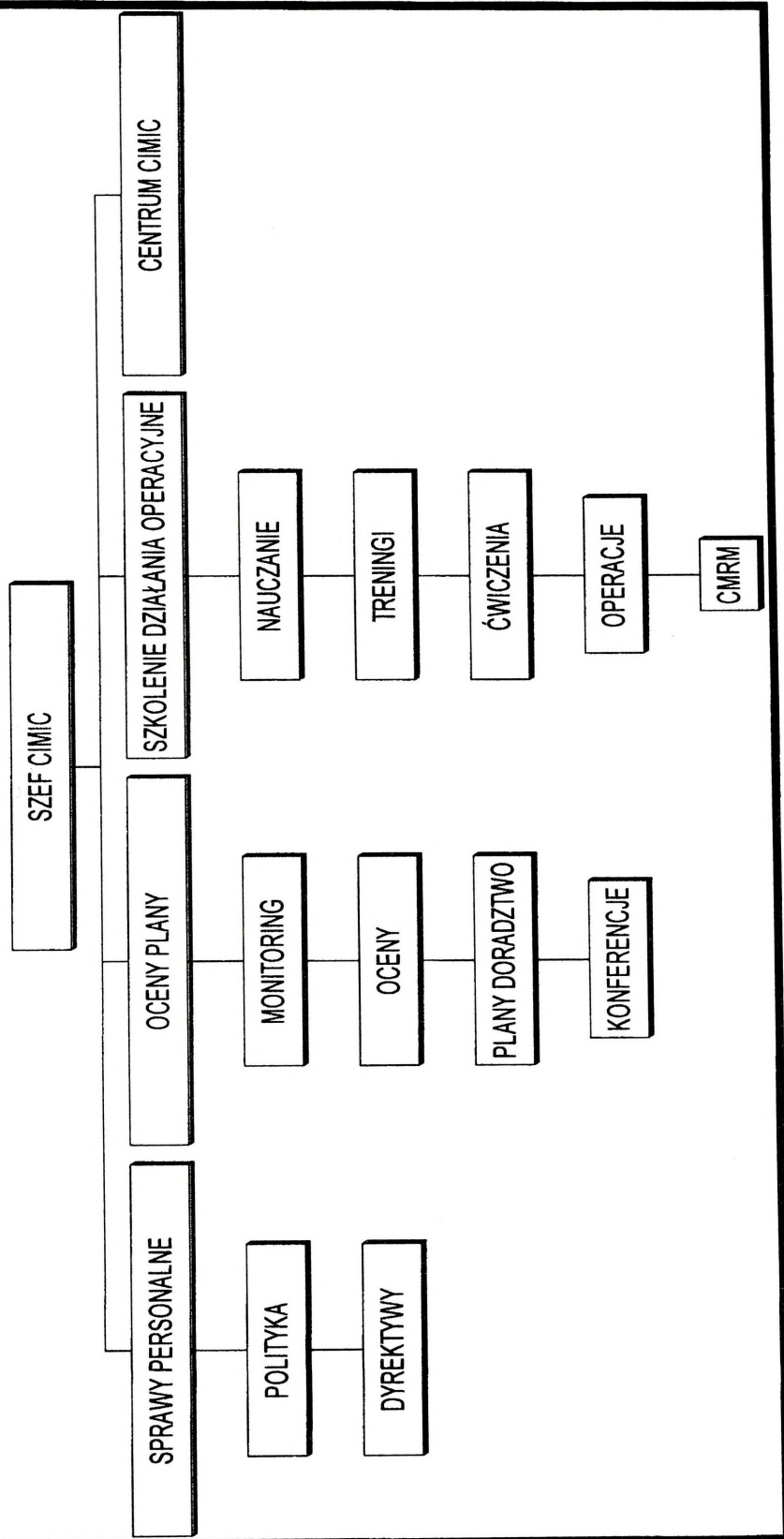
STRUKTURA ORGANIZACYJNA CIMIC W WOJSKACH LĄDOWYCH

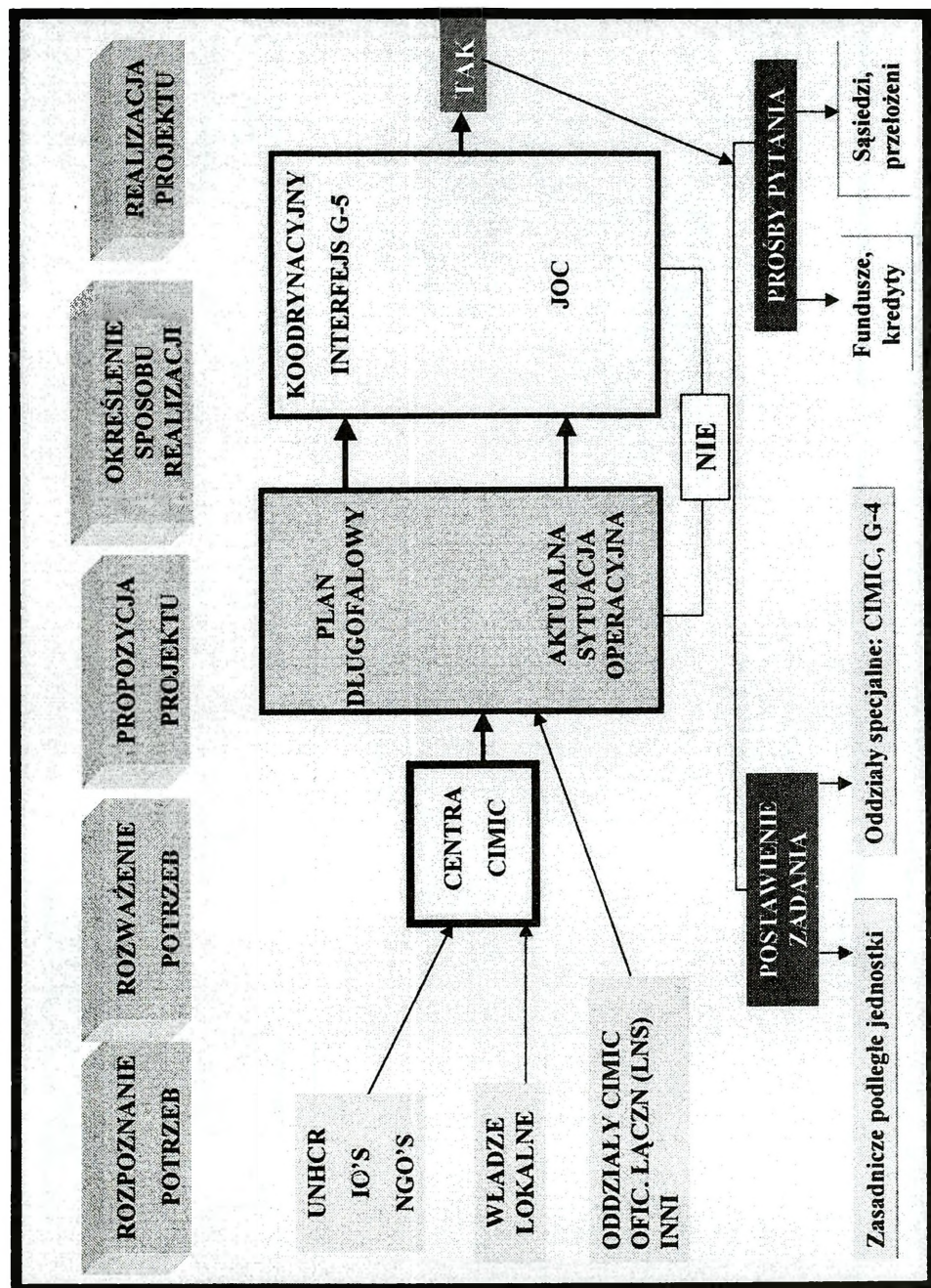
Źródło: MC 411 Polityka NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt, Aneks B, s. 1.

SEKCJA CIMIC NA SZCZEBLU DYWIZJI

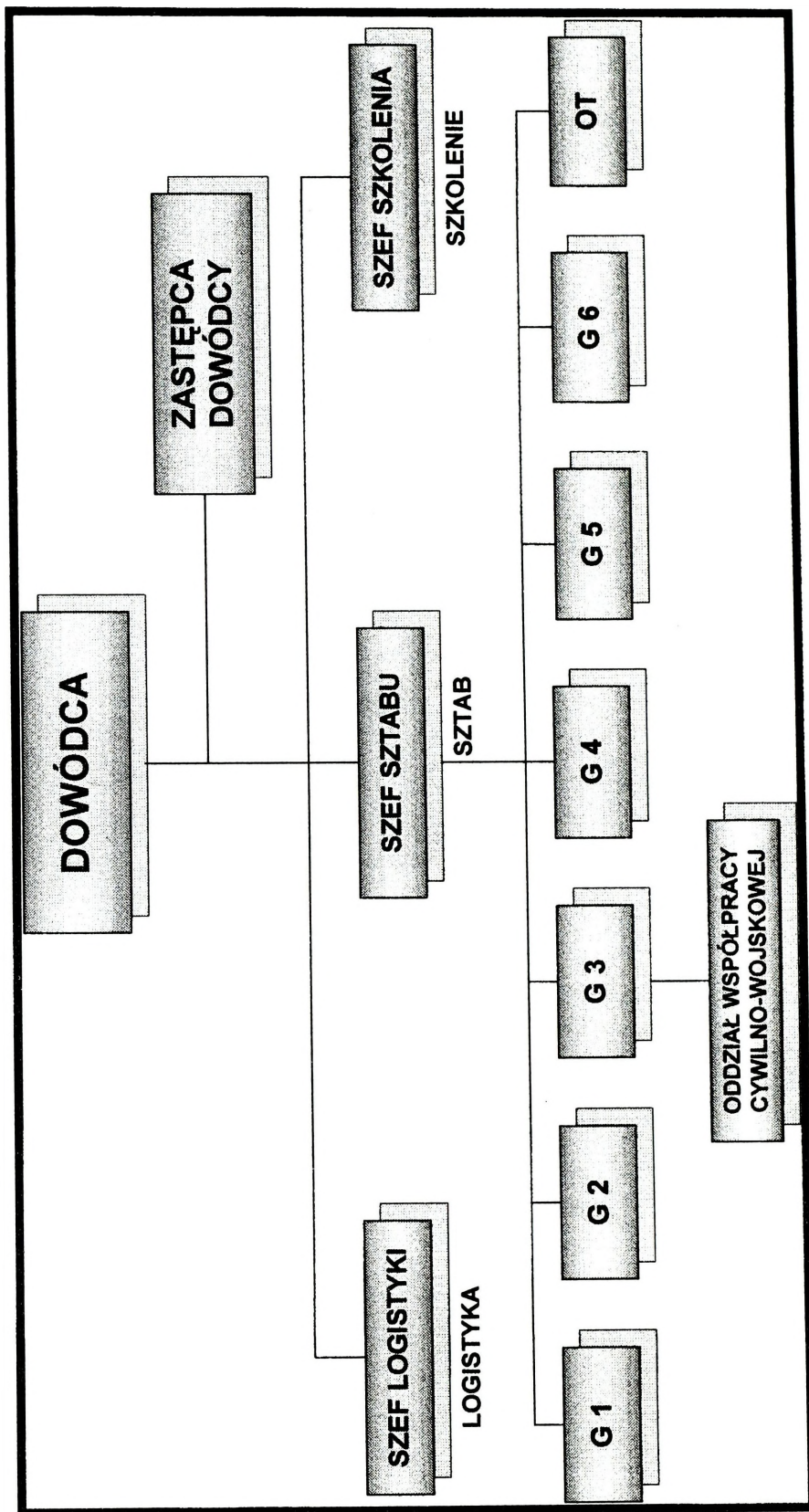

PROCEDURA REALIZACJI PROJEKTÓW CIMIC W NATO

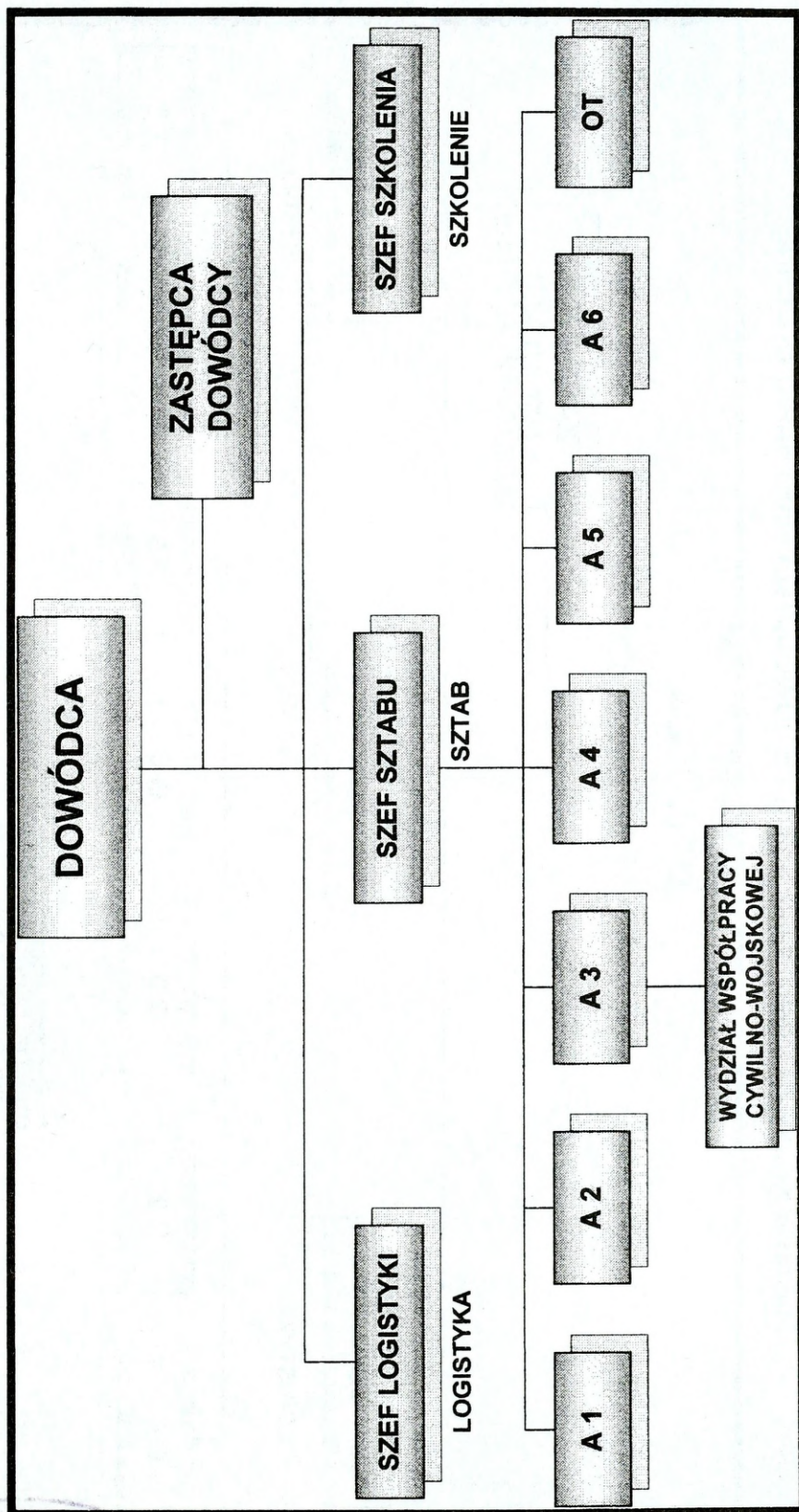

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: MC 411 Polityka NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC), projekt, Aneks B-6.

MIEJSCE KOMÓRKI CIMIC W STRUKTURZE DOWÓDZTWA WOJSK LĄDOWYCH SZ RP

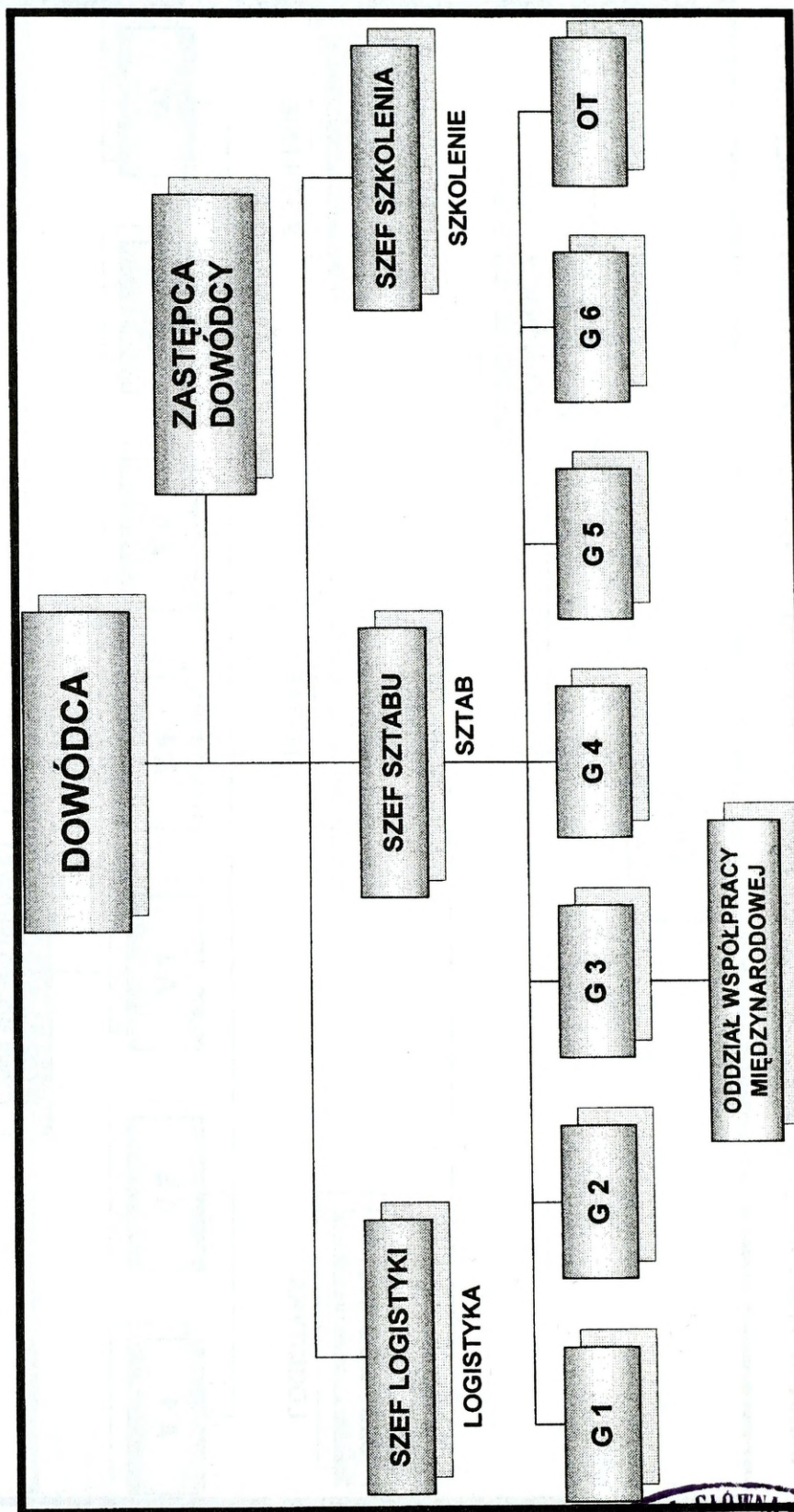

Źródło: C. Ziółkowski, Wdrażanie formuły CIMIC w SZ RP, Warszawa 2002.

Źródło: C. Ziolkowski, Wdrażanie formuły CIMIC w SZ RP, Warszawa 2002.

MIEJSCE KOMÓRKI CIMIC W STRUKTURZE DOWÓDZTWA MARYNARKI WOJENNEJ

Źródło: C. Ziółkowski, Wdrażanie formuły CIMIC w SZ RP, Warszawa 2002.

PUBLIKACJE AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa, tel. 681 40 55, tel./faks 681 37 52

- H. Binkowski, A. Ciupiński – **Polityka obronna i siły zbrojne partnerów Polski z Grupy Wyszehradzkiej**
- A. Bujak – **Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO**
- M. Cieślarczyk, P. Krawczyk, Z. Korulczyk – **Poradnik metodyczny autorów prac kwalifikacyjnych**
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – **Wczesne ostrzeganie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- J. Czaja – **Stolica apostolska wobec integracji europejskiej**
- K. Czajka – **Użycie artylerii w obronie oddziału**
- P. Daniluk – **Radiostacje pola walki**
- A. Dawidczyk – **Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w.**
- **Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach wojsk lądowych** (praca zbiorowa)
- W. Drażczyk – **Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych**
- **Działania (operacje) połączone**. Materiały z konferencji naukowej
- M. Gaska – **Kompetencje organów władzy wykonawczej w dziedzinie obronności państwa i sił zbrojnych**
- M. Gaska, A. Ciupiński – **Międzynarodowe prawo humanitarne**
- A. Glen, W. Marud – **Kontrola przestrzeni powietrznej w czasie kryzysu i wojny**
- J. Gotowała – **Lotnictwo XXI wieku**
- J. Groskrejc – **Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów**
- J. Groskrejc – **Nauczyciel w edukacji. Funkcje – kompetencje – koncepcje kształcenia**
- J. Halik – **Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej**
- M. Huzarski (red.) – **Taktyka ogólna wojsk lądowych**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm antyizraelski**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?**
- K. Jałoszyński – **Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych**
- J. Janczak – **Zakłócanie informacyjne**
- T. Jemioło – **Globalizacja. Szanse i zagrożenia**
- T. Jemioło, K. Malak (red.) – **Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej**
- A. Józwiak, Cz. Marcinkowski – **Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych**
- L. Kanarski, P. Gawliczek – **Przywództwo w armiach NATO**
- L. Kanarski, B. Rokicki (red.) – **Teoria i praktyka przywództwa wobec wyzwań edukacyjnych**
- J. Kardas, K. Loranty – **Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej**
- C. Kački – **Izrael. Jego wpływ na rozwój sytuacji w regionie Bliskiego Wschodu**
- W. Kitler (red.) – **Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP**
- W. Kitler – **Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System** (rozprawa habilitacyjna)
- W. Kitler – **Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych**
- Z. Klawitter – **Wybrane aspekty systemu dowodzenia brygady zmechanizowanej (pancernej) w działaniach taktycznych**
- Z. Klawitter – **Rola i zadania zespołu wsparcia personalnego na stanowisku dowodzenia BZ/BPanc**
- T. Kochański – **Logistyka międzynarodowa**
- K. Koliński – **Dowodzenie siłami powietrznymi**
- S. Korzeniowski – **Żandarmeria wojskowa**
- M. Kosiński – **Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym**
- M. Kozub – **Lotnictwo w operacjach połączonych**
- M. Kozub – **Lotnictwo w bojowym poszukiwaniu i ratownictwie**
- J. Kręciński – **Metodyka pracy sekcji dowodzenia stanowiska dowodzenia oddziału i związku taktycznego**
- J. Kręciński – **Współczesne kierowanie wojskami. proces dowodzenia**
- R. Kwećka – **Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń**
- R. Kwećka, M. Gryga – **Informacja w walce zbrojnej**
- L. Łukaszuk – **Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa**
- L. Łukaszuk – **Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa**

- L. Łukaszyk – **Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego**
- T. Majewski – **Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych**
- J. Marczak (red.) – **Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. Samoobrona powszechna III RP**
- Z. Maślak, K. Kozłowski, P. Krawczyk – **Podstawy użycia lotnictwa myśliwskiego**
- Z. Maślak – **Podstawy teorii informacji obrony powietrznej**
- Z. Maślak (oprac.) – **Informacje w obronie powietrznej – potrzeby, wymagania, zagrożenia. Materiały z sympozjum naukowego**
- W. Michalak – **Dominacja z powietrza**
- J. Michniak (red.) – **Projektowanie struktury organizacyjnej dowództwa brygady zmechanizowanej (pancernej)**
- G. Nowacki – **Informacja w walce zbrojnej. Materiały z sympozjum naukowego**
- G. Nowacki – **Strategiczne siły jądrowe wybranych państw**
- G. Nowacki – **Rozpoznanie satelitarne USA i Federacji Rosyjskiej**
- E. Nowak – **Gospodarowanie zasobami majątkowymi**
- I. Nowak – **Wybrane problemy historii polskiej techniki wojskowej XX wieku. Sprzęt i środki wojsk chemicznych**
- M. Obrusiewicz – **Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF**
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – **Umieędzynarodowiony konflikt wewnętrzny**
- J. Płaczek – **Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000**
- J. Płaczek (red.) – **Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia**
- A. Polak – **Wybrane zagadnienia obrony wybrzeża w Polsce (1920–2002)**
- A. Polak – **Teoria grup operacyjnych w polskiej sztuce wojennej okresu międzywojennego**
- **Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów (praca zbiorowa)**
- K. Przeworski – **Ewakuacja jako sposób ochrony ludności**
- A. Radomyski – **Zagrożenie śmigłowcowe dywizji zmechanizowanej**
- A. Radomyski – **Metody i treść pracy zespołu OPL na stanowisku dowodzenia dywizji zmechanizowanej**
- S. Sadowski – **Podstawowe zagadnienia teorii walki zbrojnej**
- P. Sienkiewicz – **5 wykładów**
- A. Skrabacz – **Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w.**
- J. Skrzyp (red.) – **Informator geograficzny o państwach kandydujących do Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- Z. Skwarek – **Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania**
- K. Słaboń – **Sytuacja jeńców wojennych w konflikcie iracko-irańskim (1980–1988)**
- **Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego (praca zbiorowa)**
- **Słownik terminów z zakresu psychologii (praca zbiorowa)**
- M. Sołoducho, P. Malinowski – **Użycie artylerii w szczególnych rodzajach działań bojowych**
- H. Spustek – **Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego**
- Z. Stachowiak – **Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i podyplomowych)**
- R. Stępień (red.) – **Edukacja w wyższych szkołach wojskowych**
- M. Strzoda, N. Prusiński – **System dowodzenia. Terminologia. Część I**
- M. Strzoda (red.) – **Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania**
- R. Szpyra – **Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw**
- B. Szulc, T. Majewski (red.) – **Rozwój kompetencji kierowniczych. Pomiar motywacji studentów i absolwentów AON do rozwoju kompetencji kierowniczych**
- E.A. Wesółowska, A. Szerauc (red.) – **Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo**
- J. Wolejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w obronie**
- J. Wolejszo – **Wybrane aspekty projektowania struktury organizacyjnej zespołu dowodzenia stanowiska dowodzenia brygady zmechanizowanej**
- J. Wolejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w marszu**
- **Wojsko wobec polskiego października '56. Rezolucje, uchwały, listy (wybór, wstęp i opracowanie: E. J. Nalepa)**
- J. Wojtasik (red.) – **Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku**
- E. Zabłocki – **Współczesne siły powietrzne**
- S. Zalewski – **Służby specjalne w państwie demokratycznym**
- L. Zapala – **W rembertowskiej Alma Mater**
- W. Zawadzki, T. Majewski, N. Prusiński – **Informacyjne uwarunkowania procesu decyzyjnego**
- B. Zdrodowski, M. Marszałek – **Operacje pozawojenne sił powietrznych**
- J. Zieliński (red.) – **Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej**
- J. Zuziak – **Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997**

Zamówienia przyjmujemy telefonicznie lub pisemnie

